

**HISTORISCH
JAARBOEK
VLAARDINGEN
1979**

**HISTORISCH
JAARBOEK
VLAARDINGEN
1979**

*Deze uitgave kwam tot stand
dank zij financiële medewerking
van de Gemeente Vlaardingen*

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1979

van de Historische Vereniging Vlaardingen

onder redactie van de
gemeentearchivaris van Vlaardingen

derde jaargang

Uitgeverij De Draak, Vlaardingen

INHOUD

7_ 9	Gemeentelijke Archiefdienst
10_ 12	Historische Vereniging Vlaardingen
13_ 15	Streekmuseum Jan Anderson
16_ 19	Visserijmuseum
21_ 43	Kroniek van Vlaardingen 1928, door Huig H. de Koning
44_ 67	Kroniek van Vlaardingen 1978, door Huig H. de Koning
69_ 82	Vlaardingen's visserij van 1750 tot 1795, door H. A. H. Boelmans Kranenburg
83_ 110	Vlaarding's Mannenkoor Orpheus 1904-1979, door Ton Stolk
111_ 134	Het vlaardingse bedrijf De Zeeman (1821- 1979), door Jan P. van de Voort
135_ 137	Illustraties

GEMEENTELIJKE ARCHIEFDIENST

Voor de Archiefdienst bracht 1978 een rekord wat het aantal bezoekers betreft: een jaaraantal van 1.227 mensen die op het archief iets kwamen opzoeken was nog nooit eerder bereikt. 861 bezoekers kwamen uit Vlaardingen, 336 van buiten de stad. Dit maakt duidelijk dat de Archiefdienst meer dan alleen maar een lokale dienstverlenende taak heeft. Na veel verzoeken daartoe van bezoekers werd in 1978 een proef genomen met de openstelling van het archief op alle donderdagen van 10-22 uur zonder onderbreking: de vroegere regeling hield in dat het archief in het winterhalfjaar elke donderdagavond en in het zomerseizoen eens per twee weken op donderdagavond was geopend, in beide gevallen echter slechts van 19 tot 22 uur, naast de normale openingstijden overdag van 10-17 uur. Het aantal bezoekers tussen 17 en 22 uur op donderdag bedroeg 343, dat is gemiddeld 6,7 per avondopenstelling. Omdat de verruimde openstelling kennelijk zeer op prijs wordt gesteld is de regeling nu definitief geworden.

In 1978 werden 84 inlichtingenbrieven behandeld. Het aantal telefonische inlichtingen beliep ongeveer 500. Aan archiefgebruikers werden 6.068 fotocopieën van archivalia en andere documenten geleverd. Sinds kort is de Archiefdienst in staat om ook foto's van documenten en afbeeldingen te leveren. Voor wat de vrije raadpleging van de Vlaardingse archieven en verzamelingen betreft betekent dit een aanzienlijke vooruitgang. Ter bescherming van de originele archiefstukken die uiteraard te lijden hebben van een steeds frequenter gebruik, worden veel geraadpleegde bescheiden de archiefgebruiker nog slechts in de vorm van microfilms ter inzage gegeven. Daartoe werd een Kodak microfilmlees- en afdrukapparaat geïnstalleerd.

Door de groei van het archiefgebruik, de uitbreiding van de technische outillage van de dienst, de aanwinsten aan archieven en andere documenten en ook door de uitbreiding de laatste zes jaar van het personeel is het archiefgebouw te klein geworden om zijn taak naar de normen van vandaag aan te kunnen. Wanneer we bedenken dat het archiefgebouw zoals het er nu staat in 1968 zijn beslag kreeg naar een ontwerp en opvattingen uit de jaren vijftig zal dat geen verwondering wekken. Om die reden werd het gemeentebestuur een plan voorgelegd om voor 1.200.000 gulden het archief aanzienlijk uit te breiden. De bewaarcapaciteit groeit daarbij van 756 naar 1.635 strekkende meter, de veel te kleine en te rumoerige bezoekersruimte wordt vergroot van 25 tot 60 vierkante meter. Verder komt er een expositieruimte. In beginsel is deze vernieuwbouw nu voor 1983 gepland. Goed nieuws voor wie de Vlaardingse geschiedbeoefening interesseert.

Over de aanwinsten in 1978 het volgende. De handbibliotheek breidde zich uit met 113 nummers, waaronder 82 schenkingen. De topografisch-historische atlas van tekeningen, kaarten, prenten en foto's groeide met 656 nummers door aankoop en door schenking. De belangrijkste aanwinst was hier een serie van 6 aquarellen van Charles Kemper, door hem in opdracht gemaakt, van: de Koningin-Wilhelminahaven; de Westhavenplaats; de Nieuwe Kerk aan de Binnensingel; het Nieuwe-Matexcomplex gezien vanaf de noordzijde van de Koningin-Wilhelminahaven; de oude havens gezien vanaf de spoorbrug; de Oosthavenkade gezien vanaf de Visbank. Aan archiefmateriaal werd verworven: het archief van de Vlaardingsche Christelijke Besturenbond 1908-1967; archivalia van de Toneel- en Letterlievende Vereniging Varia 1965-1975; de boekhouding van de Handelsmaatschappij Betz en Van Heijst 1915-1934. Door beheersoverdracht aan het hoogheemraadschap Delfland gingen verloren de archieven van de Babberspolder en de Holiërhoekse en Zouteveensepolder.

De archivaris redigeerde het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1978 van de Historische Vereniging Vlaardingen. Hij schreef zelf de 54 bladzijden grote bijdrage Stad In Wording, Vlaardingen 1574-1650. De archiefmedewerker H. H. de Koning stelde voor het jaarboek de kronieken van 1927 en 1977 samen.

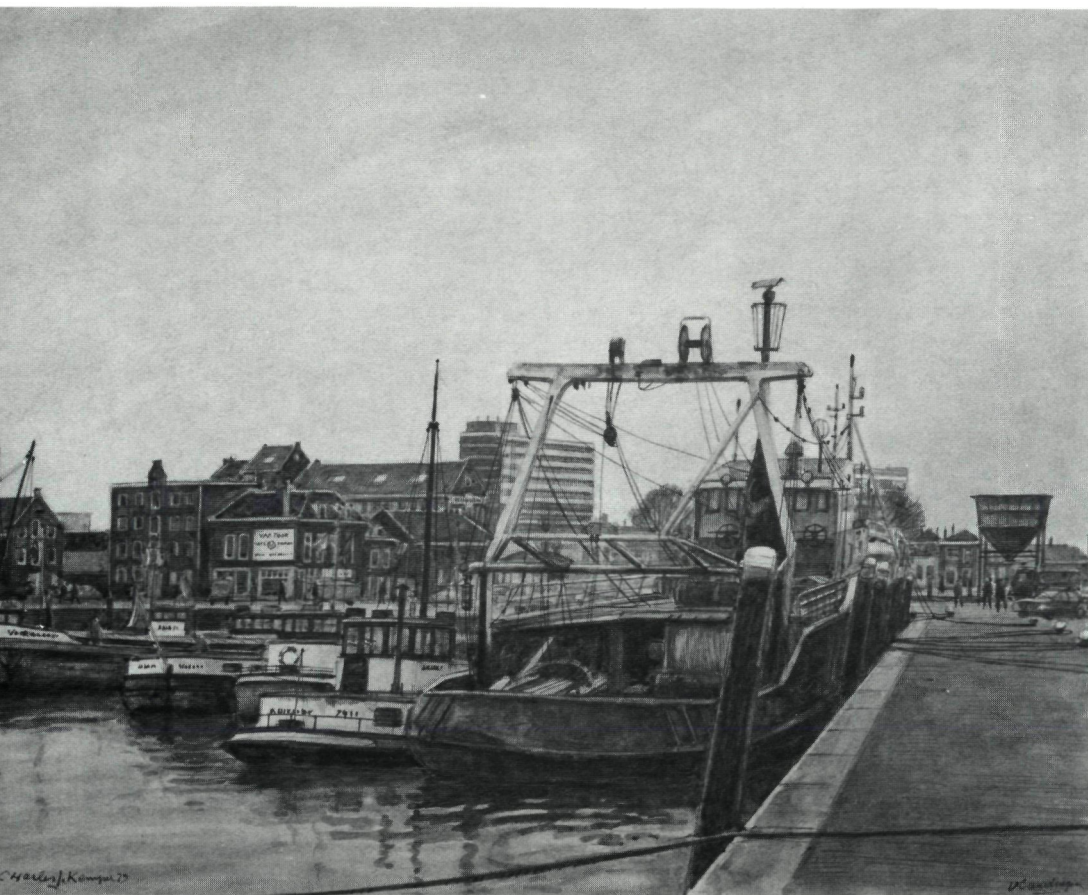
In 1978 hield de Archiefdienst twee tentoonstellingen. Op 10 juni werd in het kader van de Binnenstadsdag in de Visbank geopend de expositie 401 Jaar Visbank, een overzicht van de geschiedenis van deze marktinstelling en van het gebouw dat daarvoor in 1778 werd gebouwd. Na de Binnenstadsdag bleef de tentoonstelling nog een paar weken voor het publiek geopend. De belangstelling viel bar tegen, mede door een fout in de berichtgeving naar de pers toe buiten de schuld van de Archiefdienst.

Van 25 november 1978 tot eind februari 1979 werd op de zolder van het archief gehouden de tentoonstelling Vlaardinger-Ambacht van Dorp tot Stadswijk, een verhaal waarbij aan de hand van afbeeldingen en documenten werd geschetst hoe het oude boerendorp zonder kern de forensengemeente met een eigen karakter werd die in 1941 bij Vlaardingen werd gevoegd. Deze expositie was een coproductie met een gelijknamige tentoonstelling gedurende dezelfde tijd in het Streekmuseum Jan Anderson. De belangstelling voor de archieftentoonstelling was redelijk, maar niet groot. De mensen moeten er duidelijk aan wennen dat ook een Archiefdienst tentoonstelt.

De cursus archiefonderzoek met als onderwerp de geschiedenis van het huis Hoogstraat 205, thans de tabakswinkel De Zeeman

van de familie Stigter, die in het winterseizoen 1977/8 werd gehouden met 20 deelnemers uit Vlaardingen, werd winter 1978/9 herhaald voor drie groepen leden van de Historische Vereniging Holland, samen 45 mensen.

Vier maal hield de gemeentearchivaris een lezing. Voor een vrouwengroep van de NH Bethelkerk sprak hij over kerst- en nieuwjaarsgebruiken in vroeger tijd, een lezing zoals die al eerder voor leden van de Historische Vereniging Vlaardingen was gehouden. Een causerie over het dagelijks leven in Vlaardingen van 1600 tot 1800 werd in Delft en in Rotterdam gehouden voor leden van de Nederlandse Genealogische Vereniging. De leden van de Historische Vereniging Vlaardingen werden op het archief ontvangen om kennis te maken met de topografisch-historische atlas.

De Koningin-Wilhelminahaven

Kruidenierswinkeltje aan het Veerplein op de hoek van de Biersloot

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Op 1 mei 1978 telde de vereniging 298 leden. Op het eind van datzelfde jaar was dit aantal gestegen tot 330. Dat is prachtig. Maar het wekt verwachtingen en het schept verplichtingen waaraan alleen kan worden voldaan als meer leden dan nu het geval is zich voor de vereniging inzetten. Het bestuur is zich hiervan bewust. Enkele bestuursvergaderingen waren gewijd aan een bezinning op functie en taken van de vereniging. De vraag was daarbij hoe leden kunnen worden aangezet tot activiteit: opzetten van tentoonstellingen; verrichten van historisch onderzoek en daarover publiceren, waarbij met name aan huizenonderzoek valt te denken; organiseren van excursies; stimuleren van belangstelling bij de schooljeugd voor geschiedenis aan de hand van de plaatselijke situatie. In 1979 zal dit vraagstuk nader worden uitgewerkt.

In 1977 besloot de algemene ledenvergadering de museale voorwerpen van de vereniging te schenken aan het Streekmuseum Jan Anderson en twee tekeningen aan de Gemeentelijke Archiefdienst. In juli 1978 werden deze schenkingen door genoemde instellingen in dank aanvaard.

Op 7 juni 1978 werd in een korte informele bijeenkomst in het voormalige bioscooptheater Luxor, thans dansschool, door wethouder B. Goudriaan de restauratiepenning van de vereniging uitgereikt aan de heer P. T. Brouwer voor de percelen Hoogstraat 199-201, aan de heer A. van der Meer voor Hoogstraat 127 en aan de heer C. J. van Rijswijk voor het huis Westhavenkade 43, de al genoemde dansschool. Daarna ontving de heer Goudriaan zelf de restauratiepenning-1978 uit handen van de verenigingsvoorzitter, uit erkentelijkheid voor wat hij voor het Vlaardingse stadsherstel heeft gedaan in zijn hoedanigheid van voorzitter van de gemeentelijke commissie stadsherstel.

Op initiatief van de vereniging werd een serie bijeenkomsten belegd met vertegenwoordigers van de historische verenigingen te Maasland, Schiedam en Schipluiden, het Historisch Genootschap Roterodamum en de Vereniging voor Stedebouwkundig Wijkbehoud te Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge. Dit om te komen tot samenwerking en integratie van bepaalde activiteiten. Het eerste resultaat was dat de betrokken verenigingen besloten hun bijeenkomsten, lezingen en dergelijke ook open te stellen voor de leden van de andere verenigingen. Een tweede gevolg was het verschijnen van een gecombineerd winterprogramma dat aan de 5.000 leden van de verenigingen werd toegestuurd. Behalve deze activiteiten vermeldde het

programma de adressen van de verenigingssecretariaten en van instellingen als archiefdiensten en musea in de regio. De bedoeling is deze service aan het gemeenschappelijk ledenbestand elk jaar te verlenen.

Op 20 november 1978 verscheen de tweede jaargang van het Historisch Jaarboek Vlaardingen. Het boek telt 126 bladzijden en omvat de volgende bijdragen: verslagen van de Gemeentelijke Archiefdienst, de vereniging zelf, het Streekmuseum Jan Anderson en het Visserijmuseum; de uit krantengegevens door Huig H. de Koning samengestelde kronieken van Vlaardingen van 1927 en 1977; een in memoriam voor ir A. L. Backer, apotheker; een artikel van Theo J. Poelstra getiteld Stad In Wording, Vlaardingen 1574-1650. De tekst werd verlucht met 22 illustraties.

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in het oude deel van het stadhuis overhandigde de redacteur, gemeentearchivaris Poelstra, het eerste exemplaar aan burgemeester W. A. Kieboom. Deze aanvaardde het boek met genoegen, maar was niet zonder zorg voor de toekomst: wil de gemeente het jaarboek blijvend financieel steunen dan moet de publikatie voorzien in een duidelijke behoefte, tot uitdrukking komend in een goed verkoopresultaat.

Het tweede deel van de bijeenkomst was gereserveerd voor een causerie van het verenigingslid W. A. Kieboom. De heer Kieboom wist zijn gehoor meer dan een uur lang te boeien met zijn beschouwing „100 jaar sociale geschiedenis, ook in Vlaardingen, 1814-1914”.

De jaarlijkse excursie voerde op 20 mei 1978 naar Maassluis. Ongeveer 35 deelnemers gingen per fiets, 15 oudere leden lieten zich gerieflijk met auto's naar Maassluis brengen. De groep maakte onder leiding van de heer T. Mastenbroek een wandeling door de stad. En uiteraard werden de Grote Kerk en het museum bezocht. Ondanks het sombere en koude weer vonden de deelnemers het bezoek aan Maassluis een succes.

De gastvrijheid van de Gemeentelijke Archiefdienst is bijna spreekwoordelijk. Ook dit jaar was de vereniging er weer een avond te gast. Op 18 december maakten de 40 aanwezige leden kennis met de topografisch-historische atlas van kaarten, tekeningen, prenten en foto's.

In het kader van de Binnenstadsdag op 10 juni 1978 werden door de bestuursleden Jan Anderson en Paul J. Westerdijk stadswandelingen georganiseerd.

STREEKMUSEUM JAN ANDERSON

In 1978 heeft het museumbeleid een duidelijker richting gekregen. In het kader van het vijfjarenplan 1977-1982 zal het benedengedeelte worden ingericht met enkele permanente opstellingen. Hiervan zijn inmiddels gerealiseerd de huiskamer, het schoollokaal en het boenhok. In 1979 zullen gereed komen het kruidenierswinkeltje en de schoenmakerswerkplaats. Het museum is voorts bezig materiaal voor een hoefsmederij te verwerven. Wanneer deze projecten gereed zijn zal op het zoldergedeelte van het gebouw de geschiedenis van Vlaardingen in beeld worden gebracht.

Het museum krijgt met ruimtegebrek te kampen. Een oplossing is om op de binnenplaats een depot met een toilet voor de bezoekers te bouwen. De inrichtingsinventaris werd uitgebreid met 45 klapstoeltjes voor bezoeken door gezelschappen en 18 perspex expositiepanelen van 50 bij 80 cm. Buiten aan de stal werd een duivenhok opgehangen.

De verzameling voorwerpen werd met 1.383 nummers uitgebreid, waaronder 209 uit de voormalige collectie van de Historische Vereniging Vlaardingen. De schoenmakersgereedschappen uit die laatste collectie vormden de grondslag voor de inrichting van de schoenmakerswerkplaats. Door een groepje vrienden van het museum werden ook in 1978 vele voorwerpen gerestaureerd. Verschillende houten gereedschappen zullen bij de gemeentelijke reinigingsdienst van Rotterdam worden behandeld tegen houtworm.

De afdeling prenten, kaarten en tekeningen groeide met 776 nummers, waarvan de ongeveer 200 politieke prenten uit de eerste wereldoorlog de belangrijkste aanwinst vormen. De bibliotheek breidde zich met 741 titels uit tot 11.373 nummers. Ingebonden werden enkele tientallen jaargangen van tijdschriften. Van vele oude boeken werd het bindwerk vernieuwd. Op dit terrein bestaat geen achterstand. Het aantal nieuw aangewonnen foto's en prentbriefkaarten bedraagt 1.342. 50 prentbriefkaarten en 571 foto's betreffen Vlaardingen, 15 de visserij. De rest van de aanwinsten uit deze rubriek is van niet-Vlaardingse topografische en volkskundige aard.

De verzameling nederlandse postzegels en poststukken is met de emissies van 1978 uitgebreid. Enkele bijzondere aanwinsten waren een brief uit 1862, een kaart van de olympische spelen te Berlijn uit 1936 en verschillende poststukken uit de tweede wereldoorlog.

Het aantal bezoekers bedroeg 1.538, tegen 1.320 in 1977. Daar

het museum alleen 's zaterdagsmiddags en op de middagen van de eerste zondag van de maand is geopend, zal het bezoek aan het museum nooit spectaculair kunnen stijgen. Jammer is het dat schoolkinderen in groepsverband nauwelijks kunnen worden ontvangen, zij zijn immers alleen door de week in de gelegenheid het museum te bezoeken. Op avonden bezochten zes groepen het museum.

Het boenhok in het Streekmuseum Jan Anderson

Van januari-juni 1978 liep de tentoonstelling „Aanwinsten 1977”.

Van maart-juni 1978 werd bovendien in verband met het honderdjarig bestaan van het Rotterdams Nieuwsblad de expositie „300 jaar de krant” gehouden.

In het raam van de Binnenstadsdag werd op 10 juni de

tentoonstelling „Volkskunst” geopend, die tot november bleef draaien. De Culturele Raad Vlaardingen gaf voor deze expositie een kleine subsidie.

Op 25 november werd de tentoonstelling Vlaardinger-Ambacht van Dorp tot Stadswijk geopend, samen met een gelijknamige expositie bij de Gemeentelijke Archiefdienst. Aan deze coproductie werd ruime publiciteit gegeven en mede daardoor slaagde het experiment in elk opzicht.

Buiten het museum werden vijf exposities van doorgaans één dag gehouden. De tentoonstelling over de tweede wereldoorlog „Nooit weer”, in samenwerking met de Vereniging voor Expolitieke Gevangenen en de Documentatiegroep 1940-45 georganiseerd in de Koningshof te Maassluis, trok ca. 4.100 bezoekers. Aan de jubileumtentoonstelling van laatstgenoemde groep nam het museum deel met een stand die de Nederlandse Unie behandelde en die daarbij ca 1.050 bezoekers trok.

Daar kritischer dan voorheen wordt bekeken aan wie terzake van welke activiteiten welke voorwerpen enzovoort worden uitgeleend, bedroeg het aantal uitleningen in 1978 slechts 30, voornamelijk van boeken en foto's. Ten behoeve van de opening van het nieuwe stadhuis van Maassluis door prinses Margriet leende de gemeente Maassluis een antieke lessenaar. De Van der Schaarschool leende voor een jubileumtentoonstelling inrichtingsstukken van het schoollokaal.

Eind 1978 telde de Vereniging van Vrienden van het Streekmuseum Jan Anderson 98 betalende leden. Dank zij de steun van de vereniging konden 10 voorwerpen voor het kruidenierswinkeltje en de schoenmakerswerkplaats worden aangeschaft.

Overzicht van de tentoonstelling Piet Vrijland, Schilder van de Visserij, in 1978 in het Visserijmuseum

VISSERIJMUSEUM

1978, het zestiende jaar in het bestaan van het Visserijmuseum werd gekenmerkt door grote bedrijvigheid ten aanzien van de permanente opstelling en een opmerkelijke stijging van de publieke belangstelling. Voor wat betreft de directe resultaten kan 1978 een succesrijk jaar genoemd worden.

Het museum trok in totaal 28.707 bezoekers. Dat is meer dan in enig jaar tevoren. Het moeilijk bereikbaar geacht record van 1973 (Vlaardingen 700 jaar) werd ruimschoots overtroffen en ten opzichte van 1977 steeg het bezoekerscijfer met 14,5 procent. Ook het bestaande dagrecord werd gebroken, zelfs tot tweemaal toe: op de middag van Tweede Paasdag bezochten 514 personen het museum en op de Binnenstadsdag werden zelfs 1.389 bezoekers geteld. Waarschijnlijk heeft het minder gunstige zomerweer als gewoonlijk een gunstige invloed op het bezoekerscijfer gehad. Daarnaast kan worden geconstateerd dat de belangstelling voor het groepsbezoek, vooral van scholen, nog steeds toeneemt. Ook het aantal bijzondere bezoeken uit binnen- en buitenland was groter dan anders.

Onder de titel Piet Vrijland, Schilder van de Visserij werd in het voorjaar een tijdelijke tentoonstelling gehouden van een groot aantal teken- en schilderstukken van deze vlaardingse amateurschilder. De expositie bood een fraai overzicht van ruim vijftig jaar kunstzinnige interesse voor zee en visserij. De opening door Hans Paalman, directeur van het Stedelijk Museum te Schiedam op 21 februari, trok reeds ruim 200 belangstellenden. In het bijzonder de plaatselijke bevolking kwam op deze tentoonstelling af.

Op 12 juli opende mr J. J. Rombach, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde, de tijdelijke tentoonstelling Vlagvertoon, Vlaggen en Merken bij de Nederlandse Noordzeevisserij. Overeenkomstig de aard van het onderwerp bood deze expositie een spectaculaire aanblik, vooral omdat ook de galerij en de centrale hal bij de presentatie betrokken moesten worden om de dikwijls zeer grote stukken te kunnen plaatsen. Ter gelegenheid van deze tentoonstelling verscheen een door het museum uitgegeven herdruk van de zogeheten Vlaggenkaart van Bom uit 1887.

In december werd een tentoonstelling over de natuurlijke historie van de zee ingericht en stilzwijgend toegankelijk gesteld. Het materiaal was afkomstig uit eigen bezit en de presentatie werd in eigen beheer verzorgd.

Onder auspiciën van de Historische Vereniging Vlaardingen

vonden twee lezingen in de muziekkamer plaats: Scheepsarcheologie door G. D. van der Heide te Enkhuizen en Rangen en Standen in Vlaardingen door G. van Teylingen te Vlaardingen. Het museum verleende medewerking aan de Binnenstadsdag op 10 juni. De bezoekers hadden gratis toegang en er waren de gehele dag bijzondere attracties, zoals verschillende demonstraties, volksmuziekuitvoeringen door diverse groepen en een doorlopende filmvoorstelling.

In de achterzaal werd een entresol gebouwd ter plaatsing van een compleet stuurhuis van een hedendaagse viskotter op ware grootte. De „brug” werd in mei overgedragen en in gebruik genomen. Dit betekende een aanmerkelijke verbetering van de inrichting van deze zaal.

In dezelfde maand werd de eerste fase voltooid van de herinrichting van de bovenzaal. Als onderdeel van de permanente opstelling zal daar de volkskunde van de zeevisserij tentoongesteld worden.

In juni werd op de binnenplaats een afdak voltooid en op de Binnenstadsdag in gebruik genomen. De overkapping biedt gelegenheid tot het geven van demonstraties en het houden van buitententoonstellingen. Daarnaast betekent het een verbetering van de aankleding van de binnenplaats.

In november werd in de schepenzaal een nieuwe vaste vitrine in gebruik genomen. Deze vitrine was nodig om de groeiende modellencollectie te kunnen exposeren, met name van die scheepstypen die in het kader van het modelbouwprogramma inmiddels werden gereconstrueerd en die voordien slechts via een afbeelding werden getoond in het overzicht van de „vissersvaartuigen door de eeuwen heen”.

In december werd het dak van het museum van isolatie voorzien. Deze maatregel betekent tevens een afdichting tegen stof, van groot belang voor de depotcollectie, die grotendeels op de zolder wordt bewaard.

De verzamelingen konden opnieuw aanmerkelijk worden uitgebreid door aankoop, schenking en bruikleen. In totaal steeg het aantal voorwerpen met 130 nummers en de bibliotheekcollectie met 984 nummers. Het stemt tot voldoening dat in 1978, anders dan voorheen, althans enige aandacht kon worden besteed aan wat in de handel op het verzamelterrein van het museum te koop wordt aangeboden. Het staat wel vast, dat in het verleden hierbij belangrijke kansen werden gemist, voornamelijk door gebrek aan mankracht in de stafbezetting. Hoewel er van verbetering sprake is, is de situatie nog verre van bevredigend. Enkele belangrijke aanwinsten: olieverfschilderij van G. J. Koekkoek (aankoop); reconstructiemodel bezaanschuit

1:20 (nieuwbouwopdracht); reconstructiemodel tweemastblazer 1:20, onvoltooid (nieuwbouwopdracht); stuurhuis van viskotter met elektronische apparatuur en verdere inventaris (bruikleen); oorijzers en sieraden van katwijkse en vlaardingse klederdracht (aankoop en schenking); urker mannencostuum en werkpak, compleet (aankoop); schipperscostuum (schenking); diverse onderdelen en toebehoren van klederdrachten, Scheveningen, Arnhem, Vlaardingen, Urk, Ouddorp en Middelharnis (aankoop en schenking). Voorts werd het filmbezit uitgebreid met 8 documentaires, waarvan 3 in bruikleen, 1 door aankoop en 4 door schenking. De overige aanwinsten bestonden uit gereedschappen, scheepsuitrustingsstukken, werkkleding en dergelijke.

Als altijd had de heer Ploeg, adviseur modelbouw van het museum, een belangrijk aandeel in de uitvoering van het meerjarenmodelbouwprogramma in de vorm van technisch-historisch onderzoek en begeleiding van de bouw.

Het documentatieproject voor de nederlandse maritieme geschiedenis MARDOC, dat met financiële steun van het Ministerie van CRM in het Visserijmuseum wordt ontwikkeld, maakte in 1978 goede vorderingen. In februari werd de handleiding tot uniforme beschrijving van scheepsmodellen voltooid en als eerste MARDOC-publicatie aangeboden aan vertegenwoordigers van het Ministerie van CRM en de Nederlandse Museumvereniging. Door het Prins Bernhard Fonds werd een subsidie toegezegd, waardoor het mogelijk werd een tijdelijke kracht te belasten met een onderzoek naar de aard en omvang van de maritieme collecties in Nederland. Ook CRM verhoogde de bijdrage aan het project. Door deze gunstige ontwikkelingen mag worden aangenomen, dat dit als experiment bedoelde project op een afzienbare termijn tot een afronding kan worden gebracht.

Het museum verleende uitvoerig medewerking aan een NOS-TV-documentaire over de nederlandse zeevisserij die in november werd uitgezonden. In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst werden in het museum filmopnamen gemaakt ten behoeve van een TV-spot voor museumbezoek die thans regelmatig wordt vertoond.

Door middel van langdurige en kortlopende bruiklenen werkte het museum mee aan enige semipermanente en tijdelijke tentoonstellingen elders. Bovendien werd deelgenomen aan klederdrachtenshows in Zandvoort en op Texel.

De wetenschappelijk medewerker en de directeur namen deel aan vergaderingen van de International Council of Museums, respectievelijk in Zweden voor documentatie en Polen voor museologie.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1928

JANUARI

- 1 Aantal inwoners 27.507, vermeerdering in 1927 270.
Aantal inwoners van Vlaardingerambacht 1.972,
vermeerdering in 1927 151.
- 4 Vijftigjarig bestaan van de Vereeniging tot oprichting en
instandhouding van het Visschers Weduwen- en
Weezenfonds in De Harmonie, met opvoering van de revue
Lief en Leed van Adri van Witzenburg, en huldiging van
voorzitter A. Knottenbelt.
- 5 Een missionaris vertoont in De Harmonie een missiefilm
over Flores.
- 6 De stoomlogger Neptunus, VL 44, van de NV
Reederijkantoor voorheen firma Joost Pot, verkocht aan de
Doggermaatschappij. Het schip krijgt de naam Prins
Hendrik der Nederlanden, VL 195, schipper wordt A. Poot.
Bij Havenbedrijf Vlaardingen-Oost de achturige werkdag
ingevoerd.
- 8 Ds H. A. Heijer vijftentwintig jaar hervormd predikant. Zijn
collegae en de kerkeraad schenken hem een schilderij van
het interieur van de Grote Kerk, van de hand van P. L.
Both.

*Ds H. A. Heijer, hervormd
predikant te Vlaardingen*

- 11 De arbeiderszangvereniging De Stem des Volks, directeur Chr. van Beek, en de arbeidersmuziekvereniging Voorwaarts, directeur Ph. Jordaans, geven een concert in De Harmonie.

Lezing met lichtbeelden over Duitsland voor de RK Reisvereniging in het RK Vereenigingsgebouw aan de Gedempte Biersloot.

- 12 Op uitnodiging van het Christelijk Comité voor Winterlezingen spreekt dr R. E. van Arkel uit Utrecht in de Grote Kerk over karakter en leer van Bileam.

- 13 Populaire lezing met demonstratieproeven over vloeibare lucht, in het Handelsgebouw, door W. C. van de Volkeren van het Natuurkundig Laboratorium te Amsterdam, georganiseerd door de Vereeniging tot veredeling van het volksvermaak Flardinga.

De Vlaardingse Spijskokerij verstrekt de eerste week van januari 1.425 porties soep.

Voor de betrekking van directeur der gemeentelijke licht- en waterbedrijven hebben zich 109 sollicitanten gemeld.

De in 1928 afgebroken villa Maaswijk aan de Schiedamseweg tegenover de Eendrachtstraat

- 16 Eerste openbare vergadering van de Vredeskring Vlaardingen in Liefde en Vrede. Mr dr A. van der Flier uit Voorburg spreekt over de houding van de Christenen tegenover de oorlog.
- 17 De Vrije Stadsevangelisatie Jeruël heeft van 2-13 januari aan 988 kinderen een gratis ontbijt verstrekt.
- 18 Ds J. D. de Stoppelaar vijftienvintig jaar hervormd predikant. Grote huldiging in Liefde en Vrede aan de Gedempte Biersloot. Sprekers zijn P. J. van der Schaar namens het huldigingscomité, ds H. A. Heijer en loco-burgemeester A. de Haan. Het A-capellakoor zingt. De felicitaties worden afgewisseld met voordrachten van catechisanten.

Aanbesteding van de bouw van achtenveertig woningen voor de VVV Patrimonium's Woningen. Gegund aan W. F. van der Wal en J. L. Woudenberg voor 101.340 gulden.

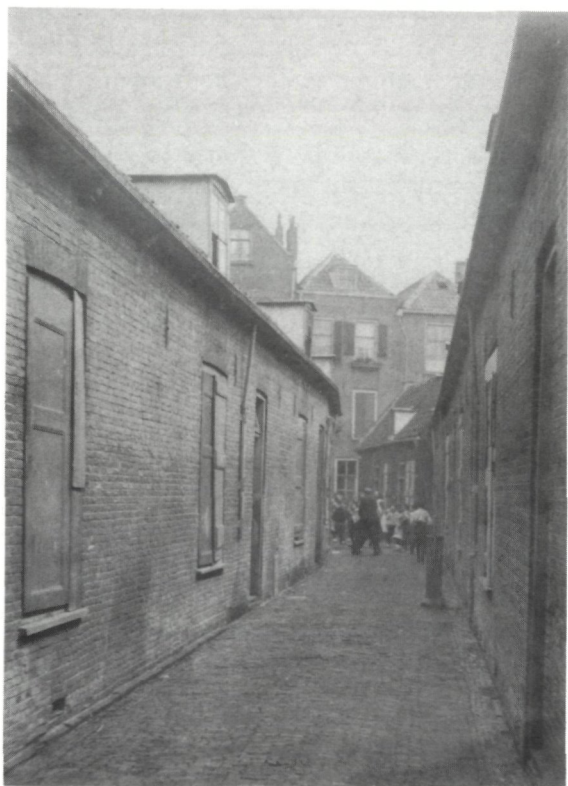
Het afbreken van de villa Maaswijk aan de Schiedamseweg aanbesteed. Overplaatsing van het huis naar Zeeland is wegens de hoge transportkosten niet haalbaar.

- 20 Fotoatelier Niestadt verplaatst van de Schiedamseweg naar de Oosthavenkade.
- 23 In zijn nieuwjaarsrede voor de gemeenteraad spreekt loco-burgemeester A. de Haan over de werkloosheid en de visserij. De raad trekt 16.500 gulden uit voor straataanleg achter de Afrol, waar de VVV Patrimonium's Woningen achtenveertig huizen gaat bouwen.

Opgericht de vereniging voor gemeentebelangen in Vlaardingerambacht Ons Belang. Besloten wordt de gemeenteraad te vragen reddingsmiddelen langs de Vlaardingse Vaart en een telefoonaansluiting bij de Zouteveense Kapel te plaatsen.

Mevrouw dr Akkeringa spreekt in het Handelsgebouw voor de Spiritistenvereniging Vlaardingen over spiritisme en occultisme, gevolgd door experimentele psychometrie. Grote belangstelling.

- 24 De Commissie Kindervoeding heeft van 16-21 januari aan leerlingen van openbare en RK lagere scholen 320 porties bruine bonen met spek, 311 porties rijst en 314 porties haverhout verstrekt.
- 25 In zijn nieuwjaarsrede voor de Kamer van Koophandel spreekt voorzitter J. H. van Linden van den Heuvel over de werkloosheid, de grote haringvangsten en de concurrentie van Rotterdam. De kamer bespreekt het euvel van de verkoop met cadeaux.

*Het Achterom met omgeving, in 1928 afgebroken om plaats te maken voor de
Kornelis Speelmanstraat*

Bouw van moderne arbeiderswoningen in 1928 aan de Kornelis Speelmanstraat

- 27 Door P. Knoester jr te Scheveningen aangekocht het pakhuys, het terrein en het woonhuis van de haringhandel firma W. Sterk. De zaak wordt onder de oude naam voortgezet.
- 30 G. J. Selier van de Nieuw Malthusiaansche Bond spreekt in Excelsior voor de afdeling Schiedam-Vlaardingen over de beginselen van de bond en over de ontwikkeling van het menselijk embryo.

FEBRUARI

- 1 De port van brieven in lokaal verkeer van 7,5 op 5 cent gebracht, en van briefkaarten van 5 op 3 cent.
- 2 Op de veertigste jaarvergadering van de Anti-Revolutionaire Kiesvereniging Nederland en Oranje, in Liefde en Vrede, spreekt J. D. Lock over het ontstaan der kiesvereniging.
Tweede-kamerlid J. G. Suring spreekt in het RK Vereenigingsgebouw voor de RK Volksbond over katholieke staatkunde.
- 7 Propaganda-feestavond van de Koninklijke Nederlandsche Middenstands Bond in De Harmonie, met optreden van de veluwse boerenzanger Jan van Riemsdijk.
- 9 De gymnastiekvereniging Hollandia geeft een uitvoering in een stampvolle Harmonie.
- 14 Burgemeester A. van Walsum door loco-burgemeester A. de Haan geïnstalleerd.

S. N. Posthumus van de Bond van Nederlandse Onderwijzers spreekt in Excelsior over de voordelen van het ULO-onderwijs en het zevende leerjaar.

Het succesvolle lied „Vrijen op de Vaart” uit de revue Daar Gaat Ie Weer, tekst Adri van Witzenburg, muziek Herman Roels, wordt afzonderlijk uitgegeven.

- 15 De gereformeerde zangvereniging Gloria In Excelsis Deo, directeur C. J. Nogarede, geeft een concert in de gereformeerde kerk aan de Kuiperstraat, met medewerking van de sopraan L. Flipse-Snel, de bariton P. Blom en leden van het Rotterdamsche Philharmonisch Orkest.
- 20 Propaganda-avond voor de coöperatieve beweging in het Volksgebouw. Sprekers zijn J. Buis, voorzitter van de Coöperatieve Raad, en J. van Muylwijk uit 's-Gravenhage. De Coöperatieve Raad bestaat uit vertegenwoordigers van de Vlaardingse Bestuurdersbond en de Coöperatieve Bakkerij en Verbruiks Vereeniging De Voorlooper.

- 21 Burgemeester Van Walsum wordt voorzitter van de Plaatselijke Commissie van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm.
Daar onderhandelingen niet tot herstel van de breuk onder de plaatselijke antirevolutionairen leiden, wordt opgericht de AR Kiesvereniging Vreest God, Eert Den Koning.
De Coöperatieve Verbruiksvereniging Ons Belang houdt haar jaarvergadering in het Hollandiakantoorgebouw. In het afgelopen boekjaar is voor 18.400 gulden aan artikelen omgezet. De waren worden tegen inkoopprijs aan de leden verkocht.
Een groot aantal trekhonden afgekeurd omdat zij de wettelijk bepaalde borstbreedte niet hadden.
- 22 De gemeenteraad staat de vereniging Zorg Voor Het Achterlijke Kind het bovenlokaal van Bovendayer 3 af. J. Buis interpelleert over het uitvoeren van werken in de vorm van werkverschaffing.
- 23 In het Volksgebouw heropgericht de plaatselijke afdeling van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling.
- 26 Overdracht van de overdekte tribune aan de voetbalvereniging De Hollandiaan op het terrein aan de Galgkade door beschermheer M. G. Wagenaar Hummelinck.
- 28 De hulpstomer Noord-Brabant, VL 93, schipper B. Roeleveld, van de NV Zeevisserij Nederland, directie firma De Zeeuw en Van Raalt, met een lading van 700 kantjes haring op een klip gelopen bij de Orkneyeilanden. De bemanning is per reddingboot van boord gegaan, het schip wordt verloren geacht.
De melkprijs met een cent verlaagd tot vijftien cent per liter.

MAART

- 1 Het dameskoor Vivezza geeft onder leiding van Kath. Verhoeff-Torn een uitvoering in De Harmonie, met medewerking van de sopraan A. Roelofs.
- 3 In zijn nieuwjaarsrede tot de gemeenteraad van Vlaardingerambacht spreekt burgemeester J. Luijterink over de levendige woningbouw in de bloemenwijk, de slechte resultaten van de veehouderij en over het plan van Rotterdam tot grenswijziging van die gemeente.
Garage Romein aan de Stationsstraat geopend met een tentoonstelling van Chevrolet auto's, Harley Davidson motorfietsen en vliegtuigmotoren.

Auto en reclametekst van garage Romein bij café-biljart De Romein aan de Maassluisdijk omstreeks 1928

- 6-7 In het kader van de winkelweek verspreidt een vliegtuig 80.000 strooibiljetten boven Vlaardingen en omgeving. De ballonvaarder Van Pottum stijgt op van het Flardingaveld aan de Hofsingel en werpt prijzen naar beneden. Verder op het Flardingaveld poppenkast en een concert door de arbeidersmuziekvereniging Voorwaarts.
- 8 Aanbesteding van de bouw van een 120 meter lange betonsteiger en het verdiepen van de haven aan het terrein van de Eerste Nederlandsche Coöperatieve Kunstmest-fabriek. Gegund aan de firma A. Verhagen te Made voor 68.390 gulden.
- 9 Op initiatief van het bestuur van de Vlaardingsche Visscherijschool wordt in het Handelsgebouw vertoond de film Kracht, van de Kromhout Motorenfabriek D. Goedkoop jr te Amsterdam.
Bij de gemeentelijke arbeidsbeurs staan vijfhonderd werklozen ingeschreven.
- 10 De arbeiderstoneelvereniging Kunst en Strijd speelt in De Harmonie Fabrieksmensen, van A. Kesnig.
- 11 V. H. König uit 's-Gravenhage spreekt voor het Religieus Socialistisch Verbond. Titel van zijn lezing: „Wat dunkt U van den Christus?”
- 14 De gemeenteraad benoemt ir A. C. Pouwels uit Rotterdam tot directeur van de gemeentelijke licht- en waterbedrijven.

De raad aanvaardt een schenking van de dames Poortman: twee schilderijen van Van der Salm, voorstellend de haringvangst en de walvisvangst, een doek getiteld „Neder-gank van Flardinga” en een ongesigneerd paneel voorstellend de haringvisserij.

De heer J. Groenendijk uit Rotterdam spreekt in het Zeemanshuis voor de Gereformeerde Vereeniging voor Drankbestrijding over opium en alcohol.

- 16 AVRO-avond te Rotterdam met medewerking van de Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda. Radiohandel Storm geeft gelegenheid de radiouitzending te beluisteren in De Harmonie.
- 17 Een zondagsdienst voor huisartsen ingesteld.
- 20 Nutsavond in De Harmonie: vertoning van een film over Denemarken.
De melkprijs verlaagd tot dertien cent per liter.

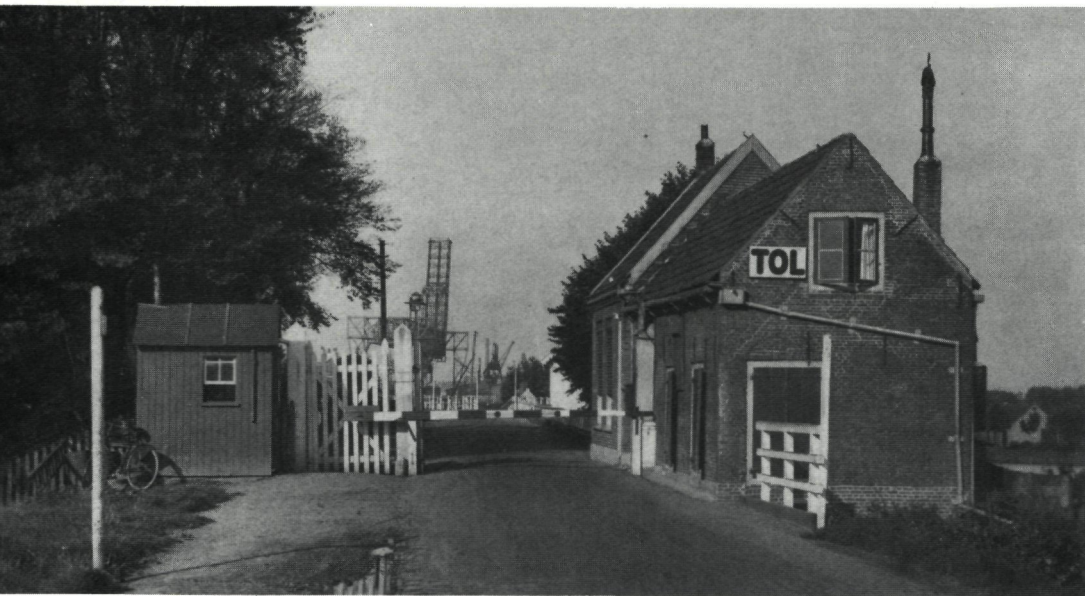

De Arbeiderstoneelvereniging Kunst en Strijd

- 21 Vrije-Universiteitsavond in de gereformeerde kerk aan de Kuiperstraat. Ds C. W. J. van Lummel uit Zuidland en J. Schouten uit Rotterdam spreken over de calvinistische beginselen en over de uitbreiding van de VU.
Mejuffrouw mr E. Ribbius Peletier uit Amsterdam spreekt in het Volksgebouw voor de Sociaal-Democratische Vrouwenclub over de taak van de vrouw.
- 23 De houten loggers Engelbertus, VL 7, Anna, VL 81, en Hendrik, VL 202, en de ijzeren loggers Eendracht II, VL 91, en Eendracht VII, VL 214, van de Algemeene Reederij en Handelsmaatschappij, directeur H. de Korver, verkocht aan B. G. van Rhijn te IJmuiden.
- 31 Koningin Wilhelmina krijgt de eerste grasboter van de Coöperatieve Zuivelfabriek Emaus te Vlaardingerambacht aangeboden.

APRIL

- 4-5 Openbare lessen in de school voor buitengewoon lager onderwijs aan de Zomerstraat.
- 5 Uitreiking van de einddiploma's aan leerlingen van de Nijverheidsavondschool in De Harmonie, met huldiging van C. G. Roos en J. J. Midderigh bij hun afscheid respectievelijk als wethouder van onderwijs en als leraar.
K. van Zeventer houdt een lezing met lichtbeelden over de zeevisserij voor de leerlingen van de hoogste klassen van MULO-school D.
- 6 Burgemeester Van Walsum beschermheer van de Vereeniging tot Veredeling van het Volksvermaak Flardinga.
- 10 Bij de tol aan de Schiedamsedijk verscherpte controle om passeren zonder betaling tegen te gaan.
- 11 Filmavond in het Handelsgebouw over de oliewinning in Nederlands Oost-Indië door de Shell, georganiseerd door de Vereeniging ter Bevordering van Visscherij, Handel en Nijverheid.
- 12 Op initiatief van het Christelijk Comité voor Winterlezingen spreekt ds H. Biesma uit Groningen over Job's ervaring over het probleem van het lijden.
- 15 Mr Hein Willemse uit 's-Gravenhage spreekt in het Volksgebouw voor het Religieus Socialistisch Verbond over het religieus socialisme.
Bidstond voor de grote visserij en de landbouw in de Grote en de Nieuwe Kerk. Voorgangers zijn ds H. A. Heijer en ds A. Luteijn.

De tol tussen Schiedam en Vlaardingen omstreeks 1928

- 17 In de gecombineerde vergadering van het RK Kerkbestuur en het RK Armbestuur wordt besloten de verzorging der verpleegden in het Sint-Laurentiusgesticht aan de Gedempte Biersloot op te dragen aan de Zusters van OL Vrouw van Amersfoort. Daartoe zal het Liefdegesticht aan de Hoflaan worden uitgebreid en het gesticht aan de Gedempte Biersloot opgeheven.
- 18 De gemeenteraad brengt het aantal wethouders van vier op drie terug.
Emmabloemcollecte voor tbc-bestrijding. Opbrengst 696 gulden.
- 20 Aanbesteding van de uitbreiding van de winkel van ijzerhandel firma P. de Zeeuw Azn aan de Hoogstraat. Laagste inschrijver is Jb Weerheim met 1.510 gulden.
De logger Michiel en Jan, VL 110, van de reder M. Kwakkelstein voor de vrachtvaart verkocht naar Marseille.
- 24 Wegens inkrimping van het bedrijf zeventig personeelsleden van de NV Vereenigde Touwfabrieken aan de Oosthavenkade ontslagen.
- 25 Filmavond over Noorwegen in De Harmonie, georganiseerd door de Nederlandse Christelijke Reis-Vereniging.
- 28 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht stelt voor de bebouwde kom een maximum snelheid van twintig km per uur vast.

- 30 Samenkomst in de Nieuwe Kerk georganiseerd door de Christelijke Oranjevereniging ter viering van de verjaardag van prinses Juliana. Ds A. C. G. den Hertog uit Rotterdam spreekt met als onderwerp „Vreest God, eert den koning”. Verdere feestelijkheden wegens het slechte weer uitgesteld.

MEI

- 1 1-meifeest in De Harmonie, georganiseerd door de SDAP en de Vlaardingse Bestuurdersbond. Onthulling van het nieuwe vaandel van deze bond, muzikaal opgeluisterd door de arbeiderszangvereniging De Stem des Volks. Sprekers zijn J. Hoogerwerf en A. A. Lühns uit Rotterdam.
- 2 Viering van de verjaardag van prinses Juliana met openluchtbioscoop, volkszang en concert door de harmonievereniging Concordia op het Flardingaveld.
Aan de agent van politie eerste klasse L. Seekles de bronzen penning voor menslievend hulpbetoon toegekend voor het met levensgevaar tot staan brengen van twee op hol geslagen paarden.
- 4 Radioavond in de remonstrantse kerk. Geluisterd wordt naar een concert op het orgel van de Sint-Bavokerk te Haarlem door dr Albert Schweitzer.
- 6 Bidstond voor de grote visserij en de algemene nooddruft in de gereformeerde kerken aan de Binnensingel, de Kuiperstraat en de Landstraat. Voorgangers respectievelijk dr E. D. Kraan, ds D. B. Hagenbeek en ds H. J. Heida.
- 11 Ds J. D. Barth te Bodegraven neemt het beroep naar de Gereformeerde Gemeente aan.
- 15 De zomertijd begint.
- 17 De Gemengde Zangvereniging Crescendo te Vlaardingerambacht, de Christelijke Zangvereniging Excelsior en de RK Muziekvereniging Sint-Johannes winnen eerste prijzen respectievelijk op concoursen te Hillegersberg, Noordwijk en Geervliet.
Stedelijke wedvlucht voor duiven vanuit Valkenburg bij de viering van het eerste lustrum van de PV De Luchtboe. J. Visser wint de door het gemeentebestuur beschikbaar gestelde medaille en W. A. de Romph de door burgemeester J. Luijterink van Vlaardingerambacht uitgelooftde lauwertak.
- 18 Voor het huldeblijk aan koningin-moeder Emma wordt door het damescomité te Vlaardingerambacht 80 gulden ingezameld.

- 19 Collecte voor de drankbestrijding, Het Blauwe Bloempje. Opbrengst 126 gulden.
- 23 Jeugd- tevens Pinksterwijdingsdienst in de Grote Kerk onder leiding van ds R. Dijkstra van Amsterdam.
- 24 Johanna Westerman, lid tweede kamer, spreekt in Excelsior over de vrouw en de politiek. Hierna wordt opgericht de plaatselijke afdeling van de Vrouwengroep van de Liberale Staatspartij De Vrijheidsbond.
- 25 In een brief aan de lagere scholen verzoekt de wethouder van onderwijs de strijd aan te binden tegen het kopen van gelukstoffee's door kinderen in snoepwinkels.
De Visscherij Maatschappij Callenburg, directeur L. Katan, is overgenomen door de Visscherij-Maatschappij Vlaardingen, directeur Jos. Katan.
- 28 Op te Utrecht gehouden gymnastiekwedstrijden van het KNGV wint de gymnastiekvereniging Hollandia een eerste, tweede en derde prijs.
- 30 Voor de Kamer van Koophandel spreekt J. H. van Linden van den Heuvel over de aktie van de Kamer tot electrificatie van de spoorbrug over de haven.
De arbeidersmuziekvereniging Voorwaarts wint op een concours in Den Briel de eerste prijs in de afdeling uitmuntendheid.

JUNI

- 1 De toneel- en letterlievende vereniging Excelsior brengt in gebouw Excelsior het blijspel Beurskoorts van Max. Reimann en Otto Schwartz.
Paardenmarkt aan de Parallelweg. Aangevoerd 101 paarden, 15 hitten en een veulen. Vrij levendige handel. Prijzen: paarden 100-400 gulden, hitten 25-175 gulden.
De collecte voor het huldeblijk aan koningin-moeder Emma brengt in Vlaardingen 350 gulden op.
- 4-10 Tentoonstelling van Studebaker auto's in De Harmonie, georganiseerd door de firma Griffijn.
- 5 Opperkeurmeester H. N. Droppert biedt koningin Wilhelmina koninginneharing aan. De haring is aangebracht door de stoombeuger Oranje-Nassau, VL 29, schipper Simon Broek, van de Doggermaatschappij.
- 7 Proefvaart van het motorschip Theresia, VL 40, van de NV Vlaardingsche Stoomvisscherij, directie IJzermans en Co. Dit schip is de oude stoomlogger Astra, SCH 350:

- 9 De Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda geeft onder leiding van Adr. J. de Maaré een concert in de tuin van De Harmonie.
- 10 Tentoonstelling van eigengemaakte paramenten voor arme kerken en missies door de Vlaardingsche Vereeniging van het Heilig Sacrament in de RK school aan de Hoflaan.
De leden van de Vlaardingsche Reisvereniging Zomer-genot maken een reisje naar Arnhem.
- 11 In de gemeenteschool van Vlaardingerambacht wordt opgericht de Vereeniging Ziekenzorg Vlaardinger-Ambacht.
- 18-19 Collecte voor de gewapende dienst ten behoeve van verminkte militairen en nagelaten betrekkingen van gesneuvelden. Opbrengst 79 gulden.
- 20 In de weefkamer voor meisjes van de Vereeniging Zorg Voor Het Achterlijke Kind in de Schoolstraat worden werkstukken van leerlingen tentoongesteld.
- 25 De gemeenteraad trekt geld uit voor de aanschaf van een autosproeiwagen en besluit tot verhuur van het eilandje in de Vlaardingse Vaart aan Phulps Borst voor 40 gulden per jaar.
- 30 Zwemwedstrijden over tachtig meter voor ploegen van vier man in de Spoorhaven, georganiseerd door de Vlaardingse Zwem Club. Het team van de voetbalvereniging De Hollandiaan wint de VZC-beker.
De collecte van de TBC-vereniging Zonnestraal brengt 601 gulden op.

JULI

- 1 Receptie ten huize van J. L. M. IJzermans aan de Schiedamseweg bij zijn veertigjarig zakenjubileum bij de firma IJzermans en Co, rederij, haring- en vishandel. IJzermans is tevens vijftwintig jaar bestuurslid van het RK kerkbestuur en het RK schoolbestuur. Ter gelegenheid hiervan wordt de jubilaris benoemd tot ridder in de orde van Sint Gregorius de Grote. Pastoor H. J. Maas spreekt.
- 2 Oud-wethouder C. G. Roos geïnstalleerd als burgemeester van Lekkerkerk.
- 3 Van een school aan de Parkweg zijn uit baldadigheid twintig ruiten ingegooid.
- 4 Het Vlaardingsche Symphonie Orkest Beethoven concerteert in de tuin van De Harmonie. Dirigent is M. Boerdam.

- 6 De postduivenhoudersvereniging De Luchtbode houdt een wedstrijd vanuit Bordeaux. Een duif van D. van der Valk wint.
- 10 Het stoomschip Voorbode, VL 103, schipper Teunis Eijgenraam, van de Doggermaatschappij, heeft in vier weken 1.080 kantjes haring gevangen.
Opgericht de accordeonvereniging De Accordeon, directeur C. Schonk. De vereniging komt bijeen in het Volkskoffiehuis van J. van Straalen aan de Hoogstraat.
- 11 De gemeente Vlaardingerambacht koopt het voormalige hoenderpark met fruittuin, alsmede een voetbalterrein aan de Schiedamsedijk, Oming en Kethelweg, samen groot ruim 6 hectare en 63 are, voor 109.950 gulden.
Feest in het Volksgebouw voor de kinderen van leden van de Coöperatieve Bakkerij en Verbruiksvereniging De Voorlooper, ter gelegenheid van de Internationale Coöperatorsdag.
- 19 De motbergplaats van de visrokerij G. Kornaat aan de Kuiperstraat uitgebrand.
- 21 J. L. M. IJzermans, vijftienvier jaar lid van het RK schoolbestuur, biedt de leerlingen van de RK MULO-school aan de Boslaan een feest aan.
- 22 De RK Liefdedragersvereniging Sint-Barbara houdt een potverteringsdag met een bustocht naar het Gooi en de Veluwe.
- 27 Te Vlaardingerambacht een mannenkoor opgericht, directeur wordt Arn. Vranken. Het bestuur bestaat uit C. Rosman, voorzitter, H. Giezen, secretaris, D. van Eijk, penningmeester, A. Verkade, bibliothecaris, en F. Stolk, algemeen secundus.
- 29 Pater dr Bernardinus de Jong draagt zijn eerste heilige mis op in de parochiekerk aan de Hoogstraat. De oud-parochianen pater De Koning uit Montpellier en pastoor Holtzer, missionaris in Finland, assisteren als diaken en subdiaken.

AUGUSTUS

- 1 Hevige regenval. Woningen in de Callenburgstraat, Dwarsmaasstraat, Dwarssteeg en Kortesteeg ondergelopen. De burgemeester bezoekt de getroffen bewoners.
- 1-3 Viering van de zeventigste verjaardag van koningin-moeder Emma met concerten door de muziekverenigingen

- Sint-Johannes en Sursum Corda, openluchtbioscoop en vuurwerk. De Visbank en de kraan op de Westhavenplaats zijn geillumineerd.
- 4 Zwemwedstrijden om de schoolbeker in de Spoorhaven, georganiseerd door de Vlaardingse Zwem Club. De Groen van Prinstererschool wint.
 - 6-10 De firma B. Meindersma te 's-Gravenhage, vertegenwoordigster van WM Wrigley Jr Company, verspreidt huis aan huis monsters kauwgom.
 - 7 De houten logger Maria, VL 8, van de Zeevisserij Maatschappij Excelsior, directeur W. F. Berkhout, voor de sloop verkocht.
 - 10 De stalen logger Martina, VL 120, van de reder D. van der Valk Mzn, is onderhands verkocht aan de rederij Arie van der Zwan en Zoonen te Scheveningen. Het schip zal op de werf 's-Lands Welvaren worden verbouwd tot motorschip.
 - 14 De visserijberichten van de Reedersvereniging voor de Nederlandsche Haringvisserij te Vlaardingen worden van nu af aan via radio Scheveningen-Haven uitgezonden.
 - 14-16 Viering van het zilveren priesterfeest van pastoor H. J. Maas met een hoogmis, een receptie in de pastorie, een serenade door de RK Harmonie Vereeniging Sint-Johannes, en een huldiging door de leerlingen van de RK scholen in het gebouw Liefde en Vrede. Burgemeester Van Walsum wenst pastoor Maas geluk. Gesproken wordt door de kapelaans F. H. J. A. Cornet en W. N. van Leeuwen, en de heren A. A. Boudens en J. L. M. IJzermans.
 - 16-18 Loco-burgemeester De Haan opent op het Flardingaveld het muziekfeest van de Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda. Medewerking verlenen de Koninklijke Zangvereniging Schiedamsch Mannenkoor Orpheus en de Koninklijke Militaire Kapel. De muziek wordt afgewisseld met openluchtbioscoop en gesloten met vuurwerk.
 - 17 Door de gemeentevelddwacher van Vlaardingerambacht zes mensen aangehouden wegens fruitdiefstal uit de tuin van het hoenderpark De Nijverheid.
 - 27-28 Onderlinge zwemwedstrijden van de Vlaardingsche Bad- en Zweminrichting met een éénkilometertocht door de haven voor dames en heren. Mejuffrouw E. Donker wint de door de burgemeester beschikbaar gestelde wisselbeker. De heer H. van der Plaat wint de VZC-wisselbeker.
 - 29 Oranjeavond van de CJV Liefde en Vrede met medewerking van het jubileumkoor van de vereniging. Ds A. Luteijn spreekt over „Het drievoudig snoer”.

- 31 Koninginnedag met: concerten door de muziekgezelschappen Concordia, Sursum Corda, Harpe Davids uit Maassluis, en de Christelijke Zangvereniging Excelsior; kinderspelen; ringsteken per fiets; atletiekwedstrijden; samenkomst van de Christelijke Oranjevereniging in de Grote Kerk; openluchtbioscoop en vuurwerk op het Flardingaveld. Het zangkoor van de CJV Liefde en Vrede geeft een uitvoering in de open lucht aan de Spoorsingel voor de buurtvereniging Pro Regina.

SEPTEMBER

- 1 Bij haar vijftwintigjarig bestaan geeft de RK Harmonie-Vereeniging Sint-Johannes een concert in het Handelsgebouw, samen met de Christelijke Harmonie-vereeniging Harpe Davids uit Maassluis. Vooraf maken de korpsen een muzikale rondgang door de stad. Het concert wordt uitgezonden door de KRO.
- 2 Schipper Teunis Struis van de stoomlogger Vooraan, VL 115, van de Doggermaatschappij, op zee plotseling overleden op drieëndertigjarige leeftijd.
- 5 De Stoomtabaksfabriek, koffiebranderij en theehandel De Zeeman van de firma A. van der Windt aan de Hoogstraat gedeeltelijk uitgebrand.
- 6 Een buitengewone ledenvergadering van de Coöperatieve Bakkerij en Verbruiksvereniging De Voorlooper draagt het bestuur op om energiek door te gaan met de propaganda voor de oprichting van een coöperatief ziekenfonds en een volksapotheek.
- 7 De huis-aan-huiscollecte voor de Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Onderwijs brengt 306 gulden 88 cent op.
- 11 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht wijzigd de algemene politieverordening met betrekking tot de winkelsluiting op zondag, dit om de zondagsrust te bevorderen en de snoeplust der kinderen te beteugelen.
De harmonievereniging Concordia en het Vlaardingsch Mannenkoor Orpheus geven een concert in de tuin van De Harmonie.
- 13 De gemeenteraad besluit tot onbewoonbaarverklaring van huizen aan de Afrol, de Eerste, Vierde en Vijfde Afrolsteeg, de Dijksteeg, de Gedempte Biersloot, de Kortedijk, de Krommesteeg, de Kwakelsteeg, de Tweede Landsteeg, de Paterstraat, de Schoolstraat en de Vierde en Zevende Waalsteeg.

- 14 In het koor van de Grote Kerk drie gedenkramen onthuld ter nagedachtenis van Ary van West en zijn Weldadigheidsstichting.

Voorafgaand aan een landdag te Dordrecht wordt op acht plaatsen in onze stad een demonstratie gehouden met medewerking van de arbeidersmuziekvereniging Voorwaarts. De voorzitter van de Vlaardingsche Bestuurdersbond en J. Buis spreken over de eisen van de moderne arbeidersbeweging.

- 15 Floraliatentoonstelling in Excelsior van de Vereeniging tot Veredeling van het Volksvermaak Flardinga. Aafje en Willem Barg, Marie Donkersloot, Piet van Nes en Otto Sparrius winnen de eerste prijzen.

Loting voor de lichting-1929 van de nationale militie in Liefde en Vrede. Het contingent voor Vlaardingen is bepaald op 65 en dat voor Vlaardingerambacht op 5.

- 22 Bioscoopvoorstelling in Excelsior, met als hoofdfilm De Brandstichters van Europa. De bedoeling is hier in de winter geregeld films te vertonen. Prijzen der plaatsen 80, 60 en 40 cent, belasting inbegrepen.

- 26 Aanbesteding van de bouw van het pand voor de Spaarbank aan de Schiedamseweg. Gegund aan H. van Rooijen voor 38.670 gulden.

Druk bezochte vergadering in De Romein aan de Maassluisdijk, op initiatief van een voorlopig comité dat de opheffing der tollén rond Vlaardingen nastreeft. Sprekers zijn J. Poot en J. Kroos uit Vlaardingerambacht.

- 26-27 Mevrouw Ros-Vrijman uit 's-Gravenhage spreekt in Liefde en Vrede voor de Vredeskring Nederland over wereldvrede en de taak der moeders. Vertoond wordt de oorlogsfilm Verdun.

- 29 De collecte voor de vereniging Volksonderwijs brengt 319 gulden op.

OKTOBER

- 1 De Hollandsche Maatschappij van Landbouw organiseert een algemene landbouwcursus onder leiding van H. Jousma. Het aantal leerlingen is 21.
- 2 Het luchtschip Graf Zeppelin passeert Vlaardingen op weg naar Amerika.
- 3 Verschenen bij de NV Dorsman en Odé's Boekhandel en Drukkerij het Adresboek voor Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht 1928.

- 4 De aktie Een Dag Werken Voor Liefde en Vrede brengt 472 gulden op.
- 6 De protestants-christelijke Prinses-Julianabewaarschool te Vlaardingerambacht geopend. Sprekers zijn burgemeester J. Luijterink, J. van der Velden, voorzitter van de schoolvereniging en mejuffrouw J. S. Maat, hoofd van de school.
- 8 Voor de leerlingen van de Christelijke HBS en de Visscherijschool wordt in het Handelsgebouw gedraaid de film over Nederlands Oost-Indië van het Ministerie van Koloniën.
- 15 N. de Visser uit Dordrecht spreekt in het Zeemanshuis voor de Bond van Christelijke Handels- en Kantoorbedienden over de arbeid op sociaal terrein. Tussendoor worden wetenschappelijke en komische films vertoond.
- 16 Het Christelijk dameskoor Euphonia en het mannenkoor De Lofstem concerten in de Grote Kerk.
- 21 W. Banning spreekt voor het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling over marxisme en religie.
- 23 Op de cursusavond van de Liberale Staatspartij De Vrijheidsbond, de Liberale Vrouwengroep en de Vrijzinnige Propagandaclub spreekt C. G. Roos in De Romein over het annexatieplan van Rotterdam.
- 24 Op initiatief van de Nederlandsche Vereeniging van Fabrieksarbeiders wordt in een stampvolle Harmonie de film De Wevers vertoond.
- 26 Propagandabijeenkomst van de NCRV in zaal Rehoboth. Ds K. Schilder van Delfshaven spreekt over het dienstbaar maken van de radio aan God en Zijn naam.
- 29 Voor de SDAP spreekt J. Hoogerwerf over de annexatieplannen van Rotterdam, waardoor, indien die plannen worden uitgevoerd, Vlaardingen als zelfstandige gemeente zal ophouden te bestaan.
- 30 Opgericht de plaatselijke afdeling van de VARA. Bestuur: P. Beijer, voorzitter, H. P. Kuipers, secretaris, D. van den Berg, G. van Houweligen en M. Hoogwerf.

NOVEMBER

- 1 Ds W. Sieders, emeritus-predikant van de gereformeerde kerk, wordt bij zijn zestigjarig ambtsjubileum erevoorzitter van de AR Kiesvereniging Nederland en Oranje.
J. L. Jonker spreekt voor de AR Kiesvereniging Nederland en Oranje over het annexatieplan van Rotterdam.

Het stoomschip Prinses Juliana, VL 97, schipper Arie Storm, van de Doggermaatschappij komt met 61 last haring binnen, de grootste vangst van een schip op één reis tot op dat moment.

De briefport verlaagd tot tien cent per twintig gram.

- 2 Kapelaan F. H. J. A. Cornet spreekt voor de RK Volksbond over de vrijheid van godsdienst.

De grote haringvangsten houden aan. Vangsten van 300 - 400 kantjes zijn geen zeldzaamheden.

- 6 Ter gelegenheid van de herdenking van de wapenstilstand op 11 november 1918 verzoekt de Vredeskring Nederland de predikanten hun gehoor te wijzen op de vloek van de oorlog en de zegen van de vrede.

- 9 Om de postbestelling te versnellen verzoekt de PTT eigenaren van huizen die nog geen brievenbus hebben deze aan te brengen.

- 10-24 Straatmuziek door de Vrije Vlaardingsche Stadsevangeli-satie Jeruël, met een collecte voor haar werk onder de noodlijdenden in de komende winter.

- 11 Openbare samenkomst in Excelsior van de SDAP en de Vlaardingsche Bestuurdersbond, ter herdenking van de wapenstilstand op 11 november 1918. Op voorstel van J. Buis wordt een telegram gestuurd aan mr P. J. Troelstra, waarin hem dank wordt gebracht voor wat hij in 1918 voor de nederlandse arbeidersklasse heeft gedaan.

Herdenking van de Vlaardingse zouaven op de RK begraafplaats aan het Emaus. Kapelaan F. H. J. A. Cornet spreekt. Op het graf van de in januari 1928 overleden oud-zouaaf E. Remmerswaal wordt een kruis met gedenk-plaat geplaatst.

- 12 De heer Bergman uit Rotterdam spreekt in Excelsior voor de Vlaardingsche Spiritisten Vereeniging over het leven na de dood.

- 16 De gemeenteraad stelt de gemeentebegroting voor het jaar 1929 vast, met ontvangsten en uitgaven voor de gewone dienst van 2.180.543 gulden 61 cent en voor de kapitaals-dienst van 777.130 gulden 58 cent.

Zware zuidwesterstorm. Een schip in de Vulcaanhaven van de trossen geslagen, bomen en schuttingen omgewaaid, ruiten en daken vernield, vissersschepen met vleet- en dekschade binnengelopen.

- 17 Propagandabijeenkomst van de Algemeene Nederlandsche Bouwarbeidersbond en de Algemeene Nederlandsche

Metaalbewerkersbond in De Harmonie. De arbeiders-
toneelvereniging Kunst en Strijd speelt het
antimilitaristische stuk Arm Vaderland.

Bij het opbrengen van een dronken man door de politie
ontstaat een volksoploop in de Hoogstraat.

- 18 Hoogmis ter intentie van J. L. M. IJzermans bij diens
vijfentwintigjarig lidmaatschap van het RK Kerkbestuur.
Tijdens de receptie op de pastorie spreekt pastoor Maas de
jubilaris toe.
- 20 Met zeven leden wordt opgericht het correspondentschap
Vlaardingen van de Vereniging tot Bevordering van de
Bijenteelt in Nederland.
- 21 De Kamer van Koophandel besluit de minister van
waterstaat met klem aan te raden een eind te maken aan
de onhoudbare toestand veroorzaakt door de drie tolleren in
de gemeente.
In Excelsior een plaatselijke afdeling van de EHBO
opgericht.
- 23-26 Zware storm. Havenkaden en pakhuizen, boerderijen en
land ondergelopen, varkens en pluimvee verdrinken.
- 27 De zogeheten diakonieschappen hebben 252 gulden winst
opgebracht voor de hervormde diakonie.
- 28 Propagandabijeenkomst van het Instituut Schoolartsen in
Excelsior. Geneeskundig inspecteur J. E. Feisser spreekt
over de taak van de schoolarts.
Opgericht de vereniging Verjaardag tot steun aan
minvermogene tbc-patiënten.
- 29 In Vlaardingerrambacht een Oranjevereniging opgericht.
Bestuur: C. J. G. Winkes, voorzitter, Adr. Verkade, eerste
secretaris, W. Henneveld, tweede secretaris, W. van Vliet,
eerste penningmeester, J. de Wilt, tweede penningmeester,
K. Chardon en C. Post.
- 30 De gemeenteraad besluit tot de sloop van negentien
gemeentewoningen aan de Vierde en de Zevende
Nieuwlandsteeg en het Westnieuwland.

DECEMBER

- 3-4 Door bemiddeling van de Commissie van Toezicht op het
Lager Onderwijs voor de leerlingen van alle lagere scholen
in het Handelsgebouw vertoond de film over het tinea-land
Billiton en een paar grappige films.

- 10 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht besluit een motorbrandspuit aan te schaffen, een zogeheten vuurvreter, met vrachtauto.
- 11 Ouderavond van de MULO-scholen D en I in het Handelsgebouw. L. M. Bouman, hoofd van school D, spreekt over de aansluiting tussen lager en voortgezet onderwijs en over de ongunstige toestand van het opleidingsonderwijs.
De gymnastiekvereniging Leonidas-DOVIDO geeft een uitvoering in De Harmonie.
- 14 Kapelaan W. N. van Leeuwen spreekt in het RK Vereenigingsgebouw voor de RK Vrouwenbond over de vrouwenbeweging.
- 20 Zeer druk bezochte kerstwijdingsdienst voor de jeugd in de Grote Kerk. Voorganger is dr H. Schokking uit 's-Gravenhage.
- 21 Nutslezing in het Handelsgebouw. Dr W. G. N. van der Sleen spreekt over Algerije en de Sahara.
Wildconcours op de kegelbanen van café De Romein met als prijzen kalkoenen, ganzen enzovoort.
- 23 Dankstond voor de grote visserij en het gewas in de Grote en de Nieuwe Kerk.
- 24 De Centrale Bond van Transportarbeiders vertoont in Excelsior de film „En gij kameraad?”
- 25 Kerstvergadering van de SDAP in Excelsior, met medewerking van de arbeiderszangvereniging De Stem des Volks en het strikje van het Instituut voor Arbeiders-ontwikkeling.
- 26 Kerstfeest voor arme kinderen in het Zeemanshuis, georganiseerd door de Nederlandsche Christelijke Geheelonthouders Vereeniging.
- 27 Opening van de Luxorbioscoop aan de Westhavenkade van de gebroeders Smallegange. Burgemeester Van Walsum spreekt. Vertoond wordt de film „Ik en mijn koe”.
- 28 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht bepaalt voor 1929 de grondprijs bij erfpacht op veertig cent en bij verkoop op acht gulden per vierkante meter.
- 30 Dankstond voor de grote visserij en de voorziening in tijdelijke nooddrift in de gereformeerde kerken aan de Binnensingel, de Landstraat en de Kuiperstraat.

Huig H. de Koning.

Het Zeemanshuis aan de Westhavenplaats omstreeks 1928

Bassie en Adriaan uit het kinderprogramma van de TROS-TV uit 1978

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1978

JANUARI

- 1 Aantal inwoners 79.087.
- 2 Wethouder drs IJ. van der Velden biedt de vijfduizendste bezoeker van Jeugdstad in De Oude Lijnbaan een cadeaubon aan.

Nieuwjaarsbijeenkomst van de gemeentepolitie in De Harmonie. Commissaris B. van Toledo spreekt over harde criminaliteit en de opleiding van mobiele eenheden.
- 3 Zware westerstorm met regen, sneeuw en hagel.
- 4 In zijn nieuwjaarsrede tot de gemeenteraad spreekt de burgemeester over de voorzieningen voor het algemeen welzijn, de financiële situatie en de woningbouw. Voorts roept hij op tot meer onderling begrip en verdraagzaamheid.
- 10 Aan de Olmendreef de eerste paal geslagen voor een scholencomplex van de Stichting voor Katholiek Schoolonderwijs te Vlaardingen.

Dieks Visser, fluit, en Erika Waardenburg, harp, geven een concert in de muziekkamer van het Visserijmuseum.

De TROS-televisie brengt de eerste aflevering van de serie voor kinderen Bassie en Adriaan, het vlaardingse duo Bas en Adrie van Toor.
- 11 In Holy-Noord de eerste paal geslagen voor de bouw van achtentwintig eengezinswoningen voor de woningbouwvereniging De Werkmanswoning.
- 14 Eenakterfestival in De Harmonie met medewerking van de toneelgroepen Animo, Argus, Argeloos (Maassluis), Carrousel, De Fakkels, ONI en Varia.

Bijeenkomst van Turken in de Oude Lijnbaan met discussie over het plan tot vestiging van een moskee in het voormalige pand van het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen aan de Oosterstraat.
- 15-22 Gebedsweek voor de eenheid van de Christenen met een interkerkelijke dienst in de Sint-Joannes de Doperkerk. Voorgangers: pastoor C. E. J. Giesbers SJ, dr H. J. Kouwenhoven, gereformeerd predikant, en ds W. W. Verhoef, hervormd predikant.
- 20 In het buurthuis De Haven een vrouwencafé geopend.
- 21 De Korhoenlaan door omwonenden bijna een uur lang geblokkeerd uit protest tegen de afsluiting van deze laan voor personenauto's.

- 23 De aansluiting van Vlaardingen op de centrale antenne-inrichting voor radio- en televisieontvangst officieel ingeschakeld door wethouder Van der Velden.
- 25 Politiek café in Triangel georganiseerd door de CJV Liefde en Vrede. Een aantal leden van de gemeenteraad neemt deel aan een discussie over de benoeming van wethouders.
- 26 Op een informele bijeenkomst van de gemeenteraad spreken de heren J. A. van Bendegom en A. van der Dien, medewerkers respectievelijk van het Bureau voor Ruimtelijke Ordening en Architectuur Kuiper Compagnons en van het Landelijk Samenwerkingsverband Bouwen en Wonen, over de ontwikkeling van het centrumgebied van de wijk Holy-Noord.
- 30 Café Centraal op de Westhavenplaats bestaat honderd jaar.
- 31 Postzegelveiling in Triangel.

FEBRUARI

- 1 De gemeenteraad gaat akkoord met het beleidsplan speelvoorzieningen in Vlaardingen voor de periode 1978-1982.
- 3 Geopend in Het Weeshuis de tentoonstelling Verantwoording, van werk van vlaardingse kunstenaars dat door de gemeente is aangekocht.
De heer L. Noordhoek, chef van de afdeling boekhouding van Lever Sunlight BV, neemt na bijna vijftig dienstjaren bij Unilever afscheid wegens pensioen.
- 4 Een achtentwintigjarige stadgenoot doodgestoken bij een vechtpartij in bar-dancing House of Dimple aan de Oosthavenkade.
- 6 Bijeenkomst voor bewoners uit de Vettenoordsepolder in de Lijndraaijer, met discussie over het plan voor de bouw van woningen op een terrein aan de Vetteoordskade, georganiseerd door het CDA.
- 6-7 Handbaltoernooi in de sporthal voor meisjes van basisscholen. Het team van de F. J. F. van Hasseltschool wordt eerste.
- 10 Namens mensenvriend Ferry Hoefnagel biedt burgemeester W. A. Kieboom in 't Packhuys aan de Oosthavenkade de Dr Daniël den Hoedkliniek te Rotterdam drie televisietoestellen aan.
- 14 De blazersgroep van het Telemannensemble uit Maassluis concerteert in de muziekkamer van het Visserijmuseum.

- 15 Een produktschapsprijs voor de best verzorgde gezouten haring is toegekend aan schipper D. van der Plas van de trawler Elisabeth, VL 105, van de rederij W. Kwakkelstein.
- 16 Informatieavond over de rassenwetgeving in Zuid-Afrika in De Harmonie, georganiseerd door Amnesty International.
Gevestigd aan de Schiedamseweg het advokatenkantoor Mrs Quarles, Kousemaker en Jurgens.
- 18 Discussieavond over kernenergie in De Harmonie georganiseerd door de Stichting Rood Vlaardingen en het Rijnmond Energie Komitee. Vertoond wordt de film „Liever vandaag actief dan morgen radioactief”.
- 18-20 Schaatsen op de Vlaardingse Vaart.
- 20 De dames A. Jansen en H. T. Vethaak bieden de burgemeester ruim zevenhonderd handtekeningen aan van mensen die protesteren tegen het vangen van zwervkatten die overlast veroorzaken. Het aantal zwervkatten in onze stad kan op achtduizend worden geschat.
- 22 Geopend in het Visserijmuseum een tentoonstelling van aquarellen, schilderijen en tekeningen van de Vlaardingse amateurzeeschilder Piet Vrijland.
- 23-25 Bazar voor het kerkbouwfonds Holy-Noord van de Gereformeerde Kerk. Opbrengst ongeveer 9.000 gulden.
- 24 De oude fosforzuurfabriek I van Windmill Holland BV gesloopt.
- 25 De accordeonvereniging Flardingha geeft onder leiding van Cor van der Lugt een uitvoering in de Stadsgehoorzaal met medewerking van het Duitse mannenkoor Heimatklänge uit Heiligenhaus.
Viering van het vijftwintigjarig bestaan van de friese vereniging Lyts Bigjin in Triangel. Het Grouster Krite Toaniel brengt het stuk „Lok hwat jowsto”.
Bazar ten bate van de hervormde wijkgemeente Rehoboth. Opbrengst 7.800 gulden.
Ten einde het verzoek om tijdelijke ruimte voor de ongeorganiseerde jeugd kracht bij te zetten, breken leden van de werkgroep Open Jongeren Centrum de oude Ericaschool aan de Zomerstraat open.

MAART

- 1 Het door de Vlaardingse Damvereniging georganiseerde damtoernooi voor leerlingen van zesde klassen van

basisscholen wordt gewonnen door Metin Sengül van de Theo Thijssenschool.

- 2 Verschenen is de Gemeentegids Vlaardingen 1978.
- 3 Het Amsterdamse Volkstoneel brengt in de Stadsgehoorzaal het stuk „Als je licht dan ben je rijk”. Oud-wethouder T. de Bruijn opent in het Hollandiagebouw een tentoonstelling van werk van de amateurschilder D. Haddeman.

De schoenmakerswinkel G. Opstal aan de Tweede Van Leyden Gaelstraat opgeheven.

Wereldgebedsdag: samenkomst in de remonstrantse kerk met medewerking van het zangkoor van het Leger des Heils.

- 5 Bidstond voor gewas, arbeid en visserij in de Grote Kerk.
- 6 Wethouder B. Goudriaan slaat aan de Waalstraat hoek Kuiperstraat de eerste paal voor de bouw van vijftien woningen.

Bijeenkomst in De Harmonie voor bewoners van het oostelijk stadsgedeelte, georganiseerd door het CDA, met discussie over de sloop van woningen, de bouw van nieuwe woningen en de bestemming van het voormalige pand van het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen aan de Oosterstraat. Gemeenteraadsleden beantwoorden vragen.

Gevestigd een polikliniek voor kleine huisdieren in het dierenasiel aan de Van Linden van den Heuvellweg door de dierenartsen H. J. van der Kamp en A. Slikkerveer.

- 7 Openbare vergadering voor de bewoners van de Vettenoordsepolder in een keet aan de Zomerstraat, met discussie over het voorlopig schetsplan en de bouw van nieuwe woningen in deze wijk. Wethouder Goudriaan beantwoordt vragen.
- 9 Politiek café in Triangel, georganiseerd door de CJV Liefde en Vrede, met discussie over de invloed van pers en televisie. Sprekers: Wim Klinkenberg, vice-voorzitter van de journalistenvakbond NVJ, en Hans Wentholt, medewerker NOS.
- Eerste sportinstuif voor geestelijk en lichamelijk gehandicapten in het gymnastieklokaal aan de Claudius Civilislaan.

- 12 Bij de nederlandse judokampioenschappen te Nijmegen voor adspiranten en junioren winnen Hans Hoogendijk en Leo van Oosten in respectievelijk het halflichtgewicht en het middengewicht.

- 13 Samenkomst bij het graf van de vlaardingse Geuzen op de begraafplaats Emaus. De heer P. Nieuwstraten, voorzitter van de afdeling Vlaardingen-Maassluis van de Landelijke Vereniging van Ex-Politieke Gevangenen, herdenkt in een toespraak de op 13 maart 1941 gefusilleerde verzetsstrijders.
- 14 De sleepboot Wiljo op de Nieuwe Maas door de neerstortende arm van een drijvende bok getroffen en gezonken. De kapitein en de stuurman omgekomen.
- 15 Nationale Boomplantdag. Scholieren planten bomen aan de Gelderlandlaan en de Goudsesingel. Wethouder A. G. Kloots plant bij het wijkcentrum 't Nieuwelant de eerste boom.
Informatie- en discussieavond over het educatief programma 1979 in het stadhuis. Aanwezig zijn instellingen en groepen die betrokken zijn bij het educatief werk voor volwassenen in Vlaardingen.
- 16 Opggericht het Comité voor Behoud van het Volkskoffiehuis en de Zaal Excelsior van de Volksbond tegen Drankmisbruik aan de Oosthavenkade.

De gebouwen van de Volksbond tegen Drankmisbruik aan de Oosthavenkade in 1954

- 17 De werkgroep Stop de Neutronenbom verzamelt alhier 7.000 handtekeningen.
- 18 Openbare discussieavond in De Harmonie over het Midden-Oosten, georganiseerd door de PSP. Spreker is dr K. Wagtendonk van het Palestinacomité.
In het kader van de landelijke fietsdag van de PPR met milieutochten in een aantal provincies, start op de Markt een groep PPR-leden voor een fietstocht door Midden-Delfland. In de Broekpolder spreekt wethouder M. Bovenberg met de deelnemers over het plan voor de aanleg van een bos.
- 20 Ferry Hoefnagel biedt het Holyziekenhuis twee televisietoestellen voor de patiënten aan.
- 25 De bar House of Dimple aan de Oosthavenkade uitgebrand.
- 26 Alternatieve paasdienst in de Ichtuskerk. Thema: Het verhaal van een opstandige. Predikant: ds W. W. Verhoef.
- 29 Verkiezingen van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Opkomstpercentage alhier 79,5, uitgebracht 44.328 geldige stemmen: Partij van de Arbeid 20.654, Christen Democratisch Appel 10.513, Volkspartij voor Vrijheid en Democratie 6.348, Politieke Partij Radicalen 643, Staatkundig Gereformeerde Partij 1.557, Communistische Partij Nederland 448, Democraten '66 2.869, Boeren Partij 92, Gereformeerd Politiek Verbond 332, Conservatieve Volkspartij 56, Pacifistisch-Socialistische Partij 550 en Reformatorische Politieke Federatie 266 stemmen.

APRIL

- 1 Sigarenmagazijn J. Verhoeff aan de Hoogstraat opgeheven.
- 3 Op het terrein van Chloride Batterijen NV aan de Produktiestraat draagt de burgemeester een brandweerwagen van de Vlaardingse Brandweer over aan de Stichting Bedrijfsbrandweer van de Industriële Kring Vlaardingens.
Met het wegtrekken van een spandoek maakt wethouder Goudriaan een begin met de restauratie van het pand Markt hoek Kerksteeg.
- 5 Het gemeenteraadslid H. Weststrate overleden aan verwondingen bij een verkeersongeval te Rotterdam.
- 11 Geïnstalleerd wordt de Vrouwen Advies Commissie voor de Woningbouw.
- 14 In een brief aan de bewoners van de Vettenoordse polder

verzoeken de hoofden van de Prins Hendrik- en de Prinses Julianaschool medewerking bij het tegengaan van vernielingen aan schoolgebouwen en schooltuinen.

- 15 Onder grote belangstelling landen Rotterdamse parachutisten in de Broekpolder met jonge bomen, die door de burgemeester, wethouders, journalisten, scholieren en andere stadgenoten worden geplant voor de aanleg van het Broekpolderbos.

De leerlingen van de balletschool Coppelia geven een uitvoering in Triangel.

- 20 De toneelgroep ONI brengt in de Stadsgehoorzaal het blijspel Bokken en Geiten.

Het damespoloteam van de Vlaardingse Zwem Club promoveert naar de eerste klas van de Zwemkring Rotterdam en Omstreken.

- 21 Begin van de tiendaagse kermis op het Erasmusplein.

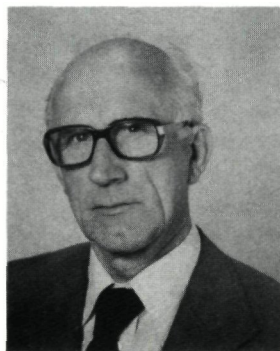
- 22 Wethouder Bovenberg opent aan de Vlaardingse Vaart de nieuwe jachthaven Callenburgh.

De Korhoenlaan voor de tweede maal door omwonenden geblokkeerd uit protest tegen de afsluiting van deze laan voor personenauto's.

- 25 Voor de Organisatie van Vlaardingse Ondernemers spreekt de burgemeester over de vooruitgang van Vlaarding en de taak van de middenstand.

Ruim honderd HAVO-leerlingen van de Openbare Scholengemeenschap Professor Casimir maken kennis met de taak en werkwijze van de gemeente door bezoeken aan de secretarie, het Holyziekenhuis, de politie en de archiefdienst.

- 26-27 Gemeenteraadsvergadering met hevige discussie over de stand van zaken bij de bouw van een clubhuis voor het Open Jongeren Centrum aan de Zomerstraat.

P. Neetemaat, directeur Gemeentelijk Woningbedrijf 1959-1978

- 27 De heer P. Neelemaat, directeur van het Gemeentelijk Woningbedrijf, gaat met pensioen en wordt benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau.
- 29 In een caravan op het Weeshuisplein wordt geopend het informatiecentrum voor werklozen De Kabel, een project van het buurthuis De Haven en de Stichting Welzijn Vlaardingen.
Geopend in de Lijnbaanhal het twintigste Jeugdfestijn van de CJV Liefde en Vrede.

MEI

- 1 Viering van Koninginnedag met beiaardconcert, sporttoernooien, Havenloop, zeepkistenrace in de Voorstraat, variété op de Markt, show door muziekkorpsen op het Veerplein, popconcert in de Lijnbaanhal, Oranjebal in Triangel en vuurwerk.
De heer T. P. van der Laan Bouma, hoofd van de secretarieafdeling bevolking, burgerlijke stand, militaire zaken en verkiezingen, veertig jaar in overheidsdienst.
- 3 Meifeest in de Lijnbaanhal, georganiseerd door de Stichting Rood Vlaardingen, met medewerking van de nederlandse popgroep Bots.
- 4 Bijeenkomst bij het geuzengraf op de begraafplaats Emaus en stille tocht vanaf de Markt naar het verzetsmonument op het Verploegh Chasséplein ter herdenking van de gevallen in de tweede wereldoorlog.
- 5 Bevrijdingsronde, wielervedstrijd georganiseerd door De Coureur. Arie Versluis uit Ameide wint.
- 6 Met het slaan van een tennisbal opent wethouder Van der Velden het tenniscentrum Hoogendijk aan de Zwanen-singel.
- 9 Henk Elsink brengt in de Stadsgehoorzaal de show Theater en Thuis.
- 11 De heer J. Vermeer, oudste bestuurslid van de Vereniging tot Verbetering der Volkshuisvesting Patrimonium's Woningen, slaat aan de Amsterdamlaan de eerste paal van 174 woningen en een winkelcentrum.
- 12 Het echtpaar Van der Windt-Van Rij zeventig jaar getrouwd. Burgemeester en mevrouw Kieboom bieden het echtpaar hun gelukwensen aan.
Café Rotterdam aan de Parallelweg vijftig jaar.

- 13 Landelijke fietsdag van de ANWB. Bij de Visbank starten 1.250 deelnemers voor een tocht door Midden-Delfland.
- 17 Discussieavond in het stadhuis over de buitenlandse werknemers in onze samenleving, georganiseerd door de werkgroep Kerk en Samenleving van de Vlaardingse Raad van Kerken en het Leger des Heils. Sprekers: de gemeenteraadsleden mevrouw M. Eggermont-Pijpers, H. van der Meer, F. R. Quast en mr J. Versluys.
- 18 Op de discussieavond over de gezondheidszorg in het buurtcentrum De Haven, georganiseerd door de werkgroep Gezondheidszorg, brengt de rotterdamse toneelgroep Diskus het stuk Op Je Gezondheid.
- 20 Radioprogramma In De Rooie Haan van de VARA vanuit de Stadsgehoorzaal. Medewerking verlenen mevrouw N. Smit-Kroes, staatssecretaris voor verkeer en waterstaat, wethouder Goudriaan en de heer L. van Slooten, voorzitter van de voetbalvereniging FC Vlaardingen.
- 24 De banketbakkerij firma Jac. den Boer aan de Westhavenkade opgeheven.
- 26 Het zestigjarig bestaan van de plaatselijke afdeling van het Katholieke Vrouwengilde gevierd met een mis in de Sint-Joannes de Doperkerk en een feestavond in de Don Boscoschool.
- 27 Leden van het Komitee Jongerenhuisvesting voeren in de nacht in slaapzakken actie onder de arcade van het stadhuis om te protesteren tegen het tekort aan woningen met lage huurprijzen voor jongeren.
- 31 Verkiezing van de gemeenteraad en van de raad van Rijnmond. Gemeenteraadsverkiezing: opkomstpercentage 71, uitgebracht 39.634 geldige stemmen: PvdA 15.925, CDA 10.918, VVD 5.271, PPR 972, SGP, GPV, Reformatorische Politieke Federatie samen 2.308, PSP en Socialistische Partij samen 1.300, CPN 416 en D'66 2.524 stemmen. Zetelverdeling: PvdA 15, CDA 10, VVD 5, SGP-GPV-RPF 2, PSP-SP 1 en D'66 2 zetels.
Rijnmondraadverkiezing: alhier uitgebracht op de PvdA 15.961, het CDA 10.758, de VVD 5.294, de PPR 852, de CPN 419, de combinatie SGP-RPF 1.940, D'66 2.531, de PSP 647, het GPV 278, de SP 642 en de Internationale Kommunistenbond 21 stemmen.

JUNI

- 1 Het Reedershuis aan de Westhavenkade door Ton Stolk, musicus en verzamelaar van muziekinstrumenten, in

gebruik genomen als muziekinformatie- en -documentatiecentrum.

Geopend aan de Hoogstraat het restaurant Het Bistro'tje.

De sloop van het voormalige Volksgebouw aan de Schiedamseweg begonnen.

- 2 Verkiezing van de medezeggenschapscommissie van de gemeentesecretarie. Het is de eerste maal dat deze commissie via verkiezingen wordt samengesteld en dat leden kunnen worden gekozen die niet bij een vakorganisatie zijn aangesloten.

Mevrouw Katharina Verhoeff-Torn, oud-muzieklerares, overleden op vierentachtigjarige leeftijd.

*Katharina Verhoeff-Torn,
muzieklerares en dirigente*

- 7 De gemeenteraad benoemt de heer L. J. Ph. Maas tot rector van de Openbare Scholengemeenschap Professor Casimir en de heer C. den Bakker tot directeur van het Gemeentelijk Woningbedrijf. Voorts besluit de raad een gedeelte van het voormalige pand van het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen aan de Oosterstraat in gebruik te geven als gebedsruimte voor de Mohammedanen alhier.
- 10 Op de begraafplaats van het Schotse Lerwick een monument onthuld ter nagedachtenis aan nederlandse vissers die aldaar tussen 1875 en 1927 werden begraven. Burgemeester Kieboom legt namens het gemeentebestuur bloemen bij het monument.

Binnenstadsdag met: concert op het Oranjecarillon, concert in de Grote Kerk, openluchttoneelspelen op het Liesveld en de Markt, historische stadswandeling, visafslag aan de Visbank, kinderspelen, folkfestival in een tent aan de

Hoflaan, demonstraties kuipen en netten boeten in het Visserijmuseum en tentoonstellingen (401 jaar Visbank in de Visbank, Kroniek van een Kerk in de Grote Kerk, Schipperen in het Hollandiagebouw, van volkskunst in het Streekmuseum Jan Anderson en van muziekinstrumenten in het Reedershuis).

- 12 De Avondvierdaagse, georganiseerd door de Vlaardingse Politie Sport- en Ontspanningsvereniging, begint met 6.700 deelnemers.
- 13 Ds P. Vermaat, predikant van de hervormde wijkgemeente Holy-Noord, heeft een beroep naar de hervormde gemeente van Veenendaal aangenomen.
- 15 Aan het Visserijmuseum wordt een stuurhuis van een hedendaagse kotter overgedragen door de directies van Radio Holland BV te Amsterdam en Machinefabriek P. Maaskant en Zn te Bruinisse.
- 16 De belgische organist Kamiel d'Hooghe geeft een concert op het orgel van de Grote Kerk.
- 20 Op een informatieavond over de verkeersdrukte in Holy bieden bewoners van de Anna Paulownalaan en omgeving wethouder Goudriaan meer dan driehonderd handtekeningen aan, waarmee zij protesteren tegen het plan deze laan voor doorgaand autoverkeer af te sluiten.
- 23 Wegens een werkstaking van één dag door buschauffeurs van de RET ligt het openbaar vervoer per bus in Vlaardingen stil.
- 24 In wedstrijden van de Zwemkring Rotterdam en Omstreken heeft de Vlaardingse Zwem Club 24 gouden, 24 zilveren en 15 bronzen medailles gewonnen.
Onder het motto „Een vlooiemarkt spekt de schoolklas” houden scholieren in samenwerking met het Koopcentrum Vlaardingen een rommelmarkt in de Korte Hoogstraat.
- 26 Bij de installatie van de Reconstructiecommissie Midden-Delfland in het Provinciehuis te 's-Gravenhage delen boeren uit de Zuidbuurt pamfletten uit, waarin zij meer aandacht vragen voor de problemen in hun gedeelte van Midden-Delfland.
- 27 Uit een woning aan de Abel Tasmanlaan voor 75.000 gulden aan sieraden gestolen.
- 30 Rockfestival in de Lijnbaanhal, georganiseerd door het Open Jongeren Centrum, met medewerking van Gruppo Sportivo.

JULI

- 1 Verschenen is het boekje *Natuurverkenningen in het hart van Vlaardingen* van de afdeling plantsoenen van Gemeentewerken.
- 2 Irene van der Laan van de Vlaardingse Zwem Club wint definitief de wisseltrofee van de zestien kilometer van Sluis.
- 3 Leden van bewonersgroepen bieden wethouder Goudriaan meer dan vijfhonderd handtekeningen aan in het kader van de actie *Weiger de huurverhoging*.
- 6 De gemeenteraad stelt het structuurplan Vlaardingen vast.
- 10 Aan de Kortedijk de eerste paal geslagen voor de herbouw van acht woningen in het kader van het stadsherstel.
- 11 In de open Haagse atletiekwedstrijden wint de atletiekvereniging Fortuna drie gouden, een zilveren en een bronzen medaille.
- 17 Concert in de Stadsgehoorzaal door het American Youth Symphony Orchestra and Choir. Vertolkt wordt onder meer de muziek van de operette *The Magic Wand* van mevrouw Jo Mulder.
- 27 Mejuffrouw E. B. J. Voorbrood, oud-verloskundige, overleden op drieënnegentigjarige leeftijd.

*Mejuffrouw E. B. J. Voorbrood,
verloskundige*

- 28 Loco-burgemeester Kloots ontvangt op het stadhuis twintig jongeren uit Bremen. Zij brengen een bezoek aan Vlaardingen in het kader van een jeugduitwisseling, waarin ook zeventien vlaardingse jongeren Bremen bezoeken.

Zomeravondconcert op het Oranjecarillon door Hein de Ligt, stadsbeiaardier van Amsterdam.

- 31 Verschenen is het eerste nummer van de Krant van Rijnmond, een uitgave van de afdeling voorlichting van het Openbaar Lichaam Rijnmond.

AUGUSTUS

- 7-26 Vakantiefeest, georganiseerd door de Vlaardingse Raad voor Jeugd- en Jongerenwerk.
- 10 Wethouder Bovenberg slaat aan de Amsterdamlaan de eerste paal van een clubhuis voor de handbalvereniging De Hollandiaan.
- 14 Het Röntgenborstonderzoek van mannen van veertig jaar en ouder begonnen.
- 16 Uit een woning aan de Olivier van Noortlaan voor 12.000 gulden aan sieraden gestolen.
- 19 Viering van het vijftienvigjarig bestaan van de biljartvereniging De Kroon in café De Kroon aan de Hoogstraat.
- 20 De heer Jacob Schenk op honderdjarige leeftijd overleden.
- 24 Staatssecretaris mevrouw J. G. Kraaijeveld-Wouters opent het nieuwe gebouw van de Gemeentelijke Sociale Dienst aan de Hoflaan.
- 25 Standwerkersconcours op het Liesveld. De heer J. de Regt wint de eerste prijs.
- 26 Haring- en bierfeest in de binnenstad met een kunstmarkt, demonstraties van oude ambachten, een discjockeywedstrijd en evenementen voor de jeugd.
- Kinderfeesten in de Arnold Hoogvlietstraat en de Potgieterstraat, georganiseerd door bewoners van deze straten.
- Boottocht voor bejaarden en gehandicapten op de Vlaardingse Vaart met pleziervaartuigen van leden van de watersportvereniging De Bommeer.
- 27 De heer A. Jumelet, hulpprediker, in de Grote Kerk bevestigd als hervormd predikant.
- 28 Het gemeentebestuur ontvangt op het stadhuis sportmensen die in het afgelopen seizoen een bijzondere prestatie hebben geleverd. Sprekers: burgemeester Kieboom en wethouder Bovenberg.
- 29 Gemeenteraadsvergadering met afscheid van de leden mevrouw mr M. Bellingwout-Roodenburg, de heer M. A. van Beveren, mevrouw H. A. Bleeker-Van Styrum, de heren M. Bovenberg en P. Droppert, mevrouw M. Egger-

mont-Pijpers, de heren P. W. Emmelot, W. Groeneveld, C. A. van Iperen, A. G. Kloots, J. Madern, J. van der Most en W. Prins, en mevrouw J. Vermeule-Van Dijk.

De heer A. E. M. van de Wiel te Etten-Leur benoemd tot directeur van het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen, als opvolger van de heer Th. J. M. Harbers die om gezondheidsredenen zijn functie moest neerleggen.

- 31 Met het lossen van een aantal schoten opent mr Pieter van Vollenhoven de Open Nationale Schietwedstrijden ter gelegenheid van het vijfentachtigjarig bestaan van de schietvereniging Wilhelmina.

SEPTEMBER

- 1 Het in het kader van het stadsherstel gerestaureerde pand Oosthavenkade 8 in gebruik genomen als filiaal van de Rotterdamse Rijnmondartoteek met de opening van een tentoonstelling van werk van Richard Brixel en Lilian Kullgren door de zweedse consul uit Rotterdam.
- 1-3 Tentoonstelling van bloemen en planten georganiseerd door de Vereniging van Volkstuinders Vlaardingen.
- 2 De organist Aad Zoutendijk geeft met het Rotterdams Kamerensemble een concert op het orgel van de Grote Kerk.
- 4 Enige honderden Turken vieren de laatste dag van de vastenmaand Ramadan met een gebedsdienst in de Lijnbaanhal.

Het op 5 september 1978 geïnstalleerde college van burgemeester en wethouders

- 5 Installatie van de nieuwe gemeenteraad. Benoemd tot wethouders de heren C. Bot (CDA), B. Goudriaan (PvdA), A. Maarleveld (PvdA), drs IJ. van der Velden (PvdA) en J. Wijnstok (CDA).
- 8 Het gemeentebestuur biedt de heer A. G. Kloots bij het beëindigen van zijn wethouderschap een receptie aan.
Geopend in het Hollandiagebouw een tentoonstelling van schilderijen van de amateurschilder L. de Vries.
- 12 Het Ensemble Fontaines geeft een concert in de muziek-kamer van het Visserijmuseum.
- 14 Het gemeentebestuur biedt mevrouw J. Vermeule-Van Dijk en de heer M. Bovenberg bij het beëindigen van hun wethouderschap een receptie aan in het stadhuis.
- 16 Muziekparade 1978 in en bij de Lijnbaanhal, georganiseerd door de Federatie van Vlaardingse Muziekgezelschappen, met medewerking van: Van Dijk's Amusementsorkest, de accordeonverenigingen Flardingha en Harry van Wezel, het muziekkorps en het jeugdmuziekkorps van het Leger des Heils, het tamboers- en trompetterskorps Liberté, de showbands De Pijpers en De Jonge Pijpers, de Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda, de drumfanfare Thalita en de muziekvereniging Voorwaarts.
- 17 Viering van het vijfenzeventigjarig bestaan van het zangkoor Sint-Caecilia in de Sint-Joannes de Doperkerk.
- 18 Wethouder Maarleveld opent op het Liesveld een straatdambord van tegels.
- 20 De gemeenteraad krijgt de ontwerp-begroting voor 1979 aangeboden. Het totaal van inkomsten en uitgaven is 172.532.567 gulden. Aan onvoorziene uitgaven wordt geraamd 1.917.296 gulden. Tevens krijgt de raad ter goedkeuring voorgelegd de begrotingen voor 1979 van de Stichting Algemeen Ziekenhuis Holy en de Algemene Stichting voor Huisvesting en Verzorging van Bejaarden.
De geldinzameling ten bate van het Koningin Wilhelmina-fonds voor kankerbestrijding heeft alhier 61.438 gulden opgebracht.
- 21 Seth Gaaikema in de Stadsgehoorzaal met zijn show „Toen de zwijgers gingen spreken”.
- 22 De eerste paal geslagen voor de bouw van een tribune voor de voetbalvereniging Zwaluwen.
- 23 De burgemeester opent aan de Lemsterlandhoeve het nieuwe groepshuis van de scoutinggroep Allard van Heemstede.

Begin van de Vredesweek 1978, alhier georganiseerd door de werkgroep Kerk en Samenleving van de Raad van Kerken en het Interkerkelijk Vredesberaad, met een vredesmarkt op het Liesveld, een interkerkelijke dienst in de Pniëlkerk en een informatieavond in Triangel.

- 28 De toneelgroep Proloog verzorgt in de Stadsgehoorzaal het discussieprogramma „Vrouwen, als het aan ons ligt”.

Mevrouw M. C. Edelman neemt afscheid als directrice van de Gemeentebibliotheek.

- 30 Informatiemarkt over Uruguay op het Liesveld en manifestatie in het buurthuis De Haven, georganiseerd door politieke gevangenen uit Uruguay alhier.

Fancy-fair in het Weeshuis van de showband De Pijpers. Opbrengst 4.600 gulden.

OKTOBER

- 2 De heren J. van Konijnenberg en P. J. Veldhuis richten de dierenambulancedienst Rijnmond op.

- 4 De gemeenteraad stelt het bijgesteld voorlopig educatief plan 1978/9 en het educatief programma voor 1979 vast.

- 4-5 De Mounties brengen in de Stadsgehoorzaal de revue Hoe Maller, Hoe Mooier.

- 6 Geopend in het Hollandiagebouw een tentoonstelling van werk van de leden van de teken- en schilderclub Centaur.

- 7 Aktie Bezem in de Mast: leden van hengel- en watersportverenigingen en van zeeverkennergroepen maken de Vlaardingse Vaart schoon.

- 9 Ingesteld een sportmedisch spreekuur, te houden in de praktijkruimte van de fysiotherapeut N. Houdijk.

De heer A. Thurmer, directeur van de Touwfabriek A. Thurmer BV, plotseling overleden op zestigjarige leeftijd.

- 10 Thera de Clerck, blokfluit, Kees Dirckx, luit, en Marijke Miessen, blokfluit, geven een concert in de muziekkamer van het Visserijmuseum.

Op initiatief van de PSP in Vlaardingen is opgericht het Anti-Bezuinigings-Comité, dat akties zal gaan voeren tegen de bezuinigingsplannen van de regering. In dit comité werken de CPN, de PvdA en de PPR met de PSP samen.

Vechtlustige jongelui en politie bij de rellen op de grens van Schiedam en Vlaardingen in oktober 1978

- 10-12 De schiedamse en de vlaardingse politie en mobiele eenheden uit Rotterdam en 's-Gravenhage treden op tegen een paar honderd vechtende en vernielingen aanrichtende jongelui uit Schiedam en Vlaardingen, op de grens van deze gemeenten tussen de wijken Groenoord en Holy. Tientallen vechtersbazen aangehouden, van wie een aantal via het systeem van snelrecht voor de rechter zal moeten verschijnen.
- 11 Uit onze stad vertrekt de eerste vrachtauto van de lijndienst Rotterdam-Moskou van Nesotra BV. Staatssecretaris N. Smit-Kroes geeft het vertreksein. In deze te Rotterdam gevestigde vennootschap werken bedrijven uit Vlaardingen en andere plaatsen samen.
- 12 Informatieavond op het stadhuis over te bouwen woningen op het parkeerterrein Landstraat-Zomerstraat.
- Ongeveer honderd medewerkers van het Unilever Research Laboratorium te Duiven demonstreren bij het Unilever Research Laboratorium alhier, om hun ongerustheid te uiten over het onderzoek naar de wenselijkheid van samenvoeging van beide laboratoria.
- 13 Viering van het vijfenzeventig jarig bestaan van de protestants-christelijke lagere J. P. van der Schaarschool aan de Wilhelminastraat.
- 16 Begonnen is de vierde fase van het bevolkingsonderzoek te Vlaardingen in combinatie met Vlagtwedde naar mogelijke gevolgen van luchtverontreiniging en roken voor de luchtwegen door de werkgroep CARA van de gezondheidsorganisatie TNO.
- 19 Jasperina de Jong brengt in de Stadsgehoorzaal haar programma Thuis Best.
- 20 De spelgroep Argus speelt in de Stadsgehoorzaal Moeder Courage van Bertolt Brecht.
- Geopend in de artotheek aan de Oosthavenkade een tentoonstelling van aquarellen, gouaches, tekeningen en zeefdrukken van Peter Dumas en Leslie Gabriëlse.
- Mevrouw T. Vos-Dahmen von Buchholz krijgt voor haar boek De Nieuwe Vrijheid een eervolle vermelding in het kader van de Europese Prijs voor Jeugdliteratuur 1978.
- 20-24 Optreden van Circus Renz op het Erasmusplein en op het parkeerterrein aan de Reigerlaan.
- 21 Muziekwedstrijd in De Harmonie, georganiseerd door de Culturele Raad Vlaardingen. De begeleidingsgroep van de interkerkelijke combodienst wint in de afdeling populaire muziek.

- 24 Johan Kijne wint de Nationale Waterloolooptocht te Leusden.
- 26 Meijuffrouw ds A. C. Dorhout Mees, remonstrants predikante, neemt het beroep naar de afdelingen Dieren en Veld van de Nederlandse Protestantse Bond aan.
- 27 Popconcert door de groep van Herman Brood in de Lijnbaanhal.
- 28 Bij de viering van haar dertigjarig bestaan speelt de toneelgroep De Fakkel in de Stadsgehoorzaal De Nacht van de Zestiende Januari van Ayn Rand.
- 31 Herdenking van de kerkhervorming in de Grote Kerk, met medewerking van de koren Ethan en Euphonia. Sprekers zijn de predikanten D. Rietdijk, B. de Romph en J. Wieman.

NOVEMBER

- 1 De Christelijke Scholengemeenschap Beneden-Maas uitgebreid met een afdeling voor middelbaar economisch en administratief onderwijs.
Bij uitgeverij Ankh-Hermus te Deventer is verschenen het boek „Kanker als gevolg van onvolwaardige voeding kan genezen door dieet en therapie” van de arts dr C. Moerman.
- 2 De wekelijkse koopavond verschoven van vrijdag- naar donderdagavond.

Brand in de meubelfabriek Het Oude Ambacht, voorheen Sprij, aan de Westhavenkade op 8 november 1978

- 7 De orgelbazar van de hervormde wijkgemeente Ichtuskerk heeft 10.000 gulden opgebracht.
- 8 De Stijlmeubelfabriek Het Oude Ambacht voorheen Sprij BV aan de Westhavenkade uitgebrand.
- 11 Leden van de Vereniging tegen Milieubederf en van de Vereniging Milieudefensie maken op het Liesveld propaganda voor het gebruik van kringlooppapier.
- 13-17 In het kader van de kunstzinnige vorming geeft het Internationaal Folkloristisch Danstheater voorstellingen voor de vijfde en zesde klassen van de basisscholen.
- 14 Ds C. Trouwborst te Benschop neemt het beroep naar de hervormde wijkgemeente Holy-Noord aan.
- 16-17 Bazar in het Zonnehuis. Opbrengst 32.000 gulden.
- 17 De gemeenteraad stelt de begroting voor 1979 vast en ook het beleidsprogramma 1978-1982. Bij de discussies is aandacht besteed aan de verkeersmoeilijkheden, de bebouwing van de Broekpolder, de woningbouw, de gemeentefinanciën en de werkgelegenheid.

In de galerie-artotheek aan de Oosthavenkade geopend een tentoonstelling van werk van Wilma Kuil en Yvonne Verzijlberg.

Ds B. Baak, gereformeerd predikant, en ds J. Wieman, hervormd predikant, slaan aan de Olmendreef de eerste paal van een kerkcentrum.

Begonnen is de aanleg van een weg van de Zeemanstraat naar Rijksweg 20 als vluchtroute bij rampen vanuit de Westwijk.
- 18 Intocht van Sint Nicolaas aan de Oosthavenkade.

Viering van het vijftigjarig bestaan van de plaatselijke afdeling van de EHBO met een receptie en een tentoonstelling in het Weeshuis.
- 19 Prentbriefkaartenruilbeurs in De Harmonie, georganiseerd door de vereniging De Verzamelaar.
- 20 In de hal van het stadhuis wordt aan burgemeester Kieboom het eerste exemplaar uitgereikt van het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1978. De burgemeester spreekt over de opkomst van de vakbeweging in onze stad.
- 21 Staatssecretaris mr G. Ph. Brokx bezoekt onze stad en geeft een persconferentie over de woningnood in Rijnmond. Bewoners van het oostelijke stadsgedeelte demonstreren op de Markt met spandoeken voor de bouw van woningen met lage huurprijzen.

Bewoners van de Oostwijk demonstreren voor goedkope woningen op 21 november 1978

- 24 Receptie in de Stadsgehoorzaal bij het veertigjarig bestaan van de makelaardij in onroerende goederen C. de Witte en Co BV.
- 25 De burgemeester opent de dubbeltentoonstelling Vlaardinger-Ambacht van Dorp tot Stadswijk in het Gemeentearchief en in het Streekmuseum Jan Anderson.
- 27 Het Vlaardings Dubbelmannenkwartet concerteert in De Harmonie.
De leegstaande boerderij De Drie Baarsjes aan de Trekkade uitgebrand.
- 29 Wethouder Bot slaat aan de Zomerstraat de eerste paal voor het Open Jongeren Centrum.
- 30 Forumavond over de huisvesting van jongeren in De Harmonie, georganiseerd door de Jonge Socialisten.

DECEMBER

- 1 Dr Max Euwe speelt schaaksimultaan tegen leerlingen van de Openbare Scholengemeenschap Professor Casimir. Martin van der Hidde dwingt remise af.
- 6 De gemeenteraad aanvaardt voorstellen tot bebossing van een gedeelte van de Broekpolder en tot het verlenen van

een subsidie voor een consultatiebureau voor alcohol- en drugverslaafden.

Wegens een eendaagse werkstaking van chauffeurs van de RET ligt het openbaar busvervoer stil.

- 8 Geopend in de galerie-artotheek aan de Oosthavenkade een tentoonstelling van schilderijen en keramiek van Ton van Gelder en Nanna Tintel.

- 11 Een delegatie van CDA-kamerleden bezoekt Schiedam en Vlaardingen. Loco-burgemeester Van der Velden verwelkomt het gezelschap in het Visserijmuseum. De kamerleden bezichtigen het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen en wonen de openbare ledenvergadering van het CDA in Triangel bij.

Forum in de raadzaal voor leerlingen van de Openbare Scholengemeenschap Professor Casimir ter afsluiting van het onderwijsproject „Zo werkt de gemeente”. Wethouders beantwoorden vragen.

Een aantal WAO-ers richt een WAO-comité op.

- 14 De vice-consul-generaal van Noorwegen ontsteekt op de Markt de verlichting van de door de Noorse gemeente Larvik geschonken kerstboom. Medewerking verleent het muziekkorps van het Leger des Heils.

Jaarlijkse korpsavond van de Vlaardingse Brandweer in de kazerne aan de Hoflaan. De heer C. W. Verhulst, hoofdbrandmeester eerste klasse, neemt na zesendertig dienstjaren afscheid en wordt onderscheiden met de eremedaille Oranje-Nassau in goud.

Afscheid van ds L. R. Krol, gereformeerd predikant, wegens zijn vertrek naar Leusden.

- 16 Kerstconcert in het Kerkcentrum Holy door de Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda en het gemengd koor Holy.

De popgroep Flying Spiders treedt op in de Lijnbaanhal.

- 17 Volkskerstzang in de Grote Kerk met medewerking van de CJV-bazuingroep en het Shell Mannenkoor.

- 20 Kerstuitvoering in de Stadsgehoorzaal door het Meisjes-ensemble Esperanza, het Gemengd Jongerenkoor Marcato, het kinderkoor Ons Clubje, het dameskoor Viva Melodia en het Vlaardings Meisjeskoor onder leiding van mevrouw Jo Mulder met medewerking van de CJV-bazuingroep.

- 22 Geopend aan de Korte Hoogstraat een filiaal van de firma Gerard de Lange BV uit Rotterdam, in elektrische huishoudelijke apparaten.

- 23 Broekpoldercross, georganiseerd door de atletiekvereniging Fortuna. Luc Dumont wint.
- 24 Kerstnachtdienst van het Leger des Heils in de Pniëlkerk.
De heer S. Barendregt, voorzitter van de Vervoersbond NVV en oud-lid van de gemeenteraad, plotseling overleden op negenenvijftigjarige leeftijd.
- 28 Wethouder Maarleveld installeert de Projectgroep Renovatie Schoolstraat.
Begin van Jeugdstad in de Lijnbaanhal, georganiseerd door de Vlaardingse Raad voor Sport en Recreatie.
- 31 De jaarwisseling verloopt zonder grote incidenten.

Huig H. de Koning.

VLAARDINGEN'S VISSERIJ VAN 1750 TOT 1795

INLEIDING

Over Vlaardingen in de tweede helft van de achttiende eeuw is in de moderne literatuur naar verhouding weinig geschreven. C. Postma in zijn in 1958 verschenen „Korte geschiedenis van Vlaardingen” (1) wijdt aan dit tijdvak slechts een beperkt aantal bladzijden. Schrijvers over meer gerichte onderwerpen Vlaardingen betreffende laten deze periode vrijwel geheel buiten beschouwing, zoals M. den Admirant in 1954 in zijn „Sociaal-historische schets van Vlaardingen 1814-1914” (2) en A. Soeteman in 1962 in zijn „150 jaar sociale zorg in Vlaardingen 1795-1945” (3). Niettemin moet geconstateerd worden dat het tijdvak 1750-1795 niet het minst belangrijke deel van de historie van Vlaardingen uitmaakt. Deze plaats is immers in die tijd de grootste vissersplaats in de Republiek, waardoor zij de faam van de hollandse zeevisserij in binnen- en buitenland blijft hooghouden. Om die reden is er dan ook in de algemene historische literatuur over de visserij wel het nodige te vinden, maar het wordt meer dan tijd dat er een publikatie tot stand komt waarin het fenomeen Vlaardingen in het genoemde tijdvak verder wordt bekeken. De bedoeling van het hierna volgende houdt niets anders in dan enkele bouwstenen bij te dragen tot een verdere bestudering.

KORTE TERUGBLIK

Voor degenen die in het door ons gekozen tijdvak via de Nieuwe Maze, ook wel de Merwede genaamd, de plaats passeerden, moet zij de indruk hebben gewekt enigszins landinwaarts te hebben gelegen. Alleen de vuren op de havenmond gaven aan waar het grote water moest worden verlaten om bij de woonkern te kunnen afmeren. Deze ligging hing samen met de aanleg van de Maasdijk in de dertiende eeuw, welke geheel Delfland tegen overstromingen moest beschermen (4). Daardoor lag Vlaardingen ingeklemd in een bocht van deze Maasdijk en de haven, onmiddellijk aan het buitenwater. Zij had dit in oorsprong gemeen met Rotterdam en Schiedam en zij zou, evenals haar beide burens, ervaren dat zich buitendijks aanslibbingen voordeden die werden ingepolderd dan wel opgehoogd en later tot havengebied bestemd.

De na bedijking ontstane havens waren uitermate geschikt voor vrachtvaart en visserij. Welke van beide takken van bedrijf het eerst tot ontwikkeling kwam valt uitermate moeilijk uit te maken: het vlaardingse grootzegel dat tussen 1351 en 1612 werd gebruikt, geeft ons een koggeschip – dus een vrachtaarder – te zien, evenals het oudste kleinzegel dat van 1361 tot 1509 dienst deed. Daarentegen is op het tweede kleinzegel, dat in 1590 verscheen duidelijk een haringbuis herkenbaar (5).

Hoe echter de verhouding tussen vrachtvaart en visserij ook geweest moge zijn, het moet bevruchtend gewerkt hebben op het aantal inwoners. Th. J. Poelstra (6) deelt ons mede dat ten tijde van de grote brand in 1574 er in Vlaardingen hooguit 1.500 mensen hebben gewoond, dat er in 1610 ongeveer 2.190 inwoners waren, om voor 1645 te komen tot een bevolking van 2.690 zielen. Omstreeks het laatste jaartal, namelijk 1641-2 waren er 61 poorters met een vermogen groter dan 2.000 gulden en 27 burgers die tussen 1.000 en 2.000 gulden bezaten. Op grond van een beperkt aantal indicaties komt Poelstra tot de conclusie dat de vlaardingse vloot van buizen en hoekers in 1648 in ieder geval 15, waarschijnlijk ongeveer 20, echter nog geen 25 schepen heeft bedragen. Daarom wordt een twintigtal aangehouden. Nu zal het aantal hoekers in dit twintigtal wel uiterst gering geweest zijn, omdat Vlaardingen van huis uit zich met de haringvisserij bezig hield en ook voorzover het Maassluis betreft, de grote aanwas eerst omstreeks 1650 begon, toen de hoekwantvisserij rond IJsland op gang kwam (7). Met betrekking tot de gehele hollandse buizenvloot geven de 20 haringbuizen van Vlaardingen geen indrukwekkend getal weer. Wijzelf (8) kwamen immers tot de conclusie dat omstreeks 1630 in Holland door ten hoogste 500 buizen aan de haringvisserij werd deelgenomen en dat dit het hoogste aantal is geweest, dat ooit in het tijdvak van de Republiek werd bereikt. Zo gezien beschikte Vlaardingen over 4 tot 5 procent van het totale vangstpotentieel.

Mocht de vlaardingse visserij landelijk niet opvallen, plaatselijk moet zij als van bijzondere betekenis worden gezien. Elke haringbuis had immers 14 bemanningsleden aan boord en dat brengt ons tot een aantal van 280 op 2.690 inwoners, of wel rond 11 procent van de bevolking voer uit ter visserij. Het aandeel ten opzichte van de mannelijke beroepsbevolking lag natuurlijk veel hoger. Gesteld dat in de onderhavige tijd jongens reeds op tienjarige leeftijd naar zee gingen en dat, overeenkomstig gegevens welke door A. M. van der Woude (9) voor 1742 voor de Zaanstreek werden verzameld, ruwweg 25 procent van de inwoners jonger dan tien jaar was en bovendien gemakshalve uitgegaan wordt van een gelijk aantal mannen en vrouwen, dan zou bijna de helft van het aantal mannen van tien jaar en ouder als visser de kost hebben verdiend. Daarbij bestaat een grote kans dat dit percentage nog hoger is geweest, omdat de mogelijkheid van het omkomen van vissers op zee de verhouding tussen mannen en vrouwen ongunstig zal hebben beïnvloed.

Overigens kan worden gesteld dat het gevonden percentage voor een visserijgemeenschap niet excessief te noemen valt. In de tijd dat Urk nog een eiland was en de Zuiderzeewerken nog niet waren begonnen, dus vóór 1930, had het een bevolking van 2.500 tot 3.000 zielen met een visserijvloot van 244 schuiten en rond 600 opvarenden, waardoor ook het aantal opvarenden op rond 50 procent of hoger van de mannelijke bevolking boven 10 jaar komt te liggen.

Vlaardingen vanaf de haven gezien in 1765.

Hoe stond het intussen met de mogelijkheid van de Vlaardingers om de eigen vloot te financieren. Ook dit kan slechts ruwweg benaderd worden. Een nieuwe buis kostte in 1640 rond 3.150 gulden, inclusief opstaand want. De investeringen op nieuwbouwbasis voor 20 schepen bedroegen 63.000 gulden, maar over een aantal jaren gespreid was dit bij een levensduur van tien jaar voor het casco en twee jaar van het staande want per jaar 15.000 gulden. Het leverancierskrediet voor verbruikte artikelen bedroeg ca 6.000 gulden per jaar, zodat de totale kapitaalbehoefte rond 21.000 gulden bedroeg. Bij de genoemde vermogensaanslagen van de beter gesitueerde Vlaardingers moest de kapitaalbehoefte voor de buizenvloot ons inziens binnen de plaats zelf kunnen worden opgebracht.

DE SITUATIE IN DE TWEDE HELFT VAN DE ACHTTIENDE EEUW

Wanneer wij nu een eeuw overslaan, kunnen wij het door ons beschreven tijdvak vergelijken met de gegevens welke ons door Poelstra zijn verschaft. Vlaardingen is intussen uitgegroeid tot een plaats van ruim 5.000 inwoners, althans aangenomen dat er voor 1798 geen bevolkingsdaling heeft plaatsgevonden, want in dat jaar bedroeg de bevolking 5.626 personen. De visserij is nog harder uitgebreid dan het inwonertal. Rotterdam, Schiedam en

Delft met Delfshaven hebben in betekenis met betrekking tot de visserij ingeboet. Langs de Nieuwe Maas heeft zich eenzelfde verschijnsel voorgedaan als langs de Elbe. De visserij verplaatste zich in de richting van de zee. Van Rotterdam, Delfshaven en Schiedam naar Vlaardingen en Maassluis, zoals van Hamburg en Altona naar Finkenwerder, Altenwerder en later naar Cuxhaven. In 1752 vaart van Vlaardingen het grootste aantal haringschepen uit dat ooit voor het einde van de Republiek werd bereikt, namelijk 118, dat wil zeggen bijna de helft van het totaal aan haringschepen dat de Republiek bezat en dat 249 eenheden bedroeg. Aannemend dat het aantal opvarenden per schip nog steeds veertien was – hoewel er ook berichten zijn die van zestien bemanningsleden spreken –, dan zou het aantal opvarenden van de vlaardingse haringvloot in 1752 niet minder dan 1.652 koppen bedragen. Wordt in verband met dit aantal dezelfde bevolkingsformule toegepast, welke voor de eraan voorafgaande eeuw werd gehanteerd, dan zou daaruit blijken dat in 1752 alleen voor de haringvisserij nagenoeg de gehele mannelijke bevolking van Vlaardingen of wellicht op enkele honderden na, gedurende de haringteelt zich op zee zou bevinden.

Nu was het wel een feit dat de welvaart van Vlaardingen vrijwel geheel van de visserij en met name van de haringvangst afhing. Het plaatselijk bestuur was zich daarvan maar al te zeer bewust, hetgeen bleek toen stadhouder Willem V op 3 juni 1778 vroeg in de ochtend een bezoek aan Vlaardingen bracht. Een uitgebreid ontbijt en een overvloed aan drank werden hem aangeboden, maar verder was er op die datum weinig te doen, want de vloot lag in afwachting van de opening van het nieuwe seizoen werkeloos in de haven en ook de pakkerijen zullen hun werkzaamheden wel gestaakt hebben. Daarna werd aan de prins van Oranje voorgesteld terug te komen op Buisjesdag, de dag van het uitvaren van de haringvloot om het jaarlijkse hoogtepunt voor de visserij mee te maken. Het zal het stadsbestuur deugd gedaan hebben dat deze uitnodiging werd aanvaard.

Maar hoe sterk het belang van de varende gemeente ook was, het lost het probléem niet op dat uit de berekening volgt, namelijk dat vrijwel de gehele mannelijke bevolking op zee zou zijn. Het Vlaardingen van toen had immers tal van nevenbedrijven in de visserij en ook de neringdoenden zullen niet alleen uit vrouwen hebben bestaan. Neem alleen maar het feit, dat tussen 1728 en 1800 op de scheepswerf's Lands Welvaren 69 hoekers en 36 haringbuizen werden gebouwd, dat de haringpakkerij in Vlaardingen floreerde en dat de kuiperijen de vloot van de benodigde tonnen moesten voorzien. Naar moderne maatstaven gemeten staan tegenover één man op zee vier man aan de wal, doch dát zou erop neerkomen dat niet meer dan 20 procent van de beroepsbevolking naar zee zou mogen gaan. Enige speling was er natuurlijk wel. Een gedeelte van de arbeid aan land kon door vrouwen en meisjes en kleine jongens geschieden,

namelijk het breien van de netten. Een deel van het haringpakken geschiedde ook elders, maar ook wanneer dit alles in aanmerking wordt genomen, staat men nog voor een onmogelijke verhouding.

De waarheid kan dan ook alleen maar zijn dat op de haringvloot velen van elders een plaats moeten hebben gevonden. Hoewel geen precieze cijfers bekend zijn, wijzen de berichten daar wel op. Bewoners van de kust zowel als buitenlanders kwamen op de vlaardingse vloot voor, waaronder Noren en Jutten zowel als Noordduitsers, zoals de Lüneburgers en bewoners van de dorpen rond Bremen. Daarenboven deed zich het euvel van het uitvaren met incomplete bemanningen voor. Het College voor de Grote Visscherij mocht van 1738 af waarschuwen en dreigen wat het wilde, het kon niet voorkomen dat bijvoorbeeld in 1748 een hoeker naar zee ging met een bemanning van niet meer dan 8 koppen. Maar, zo kan worden gesteld, 1752 was een topjaar en nadien daalde het getal der haringschepen uit Vlaardingen snel. In 1767 werd zelfs een dieptepunt bereikt van 58 schepen, minder dan de helft van het aantal van 15 jaren daarvoor!

Toch zijn wij geenszins zeker dat deze eenvoudige verklaring de juiste is. Zoals reeds uit de nieuwbouwcijfers van de werf 's Lands Welvaren blijkt, werden in de achttiende eeuw

Het uitzeilen van de vlaardingse haringvloot in 1765

aanmerkelijk meer hoekers dan buizen gebouwd. De hoeker nu kon voor verschillende doeleinden worden ingezet, namelijk zowel voor de haringvisserij ter zoute als voor de visserij met de beug op de Noordzee en bij IJsland. Bovendien kon de beugvisserij op de Noordzee na afloop van de haringvisserij met deze hoekers worden bedreven: de zogenaamde wintervisserij. De zomervisserij op de Noordzee zowel als de visserij bij IJsland, beiden op kabeljauw, waren echter een alternatieve visserij voor de haringvisserij, die bovendien het voordeel had met kleinere bemanningen te kunnen worden uitgeoefend. In welke mate van deze mogelijkheden door de reders gebruik gemaakt is weten wij niet voor de periode 1750-1770, maar wél voor het tijdvak 1771-1794, zoals een overzicht van uit Vlaardingen uitgevaren vissersschepen ons laat zien (10):

Jaar	Haring- visserij	IJslandse kabeljauw- visserij	Kabeljauw- visserij Noordzee (zomer)	Totaal
1771	64	40	5	109
1772	68	56	6	130
1773	76	42	7	125
1774	74	30	8	112
1775	76	28	11	115
1776	84	24	7	115
1777	76	22	9	107
1778	71	19	7	97
1779	75	34	3	112
1780	67	32	6	105
1781	—	36	8	44
1782	—	45	4	49
1783	60	29	5	94
1784	74	28	4	106
1785	74	31	5	110
1786	77	28	3	108
1787	81	24	5	110
1788	84	20	6	110
1789	82	22	3	107
1790	85	20	3	108
1791	93	17	2	112
1792	103	14	3	120
1793	104	17	2	123
1794	96	19	3	118

Wanneer wij nu in deze periode het aantal schepen ter haringvisserij en ter kabeljauwvisserij in de zomer op de Noordzee en bij IJsland bij elkaar optellen, dan blijken bij het totaal uit Vlaardingen uitgevaren schepen lang niet die verschillen op te treden als wanneer uitsluitend naar de haringvisserij wordt gekeken; uiteraard dient de periode van de vierde engelse oorlog dan buiten beschouwing te worden gelaten. Het topjaar blijkt dan 1772 te zijn met een totaal van 130 schepen en dat aantal gaat uit boven de 118 schepen van de haringvloot in 1752. Het dieptepunt valt in 1778 met 97 schepen, maar het is het enige jaar met een zodanig laag aantal, want in geen ander jaar worden minder dan 105 schepen uitgereed.

Deze beperkte variatie in de periode 1774-1794 leidt tot de conclusie dat ook in de daaraan voorafgaande periode tussen 1750 en 1770 de alternatieve visserij vanuit Vlaardingen moet zijn toegepast. Zij brengt ons voorts tot de slotsom dat dit alternatief tussen het vangen van haring of van kabeljauw niet in de eerste plaats afhankelijk is geweest van het minder aantal bemanningsleden dat voor een hoeker ter kabeljauwvisserij nodig was. Hoe zou dat te rijmen zijn met het feit dat in 1784 slechts met 74 schepen ter haringvisserij werd uitgevaren en in 1793 met 104 schepen. Veel aannemelijker lijkt het ons dat een keuze gemaakt werd naar gelang van de vangstvooruitzichten op haring of kabeljauw en dat aan de hand daarvan voor de daartoe in aanmerking komende schepen werd beslist welke soort visserij zij zouden gaan uitoefenen.

MISLUKTE REIZEN NAAR HET DIEPWATER

Zoveel mogelijk maakten de haringschepen drie reizen. In het noorden werd begonnen en de laatste reis was die in het zogenaamde Diepwater, dwars voor Great Yarmouth. Eigenlijk was dit hetzelfde als wat later de visserij onder de engelse wal werd genoemd, welke een bijzonder goede volle haring opleverde. Nog in de vijftiger jaren van deze eeuw zeiden de scheveningse vissers dat de visserij onder de engelse wal hen nooit in de steek zou laten; de historie om dat te bewijzen heeft echter ontbroken. Overigens was de situatie in de achttiende eeuw wel zo dat de derde reis, namelijk die in het Diepwater, beslissend was voor een gunstig bedrijfsresultaat. In verband met de eerder genoemde mogelijkheden van een alternatieve kabeljauwvisserij is het nodig na te gaan hoe de Diepwatervisserij zich in de jaren 1751-1794 ontwikkelde. De bronnen hiervoor zijn de Nederlandsche jaarboeken (11).

Zo werden in 1752, het jaar met het topaantal haringschepen, zeer goede vangsten uit het Diepwater gemeld en dat betekende dat in 1753 weer een groot aantal schepen ter haringvisserij voer, maar dan is de Diepwatervisserij slecht door ongunstig weer, terwijl de ijslandse kabeljauwvisserij zeer gezegend wordt genoemd. Rond de zestiger jaren blijft het slecht gaan met de vangsten of prijzen bij de engelse walvisserij: 1758 slechts enkele tonnen per schip, 1759 geringe vangsten, 1760 tegenvallende vangsten, 1761 weer enkele tonnen per schip en 1762 en 1763 ronduit slechte vangsten. Zo gaat het door tot 1770, het jaar waarna ons gegevens over de kabeljauwreizen bekend zijn. Het beeld verandert dan echter weinig, want het Diepwater blijft minder resultaten leveren dan de Noord. In 1772 wordt een nadere verklaring gegeven: het Diepwater stelt opnieuw te leur, doordat door de weinige schepen die daar visten wederom weinig gevangen is. De moed gaat er duidelijk uit, want een jaar later zijn er opnieuw weinig vissers en geringe vangsten. Maar ook de kabeljauwvangsten waren lang niet altijd goed en het lijkt erop

dat de reders het risico spreidden door een deel van de schepen die ervoor geschikt waren over beide visserijen te verdelen. In 1777 is het met het Diepwater zo, dat er bijna niet meer op wordt gevist, maar de kabeljauwvisserij op de Doggersbank wordt zeer wel geslaagd genoemd, evenals in 1778.

De vraag kan gesteld worden waarom een zo rijke visgrond als die onder de engelse wal, waarop historisch gezien de haringvisserij van Vlaanderen, Zeeland en later Brielle gegrondvest was, opeens in de tweede helft van de achttiende eeuw zodanig is verminderd dat een lonende visserij daarop niet meer mogelijk was. In onze huidige tijd zou men in eerste instantie denken aan overbevissing in die zin, dat er meer haring zou zijn opgevisst dan de haringstapel kon verdragen, zodat de natuurlijke aanwas niet in staat zou zijn de haringpopulatie op peil te houden. Naar onze tegenwoordige maatstaven gemeten kan dat echter niet het geval zijn geweest. De visserijcapaciteit van de toenmalige hollandse en buitenlandse vissersvloten was niet van dien aard dat een overbevissing daardoor zou kunnen geschieden. Het aantal schepen was beperkt en de visserijtechniek met drijfnetten zorgde ervoor dat alleen volwassen haring kon worden gevangen. Bovendien waren de vloten kort als gevolg van het zware materiaal dat werd gebruikt, hennep.

Een verklaring voor de gang van zaken kan achteraf niet worden gegeven, mede door gebrek aan biologische gegevens. Slechts valt te constateren dat zich ook buiten een intensief menselijk ingrijpen om veranderingen in het biologisch evenwicht tussen de verschillende vissoorten kunnen voordoen en dat in het verleden de vissers zich daaraan snel hebben aangepast. Het geeft ons tevens een les voor het heden, namelijk dat men voor het herstel van de stand van een bepaalde vissoort zich niet alleen kan beperken tot het reguleren van die vissoort, maar daarbij tevens andere visstapels en niet door menselijk ingrijpen optredende veranderingen zal moeten betrekken.

DREIGINGEN VAN ELDERS

Voor Vlaardingen betekende het een voordeel op te stijgen tot de plaats met de grootste gezouten haringaanvoer van Holland en daarmee van geheel Europa. Tegelijkertijd wekte het ook de afgunst op, vooral van Rotterdam dat een eeuw daarvoor nog de leiding had in de buisnering in het Benedenmaasgebied. In 1729 verschijnt uit de kring van de rotterdamse haringhandel een „memorie tot verhoog dat die van Vlaardingen en andere particuliere plaatsen, dorpen en heerlijkheden niet bevoegd zijn om den haring ter verzendinge te verpakken nog te branden” (12). Deze memorie richt zich dus niet tegen de rederijen in Vlaardingen, maar tegen de bewerking van de haring aan de wal aldaar. Gesteld wordt dat de Vlaardingers niet bevoegd zijn om haring voor verzending te pakken of te branden, dat is de tonnen

van een brandmerk voorzien. Er is immers altijd onderscheid gemaakt, zo betogen de Rotterdammers, tussen de steden en het platteland. Dat laatste, waartoe zij Vlaardingen rekenen, heeft zelfs geen stem in het Collegie voor de Groote Visscherij dat advies geeft aan de Staten van Holland en Westfriesland, die uiteindelijk de voorschriften voor de haringvisserij vaststellen. In het verleden nu was het overpakken van tonnen met op zee gezouten haring in fust voor verder vervoer uitsluitend toegestaan aan de zeven steden Brielle, Delft, Schiedam,

Vlaardingen.

1737 den 6 maart. Ik mijn Soon goose Janse
Klinck aen gekomen de Sijn 3 beuighen
ende heeft vyftien dagen ingeweest ende heeft
Seve de Schoten gegaen mit de beuigh ende
daer aen gevangen Seventigh ton Kalliaen
ende verhoft voor 24 gulde de ton noch 15 ton
senge tot 2 gulde en 14 Stuurvers de ton
noch aen verse vis wrij gelt negen Goudert
en 23 gulde ende heeft daer van de deel
gehaet Goudert en veertigh gulde en acht
Stuurvers ende heeft In Ses Ick Sagge 6 bough
zeife vande winter de deel gehaet ene Goudert
twee en twintigh gulde ende noch ontrent aen
ribbelgelt Goudert gulde

1737 van de Somer heeft mijn Soon goose
Janse Klinck In vier garingh zeife gevangen
achtentnegentigh lasten garingh I Soo ont den
Segen oef heeren rijen maek ende vreegher
geen Smert by ende daer van beschoort
tien onfent en Seven tigh gulde

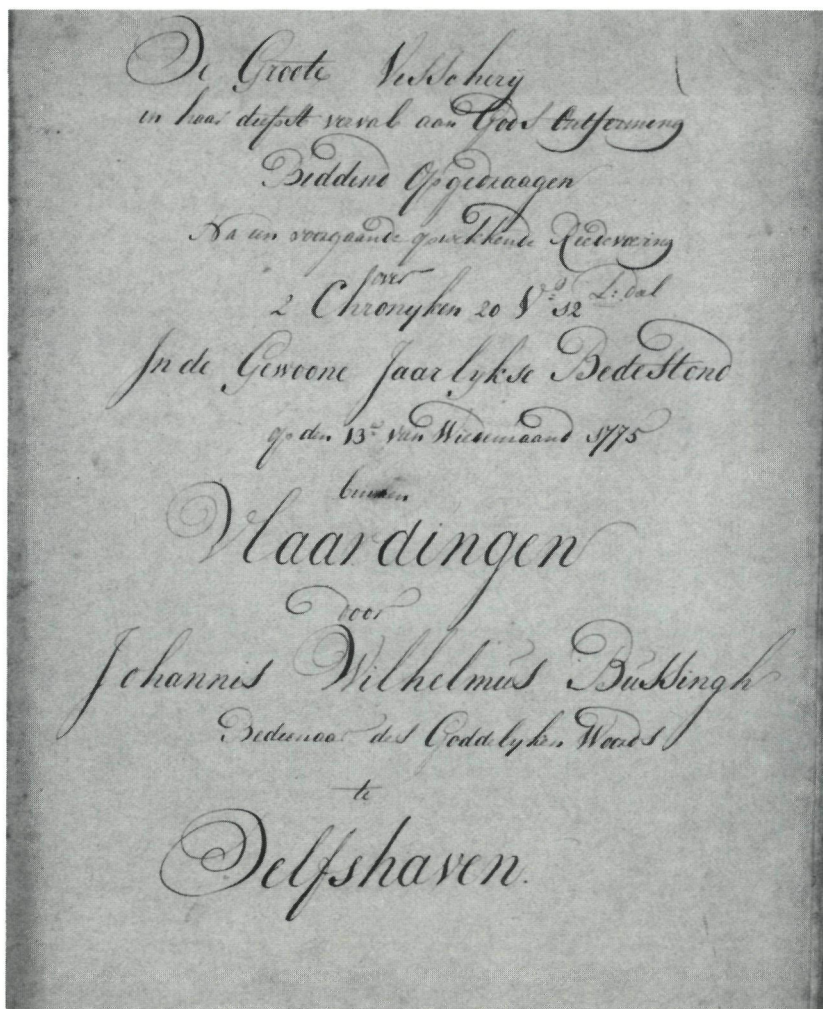
Rotterdam, Enkhuizen, Amsterdam en Dordrecht. Zij alleen mochten de grofgezouten haring ophogen en de fijngezouten haring verpakken ter verzending; ook het brandmerken van de tonnen was nooit anders dan in deze steden gebeurd. Maar nu zijn de Vlaardingers in 1728 uit eigen beweging en zonder recht begonnen te pakken en dat moet belet worden.

Blijkbaar voelden de schrijvers van de memorie aan dat een zaak als deze niet uitsluitend op juridische argumenten was te winnen. Vandaar dat een aantal verdachtmakingen daaraan werd toegevoegd. In plaatsen als Vlaardingen was de magistraat immers klein in aantal en bovendien waren alle leden ervan rechtstreeks belanghebbende in de rederijen. Daar komt bij dat zij veelal bloedverwanten van de stuurlieden waren. Gesuggereerd wordt dan een onvoldoende toezicht ter handhaving van de voorschriften, waarbij er met nadruk op wordt gewezen, dat keurmeesters in Rotterdam en Amsterdam zich beklaagd hebben over de kwaliteit van de vlaardingse haring. De eigenlijke reden valt overigens ook nog in het vertoog te lezen, namelijk de angst dat Vlaardingen uit concurrentieoverwegingen goedkoper zal leveren, zij het dat daaraan wordt toegevoegd dat dit zal gaan via vermindering van de kwaliteit. Nu was deze strijd niet nieuw; zij woedde al langer. Daarbij werd van vlaardingse kant betoogd dat de plaats wel degelijk een oude stad was, waarop de Rotterdammers dan weer antwoordden dat het oude Vlaardingen vergaan was en elders weer opgebouwd, zodat van een voortzetting van rechten geen sprake kon zijn.

Dat er in feite niets veranderde lag niet aan het steekspel met juridische argumenten, maar aan de economische werkelijkheid. Rotterdam had in 1730 de uitgroei van de vlaardingse rederij proberen te keren door via premies op de aanvoer haringbuizen naar Rotterdam te lokken. Daarnaast kregen de rotterdamse buizen een subsidie, vrijstelling van havengeld en dergelijke voorrechten, terwijl de reders van bepaalde verplichtingen uit het poorterrecht zoals schuttersdienst werden vrijgesteld. Om één en ander voor reders van buitenaf aantrekkelijk te maken konden dezen in Rotterdam gratis het burgerrecht krijgen. Het heeft allemaal niet mogen baten, want er is geen stroom van vlaardingse reders naar Rotterdam vertrokken.

Financieel gezien lijkt eerder het tegenovergestelde het geval, want onder de rotterdamse reders zijn er die een aandeel of part hebben in de buizen die van Vlaardingen uitvaren en hetzelfde kan gezegd worden van rotterdamse kóóplieden, die soms volledige van Schiedam en Vlaardingen uitvarende buizen bezitten, behalve nog vele portien in andere haringschepen. Daarnaast kwam het voor dat Vlaardingers voor hun rekening in Rotterdam haring lieten pakken en branden en deze naar Keulen exporteerden. Zo bestond een heel netwerk van commerciële over-en-weerverbindingen, waartegen zelfs het stedelijk bestuur van Rotterdam het moest afleggen.

Kon de binnenlandse concurrentie de Vlaardingers niet temmen, de natuur en met name het steeds meer wegvallen van de haringvisserij in het Diepwater gaf in de laatste decennia van de achttiende eeuw zoveel zorgen, dat subsidies werden ingevoerd. Daarmee wil niet gezegd zijn dat subsidies, vooral als tijdelijke maatregel, afgekeurd zouden moeten worden. Speciaal niet bij een bedrijfstak als de visserij die wat de werkgelegenheid betreft zo zwaar doorwerkt op de toeleveringsbedrijven en het afzetapparaat. Door een betrekkelijk kleine toelage in de exploitatiesfeer konden in dit geval in aanmerkelijke mate de scheepswerven, de zeilmakerijen, de kuiperijen alsmede de haringpakkerijen en de transportbedrijven in stand worden gehouden. Onze voorouders aan het eind van de achttiende eeuw zagen dat zeer goed in. Het werd in die tijd in Rotterdam op

Titelblad van een preek bij het uitvaren van de vlaardingse haringvloot in 1775

schrift gesteld in een „memorie wegens het product van de haringvaart uyt Hollandt ende van de cabbeljauwvisserij langs de Maze, wat deselve jaarlijks komt te renderen, evenals waartoe die gelden om de visscherij gaande te houden moeten werden verstrekt en vele duyzende van mensen, ja huysgezinnen, voornamelijk daarbij hun bestaan vinden" (13). De memorie schat de totale opbrengst van de zeevisserij op 3.218.980 gulden, een voor die tijd zeker enorm bedrag.

Trouwens ook in het buitenland beschouwde men de visserij als een tak van produktie welke een stimulerende uitwerking had op andere takken van bedrijf en die men waar mogelijk zoveel als het kon probeerde na te volgen. Vandaar een voortdurende economische spionage, zoals kan blijken uit de rapporten welke de franse gezant Pomponne in de periode 1669-1671 aan zijn koning Lodewijk XIV schreef (14). Die economische spionage ging ook in de tweede helft van de achttiende eeuw gewoon door, zij het dat niet meer de gezanten, maar correspondenten uit Rotterdam deze berichtgeving verzorgden. In de archieven van het ministerie van marine te Parijs zijn tal van inlichtingen uit die tijd terug te vinden, met name over de haringvisserij, de kabeljauwvisserij en de walvisvaart. Ook het aantal uit Vlaardingen uitgelopen schepen wordt daarin weergegeven, in 1784 zelfs met de vermelding dat de schepen van Vlaardingen, Maassluis en Delfshaven 2.500 last haring gevangen hebben en dat elke last 12 gepakte tonnen haring bedraagt. Schade heeft deze buitenlandse belangstelling uit die tijd niet berokkend, hoewel plotselinge stopzetting van de invoer wel eens moeilijkheden heeft veroorzaakt, speciaal met Frankrijk. Een van de exportlijnen van gezouten haring van het Benedenmaasgebied liep immers via Rouaan naar Parijs en afsluiting daarvan had direkte gevolgen op de geëxporteerde hoeveelheid en de prijs.

Daarbij kan men zich afvragen hoe de invloed van de gang van zaken in het visserijbedrijf doorspeelde naar de vissers en andere werknemers. Van de direkte dienstverhouding is weinig bekend, behalve in Rotterdam een instructie voor de inwerpers, dat zijn zij die de haring in de vaten wierpen om de pakkers gelegenheid te geven de vaten naar behoren te pakken: zij „sullen schuldig zijn sig nugteren en heuslijk te gedragen en gedurende hun werck haer te onthouden van het rooken van taback". Voor de rest zal het wel zo geweest zijn dat men ontslagen werd wanneer er geen werk meer was.

Bij een seizoenbedrijf als de haringvisserij en de zomervisserij op kabeljauw in de Noordzee en bij IJsland bleef de vraag wat er in de winter kon worden gedaan. Er bestond een wintervisserij op kabeljauw, waaraan gemiddeld door tussen de 70 en 80 schepen werd deelgenomen, dat is rondweg 75 procent van de vlaardingse vloot. Dat betekende dat aan de 23 weken van de haringteelt nog eens 21,5 week voor de wintervisserij kon worden toegevoegd,

zodat voor deze groep schepen 44,5 van de 52 weken gedekt waren. Voor de overige 25 procent van vloot en bemanning zag het er aanmerkelijk somberder uit, want een weekgeld van 6 gulden over slechts een half jaar was geen vetpot. Er was echter een compensatie die de landarbeider niet had en dat was de kost aan boord. Die kan gesteld worden op 2 gulden per week en dat gold evenzeer voor de oudere kinderen die meevoeren. Dat geeft de indruk dat degenen die het gehele jaar voeren er zeker beter aan toe waren dan de gemiddelde man aan de wal, behalve in jaren dat de visserij om een of andere reden slechts ten dele kon worden uitgeoefend. Al met al bleef de visserij een bedrijfstak met grote risico's, zowel voor de reders als voor de bemanningen en voor beiden wisselden goede en slechte tijden elkaar af, ook in de tweede helft van de achttiende eeuw.

Bovenstaande tekst werd als lezing uitgesproken voor de Historische Vereniging Vlaardingen op 20 februari 1979.

H. A. H. Boelmans Kranenburg.

Zie noten op blz. 82

NOTEN

- 1 C. Postma. Korte geschiedenis van Vlaardingen. Vlaardingen, 1958.
- 2 M. den Admirant. Sociaal-historische schets van Vlaardingen (1814-1914). in: Zuid-Hollandse Studiën; dl IV. Voorburg, 1954. blz. 171 - 217.
- 3 A. Soeteman. 150 jaar sociale zorg in Vlaardingen 1795 - 1945. (= Zuid-Hollandse Studiën; dl X). Voorburg, 1962.
- 4 A. Soeteman. De opheffing van de polders ten zuidwesten van Vlaardingen. in: Zuid-Hollandse Studiën; dl IX. Voorburg, 1961. blz. 95 - 134.
- 5 C. Postma. Het wapen en de zegels van Vlaardingen. in: Zuid-Hollandse Studiën; dl XII. 's-Gravenhage, 1966. blz. 249-260.
- 6 Theo J. Poelstra. Stad in wording, Vlaardingen 1574 - 1650. in: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1978. Vlaardingen, 1978. blz. 71 - 126.
- 7 H. A. H. Boelmans Kranenburg. Inleiding tot de tentoonstelling MA-1649 met scheepsmodellen uit de Grote Kerk te Maassluis. Vlaardingen, 1968.
- 8 H. A. H. Kranenburg. De zeevisserij van Holland in den tijd der Republiek. (= Bijdragen voor Economische Geschiedenis; XII). Amsterdam, 1946.
- 9 A. M. van der Woude. Het Noorderkwartier; een regionaal historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late middeleeuwen tot het begin van de negentiende eeuw; dl I. Wageningen, 1972.
- 10 Kranenburg. a.w.
- 11 Nederlandsche jaarboeken enz. 1747 - 1765. Amsterdam, 1748 - 1766; Nieuwe Nederlandsche jaarboeken enz. 1766 - 1798. Leiden enz., (1767 - 1799).
- 12 Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, Archief Stad Rotterdam 1340 - 1813, inv. Ten Boom - Woelderink, inv. nr 2256.
- 13 Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, handschrift zonder cat. nr.
- 14 Herbert H. Rowen. Pomponne's „Relation de mon ambassade en Hollande" 1669 - 1671. (= Werken Historisch Genootschap; vierde serie nr 2). Utrecht, 1955.

VLAARDING'S MANNENKOOR ORPHEUS 1904-1979

OPRICHTING

„Als onderafdeling van den Volksbond (tegen Drankmisbruik) is opgericht een zangvereniging (mannenkoor), die de naam Orpheus zal dragen. Het bestuur bestaat uit de heeren P. v.d. Berg Lz, voorzitter, A. P. Bot, A. N. Borsboom, H. J. Buis en H. Maarleveld Pz. Tot directeur is benoemd de heer M. Groeneveld alhier”. Aldus het eerste levensteken van het Vlaarding's Mannenkoor Orpheus, in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 2 juli 1904 (1). Een vergadering uitgeschreven op 30 juni 1904 door P. v.d. Berg, H. J. Buis, H. Maarleveld, P. v. Amersfoort en L. Bleijenberg leidde tot oprichting van Orpheus met 26 leden. De naam Orpheus werd gekozen naar die van het Schiedamse koor, dat toen al een goede naam had.

De beginperiode van Orpheus' leven lijkt wat rommelig. Na P. v.d. Berg werden achtereenvolgens nog A. P. Bot en N. Verboon tot het voorzitterschap geroepen alvorens op 6 juli 1908 M. Noordhoek tot dit ambt werd gekozen om het langer te vervullen, tientallen jaren zelfs. Wie nu precies de voorzitter is geweest die op 20 januari 1908 door een koorlid terecht werd gewezen omdat hij op een repetitieavond was gaan schaatsen, is niet met zekerheid te zeggen. De „repetitiën” werden op maandag gehouden in de bovenzaal van de Volksbond. De contributie bedroeg een dubbeltje per week, welk bedrag overigens tot 1936 werd gehandhaafd, hoewel er toen ook „verschillende heren leden” waren die 50 cent betaalden.

1905-1914

De eerste uitvoering werd gegeven op maandag 11 en herhaald op 18 september 1905, „'s avonds ten 8 ure, in het lokaal van den Volksbond, Oosthavenkade, met welwillende medewerking van de heeren J. van der Heul, viool, en M. Boerdam, fluit, beiden alhier” (2). „De zaal bleek te klein om het aantal toehoorders, dat voor een groot gedeelte uit dames bestond, te kunnen onderbrengen”, zo laat de NVC ons weten. Het programma bestond grotendeels uit kleine werkjes, allen op nederlandse tekst, met mooie titels als Roeierslied, Zomerzorgen, Madeliefke, Op 't Kerkhof en De Wereld Een Orkest. Verschillende werkjes moesten „op uitdrukkelijk verlangen van het gehoor” worden gebisseerd. Het valt trouwens toch op dat het programma vroeger meestal uit een 8 tot 10 nummers bestond van gemiddeld 3 à 4 minuten. Werden veel nummers herhaald? Waren er toegiften, of. . . waren de pauzes zo lang?

Mannen-Zangvereniging „ORPHEUS”.

VLAARDINGEN.

DIRECTEUR DE HEER M. GROENEVELD.

UITVOERING

op Maandag 18 September 1905, 's avonds ten 8 ure,

in het Lokaal van den VOLKSBOND, Oosthavenkade.

Met welwillende medewerking van de Heeren

J. VAN DER HEUL (Viool) en M. BOERDAM (Fluit), beiden alhier.

PROGRAMMA.

1. ROEIERSLIED	O. C. A. DE VRIES.
2. ZOMERMORGEN	J. J. SMID.
3. MADELIEFKE	G. SCHILLER.
4a. ALLEGRO MODERATO uit een Sonate voor Viool en Piano	Fr. SCHUBERT.
b. MAZURKA (voor Viool en Piano)	EMIL HLYVANSKY.
5. OP 'T KERKHOF	O. C. A. DE VRIES.

PAUZE.

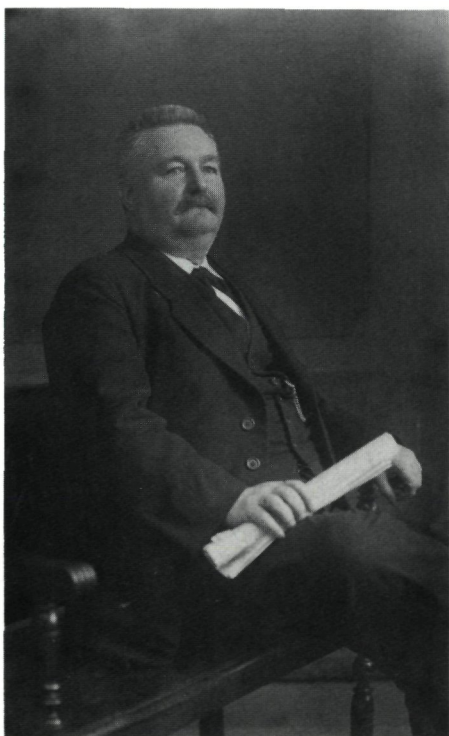
6. MIJN VADERLAND	COENS LIMING JR.
7. AVONDLIED	J. WOLF.
8a. CONCERTSTÜCK ÜBER LIEBER VON F. A. R. } voor Fluit	W. FORST.
b. FANTASIE „LA TRAVIATA" de VERDI } en Piano	C. CASARETTO.
9. HUSARENRIJT voor Fluit, Viool en Piano	FR. SPINDLER.
10. DE WERELD EEN ORKEST	H. DUBOIS.

Men wordt beleefd verzocht in de Zaal niet te rooken.

Bewijs van Toegang.

Het programma van Orpheus' eerste optreden in 1905

Op Hemelvaartsdag 1907, 9 mei, ging Orpheus naar Bolnes om voor de eerste maal deel te nemen aan een concours. Directeur Maarten Groeneveld was sterk gekant tegen deelname aan concoursen, maar hij werd ertoe gedwongen door het bestuur. Omdat hij op de dag van het concours eerst nog een kerkdienst moest begeleiden, ging hij met de boot en een gehuurd rijtuig achter het koor aan. De gezongen nummers De Heidebloem en Op 't Kerkhof brachten een bronzen medaille op voor de vierde prijs in de derde afdeling. Als in 1964 één der oprichters, de 84-jarige Hugo Maarleveld, die tot 1909 lid van Orpheus was geweest en deel had uitgemaakt van het bestuur, herinneringen ophaalt, blijkt dat de reis naar Bolnes was gemaakt met een kolenschuit van schipper Martinus Boerdam. Voor de hand had gelegen de reis te maken met een boot van de Vlaardingsche Stoomvaart Maatschappij. Dat zou echter 80 gulden hebben moeten kosten. Met de schuit van Boerdam was het koor voor 15 gulden en een rijksdaalder fooi heel wat voordeliger uit! Het volgende jaar, 1908, toog Orpheus naar Hekelingen, waar op 10 september de tweede prijs in de derde afdeling op het aldaar gehouden concours werd behaald. De jury, met Bart Verhallen, kende de eerste prijs niet toe. Een derde prijs in de tweede afdeling werd in 1909 behaald op een concours te Brielle: Orpheus was blijkbaar gepromoveerd.

*Maarten Groeneveld, dirigent
van Orpheus van 1905-1911*

Maarten Groeneveld, de eerste dirigent van Orpheus, geboren op 29 januari 1867 te Vlaardingen en aldaar overleden op 11 november 1932, is vooral bekend geworden als organist van de Grote Kerk, wat hij van 1885 tot aan zijn dood is geweest. Daarnaast was hij muzikleraar en dirigent van de Vlaardingse koren Christelijke Zangvereniging Excelsior en De Stem Des Volks. Met de concerten die hij met Orpheus gaf, oogstte hij veel succes. Enigszins tragisch is het, dat het concourswezen waarvan hij een grondige afkeer had, hem uiteindelijk als dirigent bij Orpheus de das omdeed. Toen namelijk het inmiddels tot 50 leden uitgegroeide koor in 1911 een minder goed concoursresultaat boekte, kreeg de dirigent de schuld. Maarten Groeneveld werd ontslagen!

Paul van der Putten uit Rotterdam volgde Groeneveld op. Dirigent Van der Putten, die tot 1936 bij Orpheus zou blijven, werd op 22 juli 1884 geboren en overleed op 17 oktober 1965 te Rotterdam. Hij bracht het koor op een aanzienlijk hoger plan.

Vlaarding's Mannenkoor Orpheus, vóór 1909

Reeds na het eerste concert met Orpheus, op 22 januari 1912, dat in een zeer slecht verwarmde zaal van de Harmonie werd gegeven, werd zijn muzikaliteit hogelijk geprezen, hoewel volgens de NVC van 24 januari „hij zijn gebaren dikwijls zoodanig overdrijft, dat ze gevaar loopen stof te worden voor een karikatuurteekenaar”. Vanaf 1930 werd inderdaad boven elk verslag van het optreden van Orpheus dat in de NVC verscheen een karikatuur van Paul van der Putten geplaatst. De overdreven drukke gebaren zijn er overigens niet uit af te leiden.

Paul van der Putten, dirigent Orpheus 1911-1936, zoals de Nieuwe Vlaardingsche Courant hem zag

In 1913, het jaar waarin ons land de 100-jarige herwonnen onafhankelijkheid herdacht, trad Orpheus liefst driemaal op. Op het tweede concert, 8 juli, werd voor de eerste maal Domine Salvam Fac Reginam Nostram (Heer, behoed onze koningin) van Giesen gezongen. Het moest al direct gebisseerd worden. Op dit werkje is in de loop der jaren veel kritiek geuit – armoedig van harmonie en tamelijk eenvoudig van spanning geschreven – maar het heeft tot op de dag van vandaag bij honderden koren in Nederland repertoire gehouden. Ook bij Orpheus.

Onder stralende weersomstandigheden werd op de avond van 30 juni 1914 het tienjarig bestaan gevierd. Om acht uur werd de dirigent Paul van der Putten van het station gehaald, waarna een wandeling volgde langs de Westhavenkade, Westhavenplaats, Schiedamseweg, Verploegh Chasséplein, Binnensingel, Emmastraat, Callenburgstraat naar het Flardingaterrein aan de Hoflaan. De jubilerende vereniging voerde maar een viertal nummers uit in een opgeknapte muziektent. Een groot deel van het programma werd verzorgd door de Harmonievereniging Concordia, terwijl na afloop een „groot schitterend vuurwerk” het publiek in extase deed geraken. De entree bedroeg tien cent, kinderen onder geleide half geld! Kort na dit concert werd in de tuin van de zaal Harmonie samen met de Harmonievereniging Sint Johannes een programma gebracht waar het publiek van de gunstige avond van 30 juli gebruik maakte „om dit fraaie concert bij te wonen, hoewel een weinig opgewondenheid wel was waar te nemen, daar ieder onder den indruk was van de laatst bekend geworden oorlogsberichten en geruchten”. Niet zonder grond. En hoewel ons land buiten de oorlog bleef, werden er voorzover bekend in de volgende jaren geen repetities gehouden. In het jubileumboekje van 1929 zegt voorzitter Noordhoek over deze periode: „Wat vóór den oorlog met groote moeite bereikt was, werd door verval en kwijning, tengevolge der mobilisatie, bijna te niet gedaan”.

*Paul van der Putten
op de foto*

1919-1934

Pas op 20 november 1919 wordt in de zaal Harmonie weer een concert gegeven. Het blijkt dat de vereniging nogal wat ledenverlies heeft gehad. Een oproep voor nieuwe leden levert overigens twaalf zangers op! 6 juli 1920 zou met medewerking van de Christelijke Harmonievereeniging Sursum Corda een concert worden gegeven in de tuin van zaal Harmonie. Door het slechte weer moest evenwel worden uitgeweken naar de zaal. Er werd goed gezongen, „al werd van de tenoren in de hooge partijen wel eens wat veel gevergd, vooral daar er nogal veel in forte gezongen werd. Dan kraakte er wel eens wat; ook wel bij de bassen”.

Het aantal leden bedroeg in 1921 ongeveer 80, totdat plotseling in enkele maanden tijds 31 leden bedankten. Wellicht was dit een gevolg van het feit dat voor de concerten duurdere solisten werden aangetrokken, waardoor ook de toegangsprijs drastisch omhoog moest. Veel leden vonden dit te weinig „des arbeiders”, zoals een der leden tijdens een jaarvergadering opmerkte. Tot 1920 werd door regionaal bekende musici aan de concerten meegewerkt. Zo werkte de Vlaardinger J. van der Heul vanaf 1905 aan vrijwel elke uitvoering mee en niet alleen als piano- of orgelbegeleider maar ook als solist op de viool. Beroemde solisten zoals Rosa Spier, Sophie Both-Haas, Di Moorlag, Maartje Offers en Hélène Cals gaan in de jaren die hier op volgen aan Orpheusconcerten meewerken. De samenwerking met de plaatselijke zang- en muziekverenigingen werd evenwel zeker niet vergeten.

In de NVC van 1 januari 1923 staat de volgende advertentie:

HEEREN ZANGERS:

Gelegenheid voor aanmelding als LID van Vlaarding's Mannenkoor „ORPHEUS”, tot medewerking op het eerstvolgend te geven Concert in April a.s., tijdens de Repetitiën, des Dinsdagsavonds van 8 tot 10 uur in het lokaal „EXCELSIOR” en bij de leden.

HET BESTUUR

Tegenwoordig zou een dergelijke advertentie weinig of geen resultaat hebben, maar in de twintiger jaren kwam het aantal leden mede daardoor weer op ruim 60. De artistieke prestaties waren er naar! Meestal werden twee concerten per jaar gegeven, vaak zelfs op tweede paas- en tweede kerstdag. De NVC van 28 december 1923 schrijft: „Aanzwellen en wegsterven van het koorgezang was een genot te beluisteren. Er was gestudeerd –

hetgeen bleek uit de inachtneming tot in de kleinste bijzonderheden van de teekens – en óók werd de artistieke leiding van den directeur absoluut gevolgd. Tel bij die deugden op het werkelijk verlangen van de zangers – waaronder heel goede krachten zijn – om naar den eisch de liederen te vertolken, en ieder zal begrijpen dat de uitvoering moest slagen”.

Het jubileumjaar 1924 vergde uiteraard het nodige van Orpheus: de voorbereiding tot een jubileumconcert en voor later in het jaar het zingen en ook het defileren bij het bezoek aan Vlaardingen van koningin Wilhelmina. Het eerste jubileumconcert op 2 juli werd geheel verzorgd door de Harmonievereiniging Concordia onder leiding van L. van der Tand. Aan het slot volgde een bioscoopvoorstelling in de buitenlucht. Een dag later werd door Orpheus zelf gecombineerd met medewerking van Sursum Corda.

Orpheus een dagje uit naar het kopje van Bloemendaal in 1924

Nadat de beide directeurs van het station waren afgehaald ging het in een optocht, waarin tien rijtuigen met de leden van het koor meereden, naar het terrein aan de Hoflaan, waar het concert om acht uur voor enige duizenden toehoorders plaats vond. Het concert had twee vermeldenswaardige intermezzi. Ten eerste bood de burgemeester van Vlaardingerambacht, de heer J. Luijck, als oud-lid een verenigingsvlag aan, die zoals hij zei „niet zal behoeven dienst te doen om de lading te dekken, maar integendeel alle eer zal worden aangedaan”. Ten tweede ontladde de hemel zich in een enorme regenbui. De mensen stoven naar alle kanten uiteen, om na de bui weer gewoon terug te komen om het concert af te luisteren. Een „groot schitterend vuurwerk”, dat uit 39 nummers bestond die alle in het programma werden vermeld, besloot de uitvoering. Orpheus zelf zong overigens maar een viertal werken!

In 1926 werden liefst vier concerten gegeven. Op 19 januari in de zaal van de Harmonie en in juli in de tuin. Bij dit laatste gebeuren stonden „honderden toehoorders buiten op het trottoir”. Voor de prijs van één kwartje kon men terecht bij het concert op het Flardingaveld dat in september plaats vond. Het laatste nummer, An Der Schönen Blauen Donau, kon niet worden herhaald omdat de zondag voor de deur stond en het vuurwerk al was begonnen. Op een projectiescherm werden de portretten van de beide dirigenten van de avond, L. van der Tand van Concordia en Paul van der Putten van Orpheus getoond, „gevolgd door den goeden raad: Zangers wordt lid van Orpheus. Muzikanten wordt lid van Concordia”. Op donderdag 25 november was het koor te beluisteren in de Harmonie. De NVC schrijft: „Orpheus gaat nog steeds vooruit. Het kwam ons voor, dat ze nog nooit zóó mooi gezongen heeft als gisteravond. Werkelijk zoo doorstudeerende zal dit goedwillende koor nog een groote hoogte bereiken. En dat zal ze te danken hebben aan haar directeur”.

Op 3 januari 1927 organiseerde Orpheus een „radiostedenavond”, waarbij vele vlaardingse muziek- en zangverenigingen over de radio waren te beluisteren. Wethouder C. G. Roos hield een propagandapraatje over Vlaardingingen.

1928 was het jubileumjaar van Paul van der Putten, hij was 25 jaar toonkunstenaar. Op zaterdag 1 december werd hij door een deputatie van door hem geleide koren in zijn eigen huis gehuldigd. Dinsdag daarop werd hij op de repetitieavond nog eens door Orpheus gefêteerd. In zijn dankwoord sprak hij, door valse bescheidenheid niet geremd: „Orpheus van Vlaardingingen, mijn oudste koor, ligt mij na aan het hart. Wat dan ook bereikt is in dien tijd is niet gering, waarbij moet worden gezegd, dat dit niet alleen door mij is tot stand gebracht, maar ook door de krachtige medewerking van het koor”.

Hoe populair het koor was in die periode mag blijken uit de enorme belangstelling bij het 25-jarig jubileum van 1929. De feestgids was al in de voorverkoop uitverkocht, wat het bestuur deed besluiten een tweede druk te laten verschijnen. In totaal werden liefst 2.419 van deze programma's van de hand gedaan, wat toch niet alleen te danken kan zijn geweest aan het feit dat er een loterij aan verbonden was. De prijzen waren overigens niet te versmaden: een jongens- of een meisjesfiets, een dames- of herenfiets en een eiken theekast. Het is bekend dat een der bestuursleden voor de feestgids geschept papier verlangde. Toen hem werd duidelijk gemaakt, dat dit veel te duur zou zijn, merkte hij op dat bij Orpheus gewoon papier eigenlijk niet kon, daarbij de naam Orpheus uitsprekend met een eerbied alsof hij het over de grote Griekse dichter zelf had.

De feestelijkheden waren in 1929 verdeeld over drie achtereenvolgende avonden, maandag 8, dinsdag 9 en woensdag 10 juli. Maandag 8 juli was men met genodigden bijeen in de tuin van de Harmonie. Hier werden de toespraken gehouden. Eén van de sprekers dankte Orpheus „daar zij alle vlaardingse koren had uitgenodigd om aan haar feest mee te werken, wat de gedachte aan een federatie had versterkt”. Op deze avond werden ook de heren Noordhoek en Buis gehuldigd, die 25 jaar lid van het koor waren. Voor de avonden van de dinsdag en de woensdag op het terrein aan de Hofsingel werden 3.376 kaartjes van een kwartje voor volwassenen en 948 kaartjes van een dubbeltje voor kinderen – onder geleide – verkocht! Ongekende aantallen voor onze tijd. Blijkbaar voorzag de mannenzang van Orpheus in een grote behoefte! En hoewel bij een aantal Vlaardingers de idee leefde dat Orpheus alleen voor de zogenaamde middenstand bestond, zouden latere jaren vaak het tegendeel bewijzen. Werkloze arbeiders betaalden geen contributie. In 1935 vormden zij de helft van het totaal aantal leden van 76! Eén van die leden was 126 weken werkloos.

Jubileumportret van Orpheus uit 1929

Welk een propaganda er kan uitgaan van een jubileum met artistieke successen en goede kritieken, bleek uit een ledengroei van 22 man. Dat de nieuwe zangers snel in het koor werden opgenomen blijkt uit de perscommentaar na het concert van 11 november 1930: „t Was waarlijk verrassend te hooren hoe de verschillende nieuwe krachten van Orpheus ingezongen waren”.

Paul van der Putten was in 1931 twintig jaar bij Orpheus. Na de huldiging tijdens het concert van 20 november, waaraan ook de harpiste Rosa Spier meewerkte, dankte hij de leden voor de vele vriendschap die hij had ondervonden. Dat waren wel héél welwillende en vriendelijke woorden van de zijde van „de directeur”. De meeste leden hadden immers zo’n ontzag voor hem, dat zij een gesprek nauwelijks aandurfd. Een dergelijke artistieke geweldenaar kon je toch niet zo maar aanschieten voor een praatje.

Het aantal concerten en medewerkingen dat in de jaren dertig werd gegeven is enorm. Vaak werd vier of vijf keer per jaar voor het publiek opgetreden. ’s Winters in de zaal van de Harmonie, ’s zomers in de tuin van die zaal, op het terrein aan de Hoflaan of op het feestterrein aan de Broekweg, waar de gemeente de als podium dienstdoende Schulp door het aanbrengen van een oplopend toneel en betimmeringen had getracht geschikt te maken voor concerten. De concerten in de buitenlucht werden vaak verstoord door regenbuien, maar het publiek kwam na de bui terug om het concert „af te luisteren”. De uitvoeringen duurden niet zelden tot na elf uur. Als bij een concert van Sursum Corda, met medewerking van Orpheus, in 1933 de organiserende vereniging het concert om tien voor half elf zonder toegiften afsluit, schrijft de NVC: „... dat bij de concerten van Orpheus minder op de tijd wordt gelet en dat nimmer het publiek er over dacht eerder naar huis te willen gaan”.

Het concert van 13 maart 1933 met Sursum Corda wordt direct door de NCRV vanuit de Harmonie uitgezonden. Het is alleen toegankelijk voor donatrices en donateurs van de beide verenigingen. Op het programmablade wordt vermeld: „Men wordt beleefd, maar dringend verzocht, te half acht in de zaal aanwezig te zijn daar koor zoowel als orkest vóór den aanvang der uitzending een nummer moeten maken, teneinde de microfoon te kunnen stellen. De zaaldeuren worden kwart voor acht gesloten”. Dit terwijl het concert om acht uur begint.

Met de jaren zou Orpheus een zekere naam krijgen door het regelmatig in het programma opnemen van werken met een modern klankidroom. De recensent van de NVC schrijft in

november 1933: „Orpheus blijkt zich nog steeds in stijgende lijn te bewegen. Wat gegeven werd was beter dan ooit tevoren, hoe tevreden we ook altijd waren met de prestaties van dit koor. Het belooft wat voor het 30-jarig bestaan volgend jaar"! Toch zal hij ondanks deze bewondering zeker niet hebben verwacht dat het koor op het feestconcert in 1934 een werk zou zingen met een zó nieuw karakter! Het betrof Herfst van Nico Verhoeff, dat de recensent deed schrijven: „Het is een koorwerk met een harmonisatie, die voor den mannenzang als nieuw is te beschouwen. Schrille dissonanten geven dikwijls veel relief aan de uitdrukking der dichtwoorden, kortom een werk dat aan koor en dirigent buitengewone eischen stelt. De verklanking van het beeld dat de dichter schiep in zijn gedicht, stelde aan het koor en dirigent bijna niet te vervullen eischen. Dat beiden er ondanks dat in slaagden ons de sensatie er van te geven, getuigt van de wil om iets bijzonders uit te voeren".

1934 - 1942

Was het ledental in het jubileumjaar 1934 uitgegroeid tot 94, de crisistijd deed het potentieel teruglopen naar 72 man.

Hoewel ongeveer de helft van de koorleden werkloos was en helemaal niet in staat om contributie te betalen, was voor vele anderen waarschijnlijk de contributieplicht ook te zwaar. Het salaris van de dirigent ging van 100 gulden per drie maanden terug naar een maandelijkse betaling van 28 gulden en 50 cent. De belangstelling voor de concerten was om dezelfde reden teruggelopen, maar op 1 juli 1936 waren bij een gezamenlijk concert van Sursum Corda en Orpheus gelukkig weer een 1.000 mensen aanwezig, waarvan velen zich met een staanplaats tevreden moesten stellen. Tijdens dit concert worden dirigent en leden van Sursum Corda gecompimenteerd met het grote succes dat werd behaald op een concours in Wassenaar: maar liefst 411 van de 420 te behalen punten!

Misschien door dit succes aangewakkerd, komt bij Orpheus de behoefte naar boven zich ook weer eens op een wedstrijd met andere koren te meten. Dirigent Paul van der Putten is hier – het werd al eerder vermeld – evenals vele collega's-dirigenten, sterk op tegen. Er ontstaat wrijving tussen koor en dirigent. Ook gaat in dit gekijf een rol spelen de vraag of de dirigent wel of niet de toestemming tot uitvoering van het koorwerk van de hongaarse componist Adam Jenő, Falu Vegén Kurta Kocsma, van de rechthebbende had verkregen. En nog andere nare, op zichzelf onbelangrijke zaken, worden er bij gehaald. In de hitte van de strijd wordt dan vaak – en zo ook hier – vergeten welke prestaties een dirigent met een koor heeft geleverd! Orpheus en Paul van der Putten gingen uit elkaar!

De bekende dirigent van mannenkoren Jos Vranken jr wordt de nieuwe muzikale leider. Met een enorme inzet wordt het ledental, dat op 75 is blijven steken, vooral door de bestuursleden Noordhoek en Buis, sterk opgevoerd. Er wordt een openbare repetitie gehouden omdat men het honderdste koorlid verwacht en inderdaad, een zestal nieuwe mannen brengt het ledental op 104, wat penningmeester A. v.d. Berg tot het volgende gedicht inspireert:

Wij brengen deez' blijde stonden,
Hier een woord van dankbaarheid,
Voor wat gij deed met hart en monden,
En nu tot ware vreugde leidt.
Haast was 't Orpheusschip aan 't zinken,
Maar 't heeft de stormen toch doorstaan,
Toen beide deze veteranen
Op den kruistocht zijn gegaan.
Vele uren van bezoeken
Brachten ons tot dit succes,
Daarom, u een woord van hulde,
Hart'lijk dank aan uw adres.
Orpheus is nu weer aan 't bloeien
Met haar nieuwen directeur,
Orpheus telt nu honderd leden,
Meerd'ren staan nog voor de deur.
(...coupure...)
Tot slot is mijn wensch deze:
Dat 't beide vrienden wel mag gaan,
En Orpheus met haar nieuwen leider
Steeds aan de spits zal mogen staan.

16 december 1936 wordt het eerste concert onder leiding van Vranken gegeven met medewerking van Spangen's Koor dat eveneens onder diens leiding staat. Het meest opvallende aan het programma is de overvloed aan werken die daarop vermeld staan. Door tijdgebrek moeten er zelfs vier komen te vervallen, maar er blijken alleen al door het rotterdamse koor toch achttien liederen te zijn gezongen. Orpheus zelf heeft zich snel aangepast aan de leiding van de nieuwe dirigent. De NVC schrijft hierover: „In het algemeen werd er door het koor wat vlotter en vrijer, minder gekunsteld gezongen. Soms wisten wij niet wat meer te bewonderen: het koor dat met volle overgave, met geestdrift zong, óf den directeur in zijn eenvoudige maar treffende, meesleepende wijze van dirigeren!“. Voor het overige wordt op dit concert Orpheus' latere voorzitter Piet Paauw gehuldigd bij zijn 25-jarig lidmaatschap.

Onder Vranken worden de nadien met zo veel succes gezongen liederen Otche Nasch en Wnoezie Bozje in studie genomen. Op het concert van 1 december 1937 worden ze voor het eerst ten gehore gebracht. Een merkwaardige gebeurtenis doet zich tijdens dit concert voor. Kort voor het concert is overleden Orpheus' medeoprichter A. P. Bot. Te zijner nagedachtenis wordt het concert voorafgegaan door het zingen van Ecce Quomodo Moritur. Na dit werk en ook na een aantal volgende „kerkelijke werkjes” applaudiseert het publiek nadrukkelijk; er zijn zelfs toejuichingen. Dit zeer ongepaste applaus wil de recensent van de NVC verdedigen door op te merken: „Het publiek wilde zich echt uiten, want ieder kón dankbaar zijn met zulk een ontroerende schoone vertolking”.

De maanden die volgen worden misschien wel de drukste uit Orpheus' geschiedenis. Er wordt besloten deel te nemen aan een concours in Haarlem, uitgeschreven door de Liedertafel Haarlem's Zanggenot. Met het werk Soave van Da Palestrina en het verplichte De Morgenstond van Hendrik Andriessen wordt met 391 punten het hoogste aantal punten in de tweede afdeling mannenkoren behaald. Bovendien behaalde Orpheus een ereprijs, de directeursprijs en het op één na hoogste aantal punten van het hele concours. Wat later werd Slikkerveer voor een zangwedstrijd bezocht. De resultaten daar waren echter niet om dieper op in te gaan.

1938 stond in het teken van het 40-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Jos Vranken had speciaal voor deze gelegenheid op tekst van Th. Koemans een Koninginnecantate geschreven die op 6 september voor het stadhuis werd gezongen door de plaatselijke zangverenigingen met orkestbegeleiding van Sursum Corda. Bij uitzondering deed ook Orpheus aan deze zangaubade mee. Bij uitzondering, want levensbeschouwelijke en godsdienstige neutraliteit stond hoog in het vaandel geschreven bij Orpheus! Om die te bewaren moest Orpheus vaak van dergelijke manifestaties afzien. Toen eens zou worden gezongen bij een gelegenheid waar ook De Stem Des Volks het lied van Otto de Nobel Morgenrood bracht, merkten enige leden op dit lied niet te willen aanhoren! Orpheus deed niet mee die keer. Andere leden wensten vanaf dat moment niet meer te zingen waar het Wilhelmus zou klinken en dreigden net als de eerder genoemde heren met het opzeggen van hun lidmaatschap. De tragische jaren die hier op zouden volgen brachten deze leden waarschijnlijk wel op andere gedachten. Ook zingen op zondag werd vermeden. In het Kurhaus zou eens op een zaterdag aan een zangtournooi worden meegewerkt. Het werd op het laatste

moment naar de zondag verzet, waarop 17 van de 82 aanwezige leden op de jaarvergadering zeiden niet mee te gaan. Met een slecht bezet koor werd er in Scheveningen nog slechter gezongen.

Ook het roken tijdens – ja zeker – de repetities blijkt in 1938 een strijdpunt tussen de leden geweest te zijn. Dirigent Jos Vranken weet er een einde aan te maken, door vriendelijk maar dringend te verzoeken het voortaan na te laten. In de pauzes wordt er evenwel nog vele jaren lustig op los gepaft. Het zou zelfs tot 1977 duren voor men ook in de pauzes nalaat in het repetitielokaal te roken.

Intussen werd er ook nog geconcentreerd in Vlaardingen zelf. Op 30 september 1938 wordt in een stampvolle Harmonie een concert gegeven waaraan de Koninklijke Zangvereniging Rotte's Mannenkoor meewerkt. Een vergelijking is dan natuurlijk niet te vermijden. Dat de plaatselijke pers die in het voordeel van Orpheus laat uitvallen zal wel door chauvinisme zijn ingegeven. Vermeldenswaard is dat bewaard gebleven stukken van 1938 duidelijk maken dat ook Orpheus de kwalijke praktijk van het „lenen” van goede zangers van andere koren terwille van het concourssucces niet heeft geschuwd.

Het 35-jarig bestaan van Orpheus in 1939 werd uiteraard, door de situatie in de wereld niet zo uitbundig gevierd. Bovendien was één der oprichters van de vereniging, de grote stimulator Henk Buis overleden. Veel leden moeten als gevolg van de mobilisatie of om andere redenen bedanken. De programma's moeten worden veranderd. Maar het zijn vooral de financiële zorgen waardoor het koor er slecht voor komt te staan. Een gift van 100 gulden door notaris P. C. W. baron van der Feltz, in 1936 tot beschermheer benoemd, wordt dan ook in grote dank aanvaard.

*Jos Vranken junior (I), Orpheus'
dirigent van 1936-1952*

In het voorjaar van 1941 en 1942 worden nog concerten gegeven. Beide bestaan uit serieuze en aan de omstandigheden aangepaste werken. Een groot verlies wordt geleden door het overlijden van voorzitter Rinus Noordhoek en penningmeester Arie van der Berg. Noordhoek was gedurende tientallen jaren de motor van de vereniging geweest. Het moeten toetreden tot de nationaal-socialistische Cultuurkamer doet de vereniging besluiten tot ontbinding over te gaan. Vranken bedankt formeel voor het directeurschap en op 24 maart 1942 besluiten de overgebleven 20 „heren leden” om de repetities te staken. De financiële offers die enige leden zich getroosten om de afgetreden dirigent door te kunnen betalen zijn enorm. Sommige mensen betalen 5 en later zelfs 12 gulden per week!

1945 - HEDEN

Na de bevrijding in 1945 herleeft Orpheus. Bij de bevrijdingsfeesten wordt meegewerkt aan dankdiensten in diverse kerken in de stad en de gezamenlijke koormanifestaties voor het stadhuis. Al dit gezamenlijke optreden stond onder leiding van Jos Vranken. In de Rivièrahal te Rotterdam werd op 9 december 1945 het 25-jarige toonkunstenaarsjubileum gevierd van de dirigent, waarbij natuurlijk ook Orpheus zong, met de andere door Vranken geleide koren. „Het programma bewees eens te meer dat de liedertafelarij, waarin de amateurkoorzang meestal vastloopt, door Jos Vranken totaal doorbroken is en dat hij daardoor muzikaal-paedagogische en ontzaglijk veel waardevollere gebieden der toonkunst voor zijn leerlingen heeft ontsloten”, aldus de pers.

Als opvolger van Noordhoek was in 1941 A. P. Bot, zoon van één der oprichters, tot voorzitter gekozen. Onder zijn leiding bereikte het koor in de naoorlogse jaren het grootste ledental. 146 heren staan officieel op papier, maar ook in deze tijd was het repetitiebezoek niet om hoera over te roepen. Op de jaarvergadering van 1946 zijn maar 69 leden aanwezig. Maar misschien was dit mede te wijten aan het feit dat men regelmatig door kolenschaarste in de kou zat. Eén van de leden biedt op een repetitie 2,5 mud kolen aan en het koor kan dan weer enige tijd in genoeglijke temperatuur studeren.

In de eerste jaren na 1945 worden vele concerten gegeven, ook buiten Vlaardingens: in het Kurhaus te Scheveningen waar met andere koren die onder leiding van Vranken staan, meegewerkt wordt in de cantate Alexander Newski van Serge Prokofieff; met Spangens' Koor in Rotterdam; bij de troonsafstand van koningin Wilhelmina en bij de inhuldiging van koningin Juliana in 's-Gravenhage.

Dan beginnen zich, na enige glansjaren, de eerste perikelen af te tekenen rond het vertrek van Jos Vranken. Er zijn leden die een zekere onvrede hebben met het repertoire. Er wordt besloten de repetitieavond te verzetten naar de donderdagavond om Vranken, die een ander koor op de dinsdag kon aannemen, te behouden. Het ledental loopt terug naar weinig meer dan 70. Onenigheid bij de leden en in het bestuur leidt er uiteindelijk toe dat op 31 januari 1952 Vranken afscheid neemt. Na enige tijd met vervangende dirigenten te hebben gewerkt, kiest Orpheus als muzikaal leider de bekende rotterdamse dirigent Piet Ketting. Deze in 1905 geboren musicus is vooral bekend geworden als componist en als dirigent van het toen nog bestaande Rotterdams Kamer Orkest. Bij Orpheus houdt hij het na twee maanden al voor gezien.

Dan komt zijn leerling Piet Struijk. De nieuw benoemde dirigent is 11 december 1922 in Pernis geboren en is na zijn opleiding aan het conservatorium te Rotterdam dirigent geworden van een groot aantal koren in Rotterdam en omgeving. De energieke en gloedvolle leiding van Struijk deed de sfeer in het koor sterk verbeteren. Het enthousiaste gedrag van de leden tijdens de repetities wordt nu nog met weemoed aangehaald. De kern van leden, die tot onder de 50 was gedaald, liep snel weer op tot boven de 100, waarvan zo'n 80 procent op repetitie kwam. Een volledige bezetting tijdens een repetitie is in het bestaan van Orpheus nooit mogelijk gebleken. 75 jaar lang wordt er al op constant repetitiebezoek gehamerd, maar een hoger presentiepercentage dan zo'n 70 is een utopie.

Inmiddels is de financiële positie van Orpheus, dank zij de welwillende medewerking van enige leden weer beter geworden, zodat in november 1952 voor het eerst sinds jaren een zelfstándig concert kan worden gegeven. Voor een uitverkochte Stadsgehoorzaal wordt uitsluitend a-capella gezongen, met na de pauze een optreden van het Rotterdams Kamer Orkest onder leiding van Piet Ketting. Het gehele gebeuren was voor een bedrag van even boven de 1.000 gulden te realiseren, iets waar we nu met een zekere jaloezie op terug zien.

Ten bate van het nationale rampenfonds werd op 30 juni 1953 door drie mannenkoren die onder leiding van Piet Struijk stonden, Hermandad uit Rotterdam, Oostvoorne's Mannenkoor en Orpheus met medewerking van Sursum Corda een concert in de Grote Kerk gegeven. De NVC van 5 november 1953 schrijft over het concert van 4 november: „Het stemmenmateriaal is in voldoende mate aanwezig, zodat men, met de beste voornemens beziel, met vertrouwen de toekomst tegemoet kan zien”. De

vereniging herleefde. Naast notaris H. P. Dolk, die beschermheer van Orpheus was geworden, werd in 1953 burgemeester mr J. Heusdens tot erevoorzitter van de vereniging benoemd. Een benoeming die werd aanvaard.

Inmiddels zijn de voorbereidingen van een jubileumfeestweek bij het 50-jarig bestaan in 1954, onder leiding van voorzitter Piet Paauw die in 1952 A. P. Bot was opgevolgd, in volle gang. Een „damescomité” organiseerde in maart 1954 een bazar, geopend door mevrouw Th. A. Heusdens-Mansholt, waar ten bate van de komende feestelijkheden allerlei door de echtgenotes en verloofdes van de leden gemaakt handwerk werd verkocht. De verwachte opbrengst werd ver overtroffen, zodat een werkelijk vorstelijk cadeau kon worden aangeboden: een vleugel. Het programma van de feestweek, van zaterdag 26 juni – zaterdag 3 juli bestond uit diverse hoogtepunten waarvan we hier noemen: de receptie in Excelsior, twee avonden die de vlaardingse koren en korpsen vulden op het Feestterrein aan de Broekweg, en het jubileumconcert op 30 juni in de Stadsgehoorzaal, waar de altzangeres Diet Kloos en het Rotterdams Kamer Orkest aan meewerkten. Nadat een groot gedeelte van het programma was herhaald op een concert in de Grote Kerk in Den Briel, wordt het jubeljaar afgesloten met een gebruikelijke familiefeestavond op dinsdag 26 oktober. Daarbij werden vier zilveren jubilarissen gehuldigd en natuurlijk het damescomité nogmaals bedankt voor alle goede diensten het koor bewezen.

Niemand van de toen aanwezigen zal hebben vermoed dat voorzitter Piet Paauw, die in een gloedvol betoog dankte voor de prachtige vleugel, nog geen vier maanden later plotseling zou overlijden. „In ons koor is een grote leegte ontstaan want wij verloren één van onze oudste en ijverigste leden, die zich in het bijzonder gedurende de jaren, dat hij het voorzitterschap bekleedde als een stuwende kracht voor ons koor en trouwe vriend van elk onzer heeft doen kennen. De namen Paauw en Mannenkoor Orpheus waren tot één begrip versmolten”, aldus een door het bestuur in de NVC geschreven necrologie. 43 jaar was Paauw lid van het koor. In zijn laatste artikel in het blad dat Orpheus toen nog maandelijks uitgaf, wakte voorzitter Paauw de leden op zich in te spannen om met het koor eens een buitenlandse reis te maken.

Na concerten in maart, mei, juli en november 1955 en april 1956 in Vlaardingen, plus nog een paar in de omtrek, wordt inderdaad op 26 juni 1956 voor het eerst buitenslands gezongen. „In Ostende – België – werd in het Leopoldpark een geweldige reclame gemaakt voor mannenzang, zoals die in Nederland wordt beoefend”, schreef de NVC naar aanleiding van deze trip.

Grotere reizen waren vooral door werkverplichtingen van de leden – de gemiddelde leeftijd was 44 jaar – niet te verwezenlijken. Het nadeel van een jong koor. Pas in 1959 zou een reisje van een paar dagen naar Duitsland en in 1967 naar Wales gemaakt worden.

Om militairen te stimuleren toe te treden tot de soldatenkoren, die in de vijftiger jaren zo populair zouden worden, werd in verschillende kazernes en militaire tehuizen gezongen. Maar ook de concerten in Vlaardingen worden natuurlijk niet verwaarloosd. Bekende artiesten van de radio werken daaraan mee. André de Raaff en Jacques Schutte, een vermaard pianoduo, begeleidden het koor in april 1957 en in maart 1958 deed de pianist Pierre Palla dat.

Op 16 juni 1958 vindt er een concert plaats waar Orpheus de Elseyer Männer-Gesangverein uit Hohenlimburg in Duitsland voor heeft uitgenodigd. Niemand van de aanwezigen in de Stadsgehoorzaal en van de leden van Orpheus wist toen dat dirigent Struijk zojuist zijn ontslag had gevraagd. Het bestuur was uiteraard wel zo verstandig dit pas na het concert bekend te maken. Struijk vond de samenwerking met het bestuur niet meer van dien aard dat hij de vriendschappelijke verhoudingen kon continueren.

Uit 31 sollicitanten, waarvan verschillenden een proefrepetitie maken, wordt als Orpheus' nieuwe dirigent Andries Noordegraaf uit Hendrik-Ido-Ambacht benoemd. Onder leiding van Noordegraaf werd meegewerkt aan een concert in Hendrik-Ido-Ambacht in januari 1959 en een eigen concert werd gegeven in de Grote Kerk op 17 april, beide keren met medewerking van de zanger Henry Blackmon. Van 6-9 juni ging het koor naar Duitsland in het kader van de uitwisseling met het koor uit Elsey. Voor het concert dat 13 november 1959 in de Stadsgehoorzaal werd gegeven studeerde Noordegraaf Musikantenprügelei – muzikantenruzie – van Felix Mendelssohn-Bartholdy in. Na deze uitvoering dreigde het inderdaad op een wérkelijke muzikantenruzie uit te lopen. Het bestuur zag zich genoodzaakt de verbintenis met Noordegraaf op te zeggen, waarop deze de handelwijze van het bestuur veroordeelde en een tweede mannenkoor in Vlaardingen wilde oprichten door leden van Orpheus daarvoor uit te nodigen. Wat niet lukte.

Jos Vranken, op 1 augustus 1939 in Rijswijk geboren, wordt als nieuwe dirigent aangetrokken. Zijn vader Jos Vranken jr (1900-1974) was hem van 1936 tot 1952 voorgegaan. Diens vader P. J. Jos Vranken (1870-1948) heeft in Vlaardingen gewoond van

1912-1930; hij richtte hier in 1918 het Toonkunstkoor op en was ook oprichter-directeur in 1920 van de muziekschool die op de Dayer was gevestigd; op de Oosthavenkade had hij een zaak in vleugels en piano's, die een andere zoon, Arnold (1899-1971) van hem overnam (3). Deze Arnold volgde zijn vader ook op als dirigent van Toonkunst in 1928. En Arnold's zoon Jos, geboren in 1937, is als toonkunstenaar en pianohandelaar nog steeds in onze stad gevestigd.

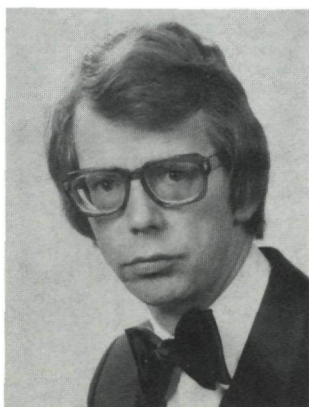
Wat de nog geen 21-jarige dirigent Jos Vranken na een reeks van extra repetities en met meer dan alleen morele steun van zijn vader, tot stand bracht op een concert in de Stadsgehoorzaal was ongelooflijk. Met een koor dat in korte tijd van onder de 70 weer tot meer dan 100 leden was gegroeid, bracht hij op 9 maart 1960, na niet langer dan vier maanden eerder tot dirigent te zijn benoemd, een programma waar hij onder andere met begeleiding van de Koninklijke Militaire Kapel de Hymne van Marius Monnikendam uitvoerde. Dit in 1957 gecomponeerde werk was slechts twee maal eerder uitgevoerd, namelijk in Venlo en in Arnhem. De aanwezige componist prees de solozangeres Mady Mensink en de koorleden die samen voor een uitverkochte zaal een artistieke daad van betekenis hadden volbracht.

Opvallend is dat veel van de concerten die Orpheus in de loop van 1960 en ook begin 1961 gaf buiten Vlaardingen werden ten gehore gebracht. Spijkenisse, Maasland, 's-Gravenzande – waar voor het eerst Mount Of Three Lights van Martinu werd gezongen – en Overschie werden aangedaan. Met de Kölner Männergesangverein gaf het koor een concert in de Stadsgehoorzaal op 22 april 1961. Orpheus werd zo geprezen, dat een vergelijking met het duitse koor in het voordeel van de Vlaardingers uit viel, zeker voor wat de programmakeuze betreft. Toch moet worden gezegd dat er een zekere eentonigheid in de programma's valt waar te nemen. Koorwerk van Da Palestrina en russische kerkcomposities zijn voor hogere stemmen geschreven, de bewerkingen voor mannenkoren zijn daarom nooit vrij te pleiten van een zekere zwaarmoedigheid. Met deze soort muziek vulde Orpheus vele programma's. Ook een grammofoonplaat die 24 oktober 1961 wordt opgenomen, wordt gevuld met die russische geestelijke werkjes.

8 februari 1962 werd meegewerkt aan een geslaagd massaconcert in De Lier, waar Orpheus samen met enige koren uit het Westland La Rédemption van Charles Gounod uitvoerde. Precies één jaar na het opnemen van de grammofoonplaat kon deze worden beluisterd via de radio. Het was lang geleden dat Orpheus op de radio te horen was geweest. Voor en na de oorlog heeft Orpheus vele malen voor de radio gezongen, zowel bij de KRO – al in 1932 –, de NCRV, de AVRO en de VARA.

In 1962 werkte Orpheus mee aan een feestelijke bijeenkomst ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van het koninklijk paar. Samen met de Koninklijke Militaire Kapel werd op dit concert de Hymne van Monnikendam gebracht, terwijl na intense studie met Gerda Pons als sopraansoliste en de KMK Henk Badings' *Laus Pacis* werd uitgevoerd. Het werk van Badings kreeg niet bepaald een uitbundige pers, er werd zelfs van kitsch met een grote K gesproken, maar De Rotterdammer schreef over het concert: „Het koor lijkt een stadium bereikt te hebben waarin alleen nog maar de hoedanigheden van het beschikbare stemmenmateriaal beperkingen schijnen op te leggen. Aan discipline, nauwkeurigheid en souplesse bezit het koor vrijwel al het wenselijke; dit gepaard aan de moed waarmee het de tanden in Badings en Monnikendam heeft gezet en de eisen die het daarmee aan zijn publiek stelt – wij zullen niet de enigen zijn die het véél hebben gevonden – legt nieuwe verplichtingen op en wekt verwachtingen die Orpheus een blijvende belangstelling garanderen”.

In 1963 kwam de vererende uitnodiging van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond waarbij Orpheus sinds 1934 was aangesloten, om in het kader van het jaarlijks congres in het gebouw Op Gouden Wieken in Scheveningen een concert te verzorgen. Met de sopraan Karin Ostar als soliste en de componist aan de piano werd de Koorfantasie van Ignace Liliën uitgevoerd. Opnamen van deze Koorfantasie voor de NCRV-radio werden gemaakt in Arcade in Schiedam, het werk zou in april 1964 worden uitgezonden. Het verbaast echter een recensent die het werk op 21 november 1963 in de Stadsgehoorzaal beluisterde, dat de radio er belangstelling voor had getoond, de Koorfantasie wordt als zeer matig gekenschetst. Maar ondanks belangstelling, waardering en succes geeft het repetitiebezoek toch aanleiding om ontevreden te zijn, een opkomst van minder dan de helft van de leden was geen uitzondering.

*Jos Vranken junior (II), dirigent Orpheus
1959-1969*

Een programma van a-capellawerken wordt op 7 april 1964 opgenomen en door de KRO uitgezonden op 6 juni. Maar uiteraard stond 1964 voor het overgrote deel in het kader van het zestigjarig bestaan van Orpheus. Nadat eerst ten bate van de restauratie van de Grote Kerk een concert in die kerk werd gegeven op 17 april, brandde de jubileumviering los. Op 20 en 27 juni werd in de Stadsgehoorzaal met medewerking van maar liefst elf koren met ca 700 zangers een vocaal evenement georganiseerd voor twee uitverkochte zalen. Na afloop van beide avonden was er een voorloper van het tegenwoordig zo populaire haring- en bierfeest, waarbij de haring en het wittebrood gratis werden aangeboden, alleen het bier was voor eigen rekening. De receptie in Excelsior op dinsdag 30 juni waar ook de oud-dirigent Paul van der Putten aanwezig was, liep uit op een feest van de eerste orde. Een ander deel van het feest voor de leden bestond uit een dagje uit naar Hellendoorn, waar in het sanatorium werd gezongen. Evenals voor de zangersdagen in juni was de belangstelling voor het jubileumconcert op 6 november zo groot, dat drie weken voor die datum de zaal al was uitverkocht. Een tweede avond werd ingelast. Voor twee vrijwel volle zalen werd een operaconcert gegeven met zes solisten en het Westnederlands Symphonie Orkest.

Een concert in de Maranathakerk in de westwijk trok weinig aandacht, maar in mei 1965 was er weer een hoogtepunt in de geschiedenis van Orpheus. Bij een als het ware verlaat bevrijdingsconcert wordt samengewerkt met The Black Watch Band van The Royal High Regiment of Canada in de Stadsgehoorzaal. Leden van het koor traden op als gastheren van de Canadezen. Voorts werden in 1965 concerten gegeven in Maassluis, Gouda, Zutphen en 's-Hertogenbosch. In laatstgenoemde stad zong Orpheus op het slotconcert van het Internationaal Koorfestival. Pévecké Sdruženi Prazskýh Učitelů, het tsjechoslowaakse koor van leraren, zong op uitnodiging van Orpheus op 5 oktober in de Stadsgehoorzaal voor een uitverkocht huis. De Vlaardingers lieten zich uiteraard ook horen, met het Vrijheidslied van Martinu, wat door de Tsjechen met staand applaus werd gehonoreerd. Maar ondanks dat succes blijft het repetitiebezoek nog steeds een voortdurende zorg, getuige de regelmatig verschijnende brandbrieven waarin de leden worden opgeroepen de wekelijkse bijeenkomst trouwer te bezoeken.

Kwintseul en Spijkenisse ontvangen Orpheus in 1967 voor het geven van een concert. Ook wordt aan Vocaal '67 meegewerkt. Dan, op 6 juli, vertrekt het koor naar Wales. Een lang gekoesterde wens ging in vervulling, deelname aan het International Musical Eisteddfod in Llangollen. Voor de 62

mensen die de reis meemaakten werd het een onvergetelijke gebeurtenis, al kon er door de zeer grote concurrentie op het eigenlijke concours geen eer worden behaald. Maar dat mocht ook niet verwacht worden met de zeer sterke afvaardigingen uit vele landen. Zelfs het beroemde Prager Lehrerkoor kwam ook niet verder dan een vijfde plaats.

Twee nieuwe werken, Het Woord van Reuland en Songs of the Sea van Villiers Stanford prijken op het programma van het concert dat op 14 december werd gegeven. De pers was niet uitbundig, een Westnederlands Symphonie Orkest dat weinig geïnspireerd speelde voor een lang niet volle zaal, was daar mede debet aan. De geldelijke tekorten welke de avond opleverde maakten dat op de jaarvergadering van 1968 de stemming ietwat gedrukt was. Gelukkig was de Stadsgehoorzaal weer volledig uitverkocht, toen Orpheus met medewerking van Caroline Kaart op 14 november een concert gaf, waarbij de te zingen werken zowel door de soliste als door de dirigent werden ingeleid, wat door het publiek rijkelijk werd gewaardeerd.

Wat verschillende leden al aan voelden komen gebeurde – zij vonden hun dirigent nogal lusteloos bij de repetities –, de man die men zo hogelijk waardeerde, nam ontslag. Met algemene stemmen werd uit een aantal dirigenten die een proefrepetitie maakten, als nieuwe dirigent Cees Glaubitz benoemd. Deze op 22 april 1941 geboren Rotterdammer, had in zijn geboortestad aan het conservatorium een opleiding gevolgd voor orgel, koordirectie en schoolmuziek. De wisseling van dirigent bracht met zich mee, dat het 65-jarig bestaan in 1969 alleen met een feestavond werd herdacht. Maarten Reijnhout en Chiel Drop die vijftig jaar lid van Orpheus waren, kregen daarbij de eremedaille in zilver van de orde van Oranje-Nassau opgespeld. De beide heren hadden zich gedurende een groot aantal jaren voor het koor op bijzondere wijze verdienstelijk gemaakt, Reijnhout in het bestuur en Drop als vervangend dirigent op repetities en de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei.

Het eerste concert onder leiding van de nieuwe dirigent vond plaats op 18 november 1969, waar de cyclus Das Lachende Paradies van Rudolf Desch werd uitgevoerd, met als solist Marco Bakker. „Alle toehoorders van gisteravond hebben kunnen zien, maar vooral horen, dat de jonge Cees Glaubitz een dynamische dirigent is, die er borg voor staat dat het koor een hoger plan zal bereiken”. De waardering welke het koor ten deel valt kan echter niet verhinderen dat het ledental terug loopt, meer dan een 50 trouwe leden kon je toen op de repetitie niet verwachten. Een uitwisseling met een bulgaars koor waarmee in Wales was kennis gemaakt, wordt een slepende zaak. Een reis naar Sofia zit

er uiteindelijk toch niet in en ook de Bulgaren kunnen door moeilijkheden van allerlei aard niet worden ontvangen. Als alternatief is er een weekend naar Luxemburg, waar in Wasserbillig ook nog een klein concert wordt gegeven.

In 1970 wordt door Orpheus de zangersdag van het gewest Zuid-Holland van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond in de Stadsgehoorzaal georganiseerd. De zaal was vele malen te klein. De werkelijke opzet van zo'n dag, het naar elkaar luisteren, was nu niet mogelijk omdat vele koorzangers door plaatsgebrek noodgedwongen onmiddellijk na hun optreden het gebouw moesten verlaten.

Het in het repertoire opnemen van gedeelten uit musicals heeft niet het gewenste resultaat van een groter ledenaantal. Integendeel, zelfs het aantal trouwe leden loopt terug naar even boven de 40. Het koor krijgt slagen te verwerken doordat zowel voorzitter Van den Bergh als secretaris Oostveen, na zich eerst niet langer als bestuurslid herkiesbaar te hebben gesteld enige tijd later zelfs Orpheus als lid verlaten.

Op een populair voorjaarsconcert worden op 22 april 1971 met Robert Holl als solist gedeelten uit musicals ten gehore gebracht. Op het eind van het jaar, kort voor Kerstmis, komt onverwacht de beminnelijke en sympathieke Chiel Drop te overlijden. Een groot verlies voor Orpheus dat in hem een toegewijd lid en een verdienstelijk „reserve-dirigent” verloor.

Het concert van 25 november 1972 is een succes: voor het overgrote deel bestaat het uit operawerken, maar ook de Altrhapsodie van Brahms en Koleda van Gotovac worden vertolkt. Als solisten treden Els Kloos en Robert Holl op. Het Gewestelijk Orkest voelde zich zichtbaar prettig bij de duidelijke directie van Cees Glaubitz en Robert Holl stal de show met zijn prachtige basstem.

Met het paspoort in de hand en de smoking in de koffer wordt van 26 tot 30 april 1973 naar Keulen gereisd, voor het tegenbezoek aan de Kölner Männergesangverein. Het koor heeft zijn eigen Haus Wolkenburg. Het gezamenlijke concert daar, de bootreis van Arnhem naar Keulen en terug en het uitgaan in Keulen met een bezoek aan de opera, zullen de leden van het koor zich hun leven lang blijven herinneren. Ter gelegenheid van het V7-feest, waarin het 700-jarig bestaan van de stad Vlaardingen werd gevierd, organiseerde Orpheus in opdracht van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond een groot zangfestijn. Tegelijkertijd zouden op 16 juni, zowel 's middags en 's avonds concerten in de Grote Kerk en in de Stadsgehoorzaal worden

gegeven, terwijl een geweldige apotheose het evenement zou besluiten: duizenden zangers die op de Oosthavenkade zingen, begeleid door een in de haven varende beiaard. Het opzetten van het evenement kostte het bestuur heel wat nachtrust. Een enorme deceptie volgde, toen op de aanvankelijke toezeggingen steeds meer koren terugkwamen, zodat tenslotte niets anders overbleef dan de dag af te gelasten. De speciaal voor deze manifestatie door Jos Vranken sr gecomponeerde cantate op tekst van Cor Don, moest ongezongen terzijde worden gelegd. De Internationale Koormanifestatie met koren uit Amerika, Bulgarije, Finland en Hongarije ging op 7 juni gelukkig wel door. Zang van hoog gehalte was te bewonderen. Met een programma waarin twee psalmen waren opgenomen van Jan Pzn Sweelinck kweet Orpheus zich uitstekend van zijn taak.

De voorbereidingen voor het winterconcert evenwel werden door minder accuraat reageren van de dirigent steeds weer opgeschoven. Totdat het bestuur dat te veel ging worden en het zich genoodzaakt zag hem ontslag aan te zeggen. Uit de sollicitanten werd na enige weken Bruno de Greeve uit Amsterdam benoemd. Orpheus hoopte met deze kundige man nieuwe triomfen te gaan behalen, maar helaas, na twee maanden kreeg De Greeve een eervolle benoeming aan de universiteit van Nijmegen. Opnieuw zat het koor zonder dirigent. Na een kerstconcert in de Grote Kerk zou De Greeve het koor voor het laatst leiden op eerste Kerstdag 1973 tijdens de kerkdienst in Het Zonnehuis. Voorzitter Jan van der Hoeven bleek een uitstekend vervangend dirigent te zijn toen de dirigent zich had verslapen en er toch moest worden gezongen!

Uit de sollicitanten van drie maanden geleden benaderde het bestuur de braziliaanse dirigent Vegas Neto, die na een gesprek te kennen gaf graag de leiding van het koor op zich te nemen. In de praktijk bleek evenwel dat zo snel mogelijk moest worden uitgekeken naar weer een nieuwe dirigent, één die begrijpt dat je elke repetitie zélf moet leiden. Jan Eelkema, leraar koordirectie aan het Rotterdams Conservatorium raadde aan zijn leerling Henk Heins als dirigent van Orpheus te benoemen en na twee proefrepetities werd die raad opgevolgd. Henk Heins werd in Rotterdam op 18 november 1942 geboren. Na een onderwijzersopleiding te hebben gevolgd ging hij schoolmuziek, koordirectie en orgel studeren aan het conservatorium in zijn geboortestad. Hij was daarna werkzaam als leraar schoolmuziek en als dirigent. Hij zou tot december 1976 bij Orpheus blijven. Zijn grote liefde, een oratoriumvereniging, won het van de vlaardingse mannenzangers, toen hij werd benoemd tot dirigent van de Christelijke Oratoriumvereniging Halleluja in Rotterdam.

Toen de Volksbond tegen Drankmisbruik afdeling Hasselt in België vijftienvintig jaar bestond werd Orpheus – bejaard doch kerngezond kind van de bond – uitgenodigd dit feest muzikaal op te luisteren: 26 september 1974 was er weer eens een belgische reis. „Niet geheel vlekkeloos, men had wat pech met de inzetten” verliep het optreden in Gouda tijdens de zangersdag van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond op 2 november. Door de dirigentenwisseling was een jubileumconcert bij het 70-jarig bestaan van het koor niet mogelijk. Een familiefeestavond was echter een goed gekozen vervangend evenement dat voor het verstevigen van de vriendschap in het koor zeker zo nuttig was als een concert.

Met een operaconcert op 1 februari 1975, dat werd opgedragen aan de erevoorzitter burgemeester Heusdens, bij diens afscheid van Vlaardingen, leidde Henk Heins voor de eerste keer een eigen groot concert. Christine Harvey, Robert Bruins en Rom Kalma werkten aan deze succesvolle avond mee en het debuut van Henk Heins was hoopgevend: „Hij bleek in staat te zijn geweest het koor duidelijk te instrueren en op een veel belovende manier leidde hij zijn mannen door de moeilijke passages heen”. Het 100-jarig bestaan van de Volksbond tegen Drankmisbruik werd 6 september 1975 in het Congresgebouw in Den Haag gevierd. Orpheus ging daar uiteraard als telg van de bond zingen, de band met de Volksbond nog weer eens onderstrepend. Henk Heins slaagde in 1976 voor zijn diploma koordirectie. En het is al gezegd, hij nam afscheid met een concert op 6 november 1976 in de Grote Kerk, dat werd besloten met Mount Of Three Lights van Martinu, waarbij als solisten optraden Bernard Kruysen, bariton, en Jet Dubbeldam, orgel.

In een zeer prettige sfeer werd op een contactavond niet alleen afscheid van Henk Heins genomen, maar tevens kennis gemaakt met de nieuw benoemde dirigent Ton Stolk. Op 23 april 1932 in Vlaardingen geboren deed het hem buitengewoon plezier het koor te mogen leiden, te meer omdat ook de eerste dirigent uit de geschiedenis van Orpheus een Vlaardinger was.

Het is niet doenlijk om alle keren dat Orpheus bij familiegebeurtenissen heeft gezongen te releveren. Zowel bij gelukkige als bij droevige dagen was Orpheus bij zijn leden. Toen de heer en mevrouw Starrenburg-Van Haften, gekscherend wel „vader en moeder Orpheus” genoemd, in 1977 de dag herdachten waarop zij 50 jaar geleden trouwden, zong het koor dan ook voor zijn ouders.

Op de Binnenstadsdag van 1977 werd, begeleid door Addie de Jong op de beiaard, een door hemzelf gecomponeerd werk voor mannenkoor en beiaard voor de eerste keer uitgevoerd op de

Markt van onze stad. Als try-out was het werk Van Slijpen, Dwalen En Varen al gezongen met pianobegeleiding op de Zangersdag van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond in 's-Gravenzande op 5 september 1977. In Numansdorp werd meegewerkt aan een concert op 5 november. Met medewerking aan een kerstnachtdienst in de Grote Kerk en met zang op de eerste Kerstdag in Het Zonnehuis werd 1977 besloten. 1978 zal de geschiedenis van Orpheus ingaan als het jaar waarin de zaal waar het koor was geboren wegens een niet meer sluitende exploitatie moest worden verkocht. Helaas zag de gemeente Vlaarding en geen mogelijkheid om Excelsior van de Volksbond tegen Drankmisbruik over te nemen, zodat Orpheus na 74 jaar van repetitieruimte moest gaan veranderen. Gelukkig kon de dinsdag als repetitieavond worden gehandhaafd toen het koor onderdak kreeg bij de Albert Schweitzerschool aan de

Orpheus in 1979

Delftseveerweg. Op 10 juni 1978, Binnenstadslag, werd een programma van oosteuropese liederen uitgevoerd op de binnenplaats van het pand Westhavenkade 45, terwijl dit programma diezelfde dag werd herhaald tussen de te verkopen vissen onder de Visbank.

Veel, zo niet alles stond in 1978 en het begin van 1979 in het kader van het in oktober 1979 te geven jubileumconcert bij het 75-jarig bestaan van Orpheus. Hopelijk zal dit concert even verrassend overkomen als het onverwachte optreden tijdens de nieuwjaarsreceptie van het gemeentebestuur op 2 januari 1979, waar Vlaarding's Mannenkoor Orpheus voor een informeel tintje zorgde door daar het aloude Domine Salvam Fac Reginam Nostram te zingen.

Ton Stolk.

NOTEN

- 1 Bij het ontbreken van de notulen van voor 1937 en de jaarverslagen van Orpheus van voor 1953 waren wij bij onze bestudering van het tijdvak 1904 - 1937/1953 voornamelijk aangewezen op wat over Orpheus werd gezegd in de Nieuwe Vlaardingsche Courant, door ons in dit artikel veelal afgekort tot NVC. Daarnaast werd de geschiedenis van het koor gereconstrueerd aan de hand van gesprekken met leden en oud-leden.
- 2 Vlaardingsche Courant van 2 september 1905.
- 3 P. J. Jos Vranken vertrok in 1930 naar Den Haag toen hij muzikrecensent van De Telegraaf werd. Zijn vader, Jac. Vranken (1832 - 1912) was gemeentesecretaris van Bunde in Limburg, maar daarnaast ook organist en muzikaal leider van een mannenkoor en een dubbelmannenkwartet. Dat levert dan vier muzikale generaties achter elkaar op! Voorlopig althans.

HET VLAARDINGSE BEDRIJF DE ZEEMAN (1821-1979)

DE OORSPRONG VAN HET BEDRIJF (MAARTEN JOHANNES VAN DER BOOR, 1821-1823)

Welke Vlaardinger kent niet het winkeltje De Zeeman, Hoogstraat 205, op de hoek van de Vrouwensteeg? Sedert de restauratie van de voorgevel in 1977 lijkt de zeeman op het kleurige houten gevelbord nog nadrukkelijker op zijn attributen, een vis, tabaksbladeren, etc., te wijzen. Een onverbloemde uitnodiging aan de Vlaardingse vissers hier hun BZK-pruimtabak, sigaren, koffie en gruisstee te komen halen. Maar ook andere zeelieden zijn er welkom getuige de gevelsteen die een zeilende koopvaarder voorstelt. Binnen ruikt het naar gebrande koffie, chinese thee en geurige tabaksmélanges. Het authentieke interieur, zo typerend voor deze nu zeldzame soort winkeltjes, doet koloniaal aan. De sfeer is er van honderd jaar terug. Een vriendelijke neger schijnt een vuurtje te willen aanbieden.

Rond de eeuwwisseling was De Zeeman een veel groter bedrijf. Het was niet slechts kleinhandel, maar ook grossierderij en fabriek met tientallen personeelsleden. Om tot die omvang te geraken heeft het bedrijf vele decennia nodig gehad. Het begin vonden wij in 1821. In dat jaar kocht ene Maarten Johannes van der Boor, tabakskoper uit Delft, via Anthony Jansen, tapper in Vlaardingen (caféhouder zouden we nu zeggen), een huis met erf aan de westzijde van de Hoogstraat (1). Het huis was eigendom van de erven mejuffrouw Anna van Arkel, weduwe van Jacobus den Baars. Het werd bij afslag verkocht op 30 maart 1821. Het was ingezet op 4.000 gulden. Van der Boor kocht het tenslotte voor 2.200 gulden.

Wie was Maarten Johannes van der Boor? We weten maar weinig van hem. Hij werd geboren op 11 februari 1800 te Delft als zoon van Willem van der Boor (1763-1837), koopman, wonende aan het Oosteinde te Delft, en van Apolonia Krij(g)sman (2). Uit dit huwelijk werden nog acht andere kinderen geboren. Sommige ervan zullen wij in het vlaardingse nog ontmoeten: Helena Apolonia, geboren 26 juni 1794, Neeltje Adriana, geboren 9 november 1804 en Gerrit Brants Willem, geboren 11 december 1806. Maarten's broer Willem, geboren 16 september 1796, zal een hoofdrol in ons verhaal spelen.

Maarten vestigde zich waarschijnlijk in april 1822 in het gekochte pand als winkelier in tabak, snuif, koffie en thee (3). Het was van korte duur. Op 12 juni van het volgende jaar overleed hij reeds in Maassluis, ruim 23 jaar oud (4). Hij woonde daar.

Broer Willem Jacobus nam de zaak onmiddellijk over. Of hij daarvoor ook van beroep veranderde, is niet duidelijk. In 1811, bij zijn huwelijk met Anna Suzanna Wesselman, geboren te

's-Hertogenbosch in 1794, wordt als beroep van Willem genoemd olieslager (5). Voordat Willem naar Vlaardingen trok heeft hij met zijn gezin ook nog in Rotterdam gewoond, want daar was in 1820 zijn enige kind Anna Suzanna geboren.

Waarom Maarten en Willem van der Boor hun heil in Vlaardingen zochten, weten wij niet. Wij waren niet in de gelegenheid ons onderzoek uit te breiden tot archieven buiten Vlaardingen, bij voorbeeld in Delft. Aangenomen mag worden dat de delftse familie Van der Boor allerlei contacten in naburige plaatsen had. Vader Willem van der Boor was immers koopman, winkelier en slijter. Ook de relatie met de tabakshandel was er al vroeg. In 1809 woonde er in Delft ene Jacobus van der Boor, tabakskerver van beroep. Gezien voor- en achternaam ongetwijfeld een familielid (6).

WINKELIER EN REDER (WILLEM JACOBUS VAN DER BOOR, 1823-1867)

Willem van der Boor begon in 1823 als winkelier en tabakskerver. In het register van patentschuldigen wordt zijn „debiet” geschat op 1.800 gulden (7). Ieder die een bedrijf uitoefende had daarvoor een vergunning (patent) nodig en betaalde daarvoor een belasting, berekend over de grootte van de produktie of afzet (debiet), een soort omzetbelasting of BTW dus. In dit register kunnen wij Willem van der Boor van jaar tot jaar volgen en zien hoe hij zijn bedrijf langzaam opbouwt. In 1826 werd zijn bedrijf gerekend tot de ondernemingen met minder dan drie knechts, in 1836 tot die van minder dan zes knechts (8). Zijn omzet was toen verdubbeld tot 3.600 gulden.

De ondernemende Willem van der Boor had aan zijn winkel en tabakskerverijtje klaarblijkelijk niet genoeg. In 1835 begaf hij zich in visserijzaken. Voorjaar 1835 kocht hij van de weduwe van Pieter van der Drift een pakhuis en erf gelegen aan de oostzijde van de Hoogstraat (9). Het was ingericht voor zoutopslag en had ook een boetzolder. Najaar 1835 kocht hij op een publieke veiling een „extra wel bezeild chaloupeschip” met hoekertuig, „Willem den Eersten” geheten (10). Het was eigendom van Anna de Koe, weduwe van Willem Bot. Het schip was gebouwd in Zierikzee en werd het laatst gevoerd door stuurman Cornelis Kloppenburg. Het kostte Willem van der Boor 3.672 gulden. We komen Willem later ook op andere veilingen tegen, waar hij onderdelen voor de visserijuitrusting koopt, zoals lijnen en hoeken, kabels, repen en speerrepn, breels, breeltouwen, „slingers”, want en haringnetten (11).

Sloepen waren de typische schepen voor de beugvisserij naast de vishoekers. Willem van der Boor zette zijn sloep echter ook bij de haringvisserij in. We zagen hiervoor al dat hij haringnetten aanschafte. Het schip komt ook voor in de naamlijsten van haringrederijen als VN 53 „Willem den Eersten”, van 1837 tot

Publieke Verkoopning Van een extra Welbezeild **CHALOUP-SCHIP,**

Met **HOEKERSTUIG,**

Genaamd

Willem den Eersten,

Met deszelfs

I N V E N T A R I S,

Te

VLAARDINGEN,

Op Vrijdag den 20 November 1833, des Voormiddags ten Tien uren.

Men is van mening, ten overstaan van den Notaris **P. VERKADE**, residerende te **Vlaardingen**, publiek te veilen en aan de meestbiedende of hoogstmijnende te verkoopen:

Een extra welbezeild **CHALOUP-SCHIP** met **HOEKERSTUIG**, genaamd *Willem den Eersten*, gebouwd te **Zierikzee**, laatst gevoerd door Stuurman **Cornelis Kloppenburg**, met deszelfs **Groote- en Bezaan-mast**, **Rondhout**, **Sttaande en Loopende Wand**, zoodanig als hetzelfde is leggende in de Haven der Stad **VLAARDINGEN**.

Met deszelfs **INVENTARIS**, bestaande in:

ANKERS.

3 Ankers, en 1 Werp-Anker.

KABELS EN REEPEN.

3 Kabels en 1 Reep.

ZEILEN.

3 Schoverzeilen. 4 Bonnets. 1 Stagfok. 1 Fokachter de Mast. 1 Bezaan. 1 Tienkleeds-Fok. 1 Achterkleeds dito. 1 Driekleeds dito. 1 Marzeil. 1 Breejart. 1 Groote Jager. 1 Kleine Jager.

KOKSGOED.

1 Koperen Vlieketel. 1 Gortketel. 1 Koperen Smoorpot. 2 Thee- of Koffijketels. 2 Blikke Thee-

bussen. 1 Koffijblik. 1 Koffijnolien. 1 Koper Sauspneetje. 3 Kransen. 4 Lampjes. 1 Brievenbus. 1 Boterpoten. 2 Brandschorsels. 3 Corfbussen. 1 Napje. 2 Ledige Jenever-Ankers. 1 Siroop-Vat. 1 Azijn-Vasje. 1 Waterregter. 3 Zoodennetjes. 1 Traanregter. 2 Warbalies. 1 Fus met beslag. 2 Pussen zonder beslag.

STUURMANSGOED.

3 Kompassen. 3 Halfuurglazen. 3 Groote Glazen Lantaarns. 1 Kleiner met hoorn. 3 Jagerjes.

TIMMERMANSGOED.

1 Mooker. 1 Bijl. 1 Zaag. 1 Dissel. 1 Avegar. 4 Booren. 6 Schnepers. 2 Sluitbanden. 1 Pomphak. 2 Teerpussen.

KERFGOED.

3 Geesten. 2 Waterzeilknielen. 2 Rollen. 1 Holle Klamp. 2 Waterzeilgarden. 2 Onthoofdbalies. 9 Kolmandens.

BEUGGOED.

1 Laafheugel. 3 Schepbeugels. 11 Stolpen. 2 Trapbooms. 4 Spaken. 1 Slaggarde. 11 Joonen met Wartels. 18 Gooijen. 1 Smakdreg. 1 Loose Dreg. 3 Priktenbakken. 3 Aalbenen. 7 Ronde leunen. 300 Schelvis-stel. 1 Sluifhaak. 1 Haakstok. 1 Haalplank. Pompgged. 1 te weten. 8 Pomptrokken. 4 Wippen. 3 Pompsussen. 6 Zuigers.

Buiten den INVENTARIS:

Eenige **ANKERS**, **KABELS**, een Kwantiteit **ZOUT** en eenige andere **GOEDEREN**.

Die gading hebben om te koopen, komen ten dage en ure voorsz., aan de westzijde van de Haven te **Vlaardingen** voornoemd, aanhoren de **Conditien** en **Voorwaarden**, en doen in 't koopen hun profijt.

De verkoop van bovengemeld **SCHIP** en **INVENTARIS** zal geschieden in **Kavelingen**, doch zal den Inventaris naderhand bij het **Schip** worden verkrijgbaar gesteld.

Voorts onder behoorlijke **Borgtogt** op **DRIE MAANDEN CREDIET**.

Nadere onderrigting te bekomen ten Kantore van voornoemde Notaris.

Zegt het Voort.

1842 onder schipper Jacob van Keulen en van 1843 tot 1851 onder schipper Adriaan Storm (12). We hebben geen onderzoek verricht naar de bedrijfsuitkomsten van rederij Van der Boor. Ze zullen wel niet zo florissant geweest zijn. Vanaf 1852 wordt rederij Van der Boor niet meer in de naamlijsten van haring-rederijen genoemd.

Als reder was Willem van der Boor ook betrokken bij de oprichting van de NV Vlaardingsche Assurantie Maatschappij in 1839, die in het bijzonder de verzekering van vissersvaartuigen ten doel had (13).

In tegenstelling tot het rederijbedrijf moeten de andere activiteiten van Willem van der Boor, zoals de winkel, de tabakskerverij en de groothandel, hem geen windeieren gelegd hebben. Hoe zou anders de groei van zijn bezit aan onroerend goed te verklaren zijn? Het winkelpand aan de westzijde van de Hoogstraat, dat Maarten van der Boor in 1821 had gekocht, werd bij diens dood in 1823 gezamenlijk eigendom van zijn broers en zusters, en zijn vader. In 1831 machtigen Helena Apolonia, Neeltje Adriana, beiden te Delft woonachtig, en Gerrit Brants Willem van der Boor te Vlaardingen hun vader Willem van der Boor om hun aandeel in het huis (9/16) aan Willem Jacobus te verkopen (14). Het huis was sedert 1 september 1831 belast met een hypotheek van 1.000 gulden à 5 procent rente per jaar, verstrekt door de heer Von Ulrich te 's-Gravenhage. Willem Jacobus koopt het pand voor 1.050 gulden 25 cent.

In 1833 verstrekte Willem Jacobus van der Boor aan zijn broer Gerrit Brants Willem een fors bedrag, 7.500 gulden, in klinkende munt tegen een jaarrente van 5 procent (15). Gerrit was ook koopman in tabak en woonde toen aan de Schoolstraat in 's-Gravenhage naast de Visbank. Diens huis en erf diende tot hypotheccair onderpand. Dit haagse bedrijfje zou uitgroeien tot de Tabaksfabriek van G. W. van der Boor, later de Tabaks- en Cigarenfabriek van G. A. van der Boor, die omstreeks 1890 meer dan honderd werknemers zou tellen.

Een soortgelijke hypotheccaire lening van 600 gulden verstrekte Willem in 1831 aan een delftse collega, Dirk van Eijk (16). In 1834 stelde hij zich borg voor Jasper Bruinse, een delfts koopman, die op een verkoping in Vlaardingerambacht een paard had gekocht (17). In 1840 leende hij aan een inwoner van Maasland, Ary de Bloois, een som van 600 gulden op hypotheccatie van diens huis (18).

Naast zijn geldleningen en borgstellingen koopt Willem van der Boor heel wat onroerend goed aan. In 1835 was hij eigenaar geworden van het eerder vermelde pakhuis aan de oostzijde van de Hoogstraat. In 1840 kocht hij een stuk weiland in de Holiërhoekse Polder voor 1.100 gulden (19) en de boerderij annex café „De Drie Baarsjes” aan de Delftse Veerkade voor 1.900 gulden (20). In 1846 verhuurde hij „De Drie Baarsjes” aan Frank

van der Knaap voor 240 gulden per jaar (21). De bijzondere bepalingen in dit huurcontract doen vermoeden, dat Willem van der Boor ook een pied à terre op het platteland buiten de stad wilde hebben. De bovenwoonkamer met een aangrenzend slaapkamertje en een keukentje, dat hij had laten aanbouwen, moest voor hem en eventuele familieleden steeds beschikbaar blijven. Huurder Frank van der Knaap nam op zich om tegen een redelijke vergoeding voor boter, melk en vuur te zorgen. Deze bezittingen en nog andere stukken weiland in de Holiërhoekse en Zouteveense Polder dienden in 1843 als hypotheek voor een lening van 8.000 gulden à 4,5 procent rente, aan Van der Boor verstrekt door Pieter Verkade, burgemeester van Vlaardingerambacht (22). Een deel van deze weilanden verhuurde hij in 1850 aan de eerder genoemde Frank van der Knaap voor 440 gulden per jaar (23).

Blijkens een lijst van eigenaren behorende bij de kadastrale legger moet Willem van der Boor ook nog een huis met erf en twee tuinen bezeten hebben ten oosten van de haven en ten westen van het Toepad, nu Schiedamseweg (24). In 1854 verkocht hij deze bezittingen aan de commissaris van politie M. P. E. Bruininck. Tenslotte werd Willem van der Boor in 1860 nog eigenaar van een woon- en pakhuis met erf aan de Dayer, gekocht van Warmelo en Van der Drift voor 1.650 gulden (25).

DE FA WILLEM JACOBUS VAN DER BOOR (CORSTIAAN GERRIT VAN DUSSELDORP, 1863-1875)

Willem Jacobus van der Boor overleed op 26 augustus 1863, bijna 67 jaar oud (26). Zijn echtgenote, Anna Suzanna Wesselman, was al in het voorjaar, op 21 april, overleden. Zij hadden slechts één kind, hun dochter Anna Suzanna, in 1843 gehuwd met Corstiaan Gerrit van Dusseldorp. Willem van der Boor had geen testament gemaakt, zodat zijn dochter alles erfde. Uit haar memorie van aangifte voor het successierecht blijkt dat de bezittingen aan onroerend goed bestonden in het drie-vierde deel van de hiervoor genoemde huizen, bedrijfsgebouwen en weilanden aan de Hoogstraat en Dayer en in de Holiërhoekse en Zouteveense Polder onder Vlaardingerambacht. Het overige vierde deel was, naar wij vermoeden, reeds het eigendom van Anna Suzanna geworden na het overlijden van haar moeder voorjaar 1863. Het bedrijf van haar vader wordt onder diens naam voortgezet als Fa W. J. van der Boor. Haar man Corstiaan Gerrit van Dusseldorp wordt in het register van patent-schuldigen als firmant genoemd (27). Het bedrijf werd toen gerekend tot de categorie van ondernemingen van „beneden negen werklieden” met een omzet van 13.000 gulden.

Corstiaan Gerrit van Dusseldorp en zijn broer Adrianus Marinus waren de eerste echte industriëlen van Vlaardingen (28). Hun firma Gebroeders Van Dusseldorp, opgericht 1844, exploiteerde de pelmolens aan de Galgkade. In juni 1872 werd deze firma

ontbonden en gingen de beide broers onder eigen naam handelen (29). Corstiaan nam een van zijn vijf kinderen, Willem Jacobus, genoemd naar zijn schoonvader Willem Jacobus van der Boor, in de Fa W. J. van der Boor op (30). In 1869 had het bedrijf blijkens het register van patentschuldigen plotseling bijna veertig werknemers in dienst, in 1870 bijna eenentwintig. Er werden voortaan ook sigaren gemaakt. In volgende jaren schommelde het personeelsbestand tussen negen en vijftien werklieden.

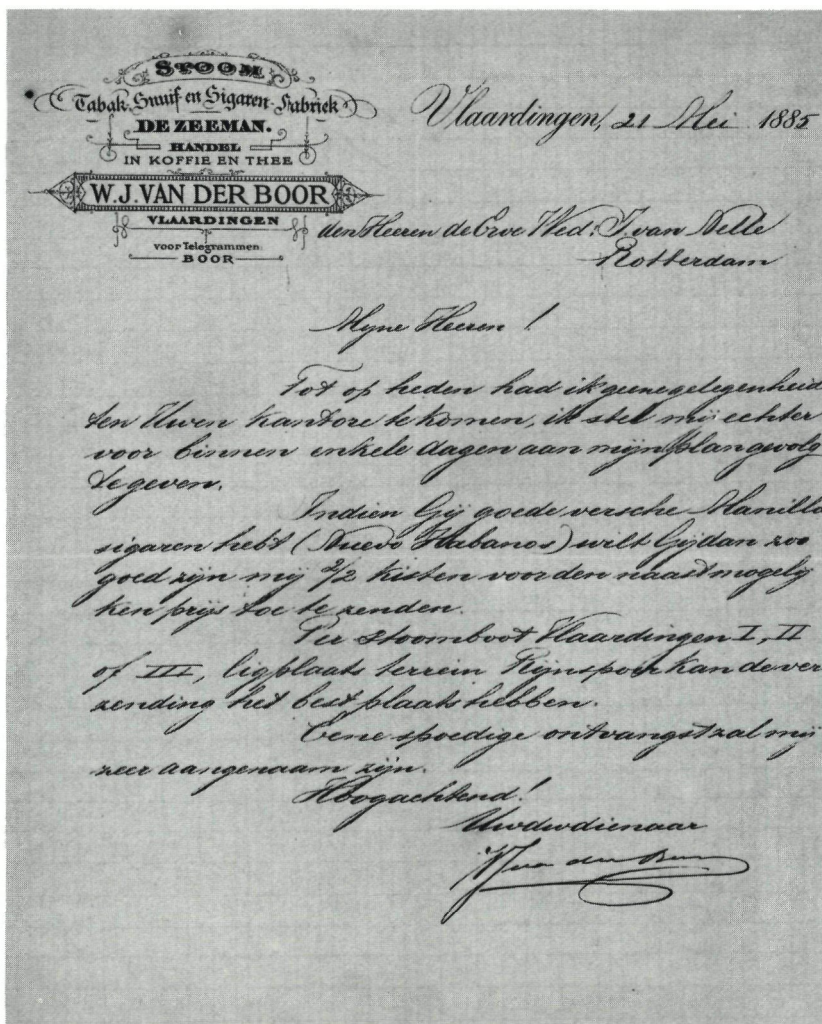
Corstiaan Gerrit van Dusseldorp overleed op 4 december 1874 als een zeer welgesteld man. De erfgenamen hadden in januari en februari 1875 vier dagen nodig om alle bezittingen te inventariseren en te taxeren (31). De inventarisatie was een heel karwei. Men begon 's morgens om half tien. Behalve de erfgenamen waren ook de vlaardingse notaris Jan van Stipriaan Luisius, twee getuigen en de rotterdamse taxateur van onroerende goederen Teunis de Graauw aanwezig. De boedelscheiding volgde op 4 mei 1875 (32). Een beknopt overzicht van de baten en lasten en van de scheiding hebben wij geplaatst in de bijlage bij dit artikel. Het saldo van de nalatenschap bedroeg 361.846 gulden en 7,5 cent. Het korte bestek van dit artikel laat niet toe uitvoerig in te gaan op de samenstelling van het omvangrijke vermogen van C. G. van Dusseldorp. We zullen ons beperken tot datgene dat de tabakshandel en dergelijke aangaat.

Bij de inventarisatie werden niet de namen van de debiteuren genoteerd. Dat is jammer, want nu weten wij niet aan wie de Fa W. J. van der Boor zoal leverde. De crediteuren werden wel vermeld. De Fa P. Goedewagen te Gouda leverde pijpen, de Fa Jan van der Jagd en François te Utrecht, Prins en Iserloo te Kampen en P. Arend te Rotterdam leverden sigaren. Snuiftabak kwam van R. van Lammen Kramer te Zaandam, koffiesiroop van de Fa Verhoeven te Heusden en van W. H. Salters te Delft, tabaksbussen van de Fa Van Duiven te 's-Gravenhage. G. H. Blanken en Jansen en Blanken te Leiden stuurden rekeningen voor pletloon. Interessant is, dat ook G. W. van der Boor te 's-Gravenhage voorkomt onder de leveranciers, al weten wij niet waarvoor. Hij was sigarenfabrikant (33) en waarschijnlijk een zoon van Gerrit Brants Willem van der Boor, broer van Willem Jacobus van der Boor.

Bij de inventarisatie kwam ook het winkelpand aan de westzijde van de Hoogstraat, nr E 32, aan de beurt. Het stond ongeveer op dezelfde plek waar nu de winkel van Van Lopik is. De winkel had drie toonbanken en een „winkelopstand”, vermoedelijk een soort wandkasten zoals die nu ook in De Zeeman te zien zijn. Er waren ook een koffiebak, 6 winkeltonnen, 7 grote theebussen, 30 andere bussen, 18 tabakstonnetjes, 13 snuifpotten met deksel, 6 weegschalen, scheppen, trechters, enz. Er was verder een kantoor, natuurlijk met secretaire, brandkast, kantoorlessenaar en copieerpers. Op de zolder lagen de voorraden: diverse soorten thee (niet gespecificeerd), tabak in vaten en pakken, zoals

Maryland, Baltimore, Portorico, Griekse, Java, Malang en Cavendish; verder pijpen, sigaren, snuif in soorten, nagelen, cichorei, komijn en saffraan. Hier werd ook de tabak gekorven, want er waren vier kerfbakken, sorteertafels, twee kachels, droogrekken en schalen. Ook werden een koffiëbrander en een koffiemolen geïnventariseerd.

Het pakhuis met twee zoutkassen aan de oostzijde van de Hoogstraat (ongeveer op de huidige kaalslag tegenover de Hema) werd niet door de Fa W. J. van der Boor gebruikt, maar was verhuurd aan de Fa Warmelo en Van der Drift. Dit pand was

Brief van de fabrikant in tabaksartikelen en handelaar in koffie en thee
W. J. van der Boor uit 1885

getaxeerd op 5.200 gulden, het eerder genoemde winkelpand op 8.500 gulden. Willem Jacobus van Dusseldorp kreeg deze panden als erfgenaam toegewezen. Hij zou de Fa W. J. van der Boor voortzetten.

**VAN FA NAAR NV KOFFIEBRANDERIJ, SIGAREN- EN
TABAKSFABRIEK VOORHEEN W. J. VAN DER BOOR
(WILLEM JACOBUS VAN DUSSELDORP, 1875-1900)**

De eerste jaren dat Willem Jacobus van Dusseldorp het bedrijf leidde, verliep alles rustig. Voor de patentbelasting werd zijn onderneming ondergebracht in de categorie van veertien à vijftien werklieden en aangeslagen voor een omzet van ca 12.000 gulden (34). Sedert 1879 beschikte de fabriek over een stoomwerktuig van drie pk, waarmee de machines voor het kerven van tabak en het branden en malen van koffie werden aangedreven, sedert 1883 ook aangewend voor de zeefmachine en een slijpsteen (35).

In 1888 werd de fabriek door een zware brand getroffen. Volgens de Nieuwe Vlaardingsche Courant van zaterdag 25 augustus was de brand 's nachts om twee uur ontdekt door een bakker die naar zijn werk ging (36). Hij sloeg direct alarm. De vlammen sloegen toen echter al naar buiten. Snel werd de machinist van het waterleidingbedrijf per telefoon (toen nog een nieuwigheid) gewaarschuwd en die was „binnen weinige minuten gereed om een flinken stroom naar de stad te zenden”. De geweldige uitslaande brand bedreigde ook de omgeving: spiegelruiten van omliggende winkels knapten en ook het huis van dr Van Meegen, waar nu De Zeeman in gevestigd is, kreeg brandschade. Vlokken brandende tabak en thee en gloeiende koffiebonen vlogen in het rond. De schutterij werd opgetrommeld om het gebied af te zetten. Om half vier in de ochtend had men de brand onder controle en om zes uur konden de meeste brandspuiten inrukken. Van het gebouw was weinig overgebleven. Het pand en de opgeslagen goederen waren verzekerd bij diverse assurantiemaatschappijen. Als bijzonderheid vermeldde de krant nog, dat de „Groote Spuit” het eerst bij de brand was aangekomen, maar dat de „Baanspuit no 1”, brandmeester Johannes Voorbach, het eerste water had gegeven. Een competitief element, dat ons nu merkwaardig aandoet.

De brand maakte nogal indruk in Vlaardingen. IJsbrand Goudswaar, timmerman bij de Gebroeders Van den Berg in de Paterstraat, maakte er een gedicht op (37):

De brand bij Van der Boor

De brandweer rukte spoedig uit
Met groote en met kleine spuit,
De schutters met hun wapens.
De tamboer slaande op de trom
Liep trommelend de straten om

Te wekken die nog slaapen
De burgemeester, assistent,
Was ook aanwezig, heel content,
Hetgeen alle lof verdiende.
Maar vraagt men wat deed hij er bij
Twee mannen liepen aan zijn zij
Hij was geheel bijziende.
Het vuur, het woedend element
Sloeg van het voor- naar 't achterend
En scheen niet meer te temmen.
Tabak, sigaren en ook thee,
Ja, alles namen de vlammen mee
Machines al te gader,
Ja, van het gansche meubilair,
Niets heeft men kunnen sparen.

De brand heeft later ook een anonieme, niet zo geletterde Vlaardinger er toe gebracht zijn herinneringen aan de „Winkel van Boor” en aan de brand op papier te zetten (38). Het was een druk bezochte zaak en een prachtige winkel. In het bovenlicht van de winkelingang hing de voorstelling van „De Hopende Zeeman”. ’s Woensdags en ’s zaterdags kwamen de boeren uit de omgeving van Vlaardingen met hun groene zakjes met rode pluimpjes op de rug er hun inkopen doen. Ze stalden hun paard en wagen op de Markt rondom de Grote Kerk. In de winkel stonden tafels met banken waar ze konden zitten. Ze gaven hun bestellingen op en keuvelden intussen over hun koeien, die ze ook „beesten” noemden. Er stonden tabakspotten waaruit ze voor niks een pijpje mochten stoppen. Ze mochten zelfs gratis pijptabak ter waarde van 12,5 cent meenemen en gingen dan ook pijprokend de winkel uit.

Na de brand in 1888 was er niet veel meer van het bedrijf over dan het schild met „De Hopende Zeeman”. De zaak werd voortgezet in het tegenover liggende pakhuis, toen in gebruik bij graanhandelaar Hoogendijk (maar, zoals eerder vermeld, eigendom van de Fa W. J. van der Boor).

Na de brand werd er een geheel nieuw bedrijfspand gebouwd, ontworpen door architect Pleun van den Berg, die ook het ontwerp voor de Hollandiafabriek had gemaakt; het er naast gelegen herenhuis van de familie Van den Ham-Van Heijst werd er bij getrokken (39). Het personeel werd sterk uitgebreid: in 1889 tot tweeëndertig werklieden, in 1891 tot eenenveertig (40). Het vermogen van de stoommachine werd vergroot tot acht pk (41). Deze uitbreiding is enigszins merkwaardig, omdat het „debiet” volgens de patentbelastingregisters nog steeds ca 12.500 gulden was gebleven. We beschikken echter niet over bedrijfseconomische gegevens om dit nader te onderzoeken. Van het bedrijfsarchief is, voor zover wij weten, niets bewaard gebleven.

Ook over de arbeidsomstandigheden in de fabriek van de Fa W. J. van der Boor zijn geen gegevens voorhanden; wel over die van de Haagse Tabaks- en Cigarenfabriek van G. A. van der Boor (42). Wij nemen aan dat de omstandigheden daar wel ongeveer hetzelfde zullen zijn geweest. Er werkten daar meer dan honderd mannen en jongens en, op een aparte afdeling, nog twaalf meisjes. De werktijd was voor de mannelijke werknemers van 's morgens zes tot twaalf uur en 's middags van één tot zeven uur; in slappe tijden werkte men tot vijf uur. Sommige goede sigarenmakers maakten 4.000 à 4.200 sigaren van 8 stuivers per week. Ze moesten zelf de bosjesjongens, aankomende sigarenmakers, betalen (50 cent) en verdienden dan zelf 13 gulden per week. De meeste sigarenmakers kwamen tot een productie van 1.600 à 1.700 sigaren per week. Er werd nogal aan „maandaghouden”, een soort „baaldagviering”, gedaan, te vergelijken met de „kuiptjesmaandag” in Vlaardingen. De mannen stonden één procent van hun loon af voor het ziekenfonds van de fabriek. De patroon deed daar dan nog eens vijf cent per werknemer bij. Bij ziekte ontvingen de mannen gedurende dertien weken het halve loon. Het overschot van dit fonds werd jaarlijks, op 1.000 gulden na, verdeeld onder de arbeiders. Het leverde soms 10, maar ook wel eens 16 à 17 gulden per jaar extra op. De twaalf meisjes die er werkten, varieerden in leeftijd van veertien tot vierentwintig jaar. Ze werkten van 's morgens 6.45 tot 12.45 en 's middags van 13.15 tot 18.45 uur. De werktijden van de meisjes waren met opzet verschillend van die van de mannen om te voorkomen dat ze tegelijk met de mannen naar huis zouden gaan. De meisjes verdienden ca 4 gulden per week, de helft minder dan de mannen.

De vlaardingse firma werd op 29 december 1897 omgezet in de Naamlooze Vennootschap Koffiebranderij, Sigaren- en Tabaksfabriek voorheen W. J. van der Boor (43). Aandeelhouders waren: Willem Jacobus van Dusseldorp, koopman, fabrikant en lid van de vlaardingse gemeenteraad (127 aandelen), jonkheer Reinier Willem van der Does, directeur van de gasfabriek te Maassluis (2 aandelen), douairière Elisabeth Christina Tadema, weduwe van Gerrit Willem van der Does te Epe (1 aandeel), Johannes Adrianus Apol, kapitein bij het Regiment Grenadiers en Jagers te 's-Gravenhage en ridder derde klasse der Orde van de Kroon van Pruisen (1 aandeel), Jan Samuel Tijn, kassier en commissionair te Vlaardingen (1 aandeel), Willem Frederik Karel van Buren, koopman en reder te Vlaardingen (6 aandelen), Maarten Versteven, koopman en lid van de vlaardingse gemeenteraad (6 aandelen), en Izaak Samuel Figee, scheepsbouwmeester en lid van de vlaardingse gemeenteraad (6 aandelen). Alles bijeen een illuster en ten dele zelfs adellijk gezelschap. Van de 150 aandelen bezat Willem Jacobus van Dusseldorp er dus 127. Het totale kapitaal zou 250 aandelen van 1.000 gulden omvatten. De nog ontbrekende aandelen moesten voor 1 oktober 1907 geplaatst worden.

Het doel van de onderneming was het bewerken van tabak, het vervaardigen van sigaren, het bewerken en branden van koffie, de inkoop van de benodigde grondstoffen, de verkoop van het gefabriceerde en de handel in bewerkte tabak, sigaren, koffie, thee e.d. Uitdrukkelijk uitgesloten was de handel in onbewerkte tabak en termijnhandel. Bij de winstdeling was een opmerkelijke bepaling: het personeel kreeg vijftien procent van de winst die overschoot nadat de aandeelhouders een bedrag gelijk aan vijf procent van het nominale bedrag van hun aandelen ontvangen hadden en nadat van het dan resterende bedrag bovendien twintig procent in het reservefonds was gestort. Het reservefonds mocht niet groter zijn dan vijftientwintig procent van het maatschappelijk kapitaal. De winstdeling aan de daarvoor in aanmerking komende personeelsleden zou geschieden in verhouding tot de genoten lonen. Deze fraai uitzienende regeling kreeg niet de kans in werking te treden. In maart 1900 was het bedrijf in liquidatie (44).

DE STOOMTABAKSFABRIEK, KOFFIEBRANDERIJ EN THEEHANDEL DE ZEEMAN (ARY VAN DER WINDT, 1900-1936)

Waarom het bedrijf van voorheen W. J. van der Boor moest liquideren, is ons bij gebrek aan bedrijfsgegevens niet duidelijk geworden. Misschien was W. J. van Dusseldorp toch niet zo'n goede ondernemer als zijn vader en diens voorganger W. J. van der Boor. Het bedrijf zou publiek worden verkocht. De Nieuwe Vlaardingsche Courant van 14 april 1900 berichtte, dat een bod van 13.000 gulden niet werd gegund. Eind mei was er een koper gevonden voor 18.200 gulden, namelijk de Vlaardinger Ary van der Windt (45). Het aardige is dat er van zijn hand nog een begroting op een kladblaadje bewaard is gebleven, die hij maakte alvorens zijn besluit tot aankoop te nemen (46):

Briefhoofd van de Stoomtabaksfabriek, koffiebranderij en theehandel De Zeeman van 1907

Begrooting		
Aankoop	ca f 20.000	
Kapitaal insteeken	f 10.000	
totaal	f 30.000	
Onkosten voor omzet van f 30.000 minstens		f 2800:
1 knecht	f 10	
1 jongen	f 8	
1 jongen	f 2	
1 reiziger	f 16	
	f 36 x 50	f 1800
reisgeld-en-kl. reizen		f 400
vrachten		f 200
disponeerkosten, belastingen, enz.		f 200
brandstof en licht		f 200
		f 2800
Wanneer dus een omzet behaald kan worden van f 30.000 à 15%		f 4500
gaat af aan kosten		f 2800
		f 1700

f 30.000 tegen f 1700 winst zou zijn ca 5½%
 ½% afboeken voor kwade posten, enz., netto 5%

Van der Windt nam dus genoegen met een bescheiden winst van vijf procent. Zoals hiervoor vermeld, verwierf hij het bedrijf voor 18.200 gulden, bijna 2.000 minder dan hij had gerekend. De voorraden werden afzonderlijk geveild op 21 juni 1900 en omvatten ca 400.000 sigaren, gekorven tabak, verscheidene soorten ruwe koffie, gruishee, saffraan, enz. (47). Van deze voorraden zal Van der Windt ook wel het nodige gekocht hebben. Bovendien nam hij de Fa Wiegman over, een heel bekende tabakszaak in Den Haag (48).

Ary van der Windt (1864-1940) was een zoon van de bekende vlaardingse scheepsbouwer Willem van der Windt. Er was geen plaats meer voor hem op de werf, omdat er al twee andere broers zaten. Het aanvankelijke plan om kandidaatnotaris te worden, liet hij varen (49). Door „bijzondere omstandigheden” (50) kwam Van der Windt in de tabakskerverij terecht en begon in 1888 een klein winkeltje aan de oostzijde van de Hoogstraat, tussen Kortedijk en Afrol. Hij was „een schrander kijkende en joviale man” (51). In 1891 huurde hij een groter pand aan de Hoogstraat nr E 46, ongeveer op de plaats waar nu de Korte Hoogstraat de Hoogstraat kruist. Deze winkel heette „De Zeevisscherij”. In 1900 kocht hij vervolgens de Stoomtabaksfabriek, Koffiebranderij en Theehandel De Zeeman, die toen als aandrijfkracht een gasmotor en een stoommachine van dertien pk had (52). W. J. van Dusseldorp bleef er tot 1905 nog een koffiebranderij op na houden en was ook werkzaam als suikeragent van de Fa W. J. van Dusseldorp en Co (53).

In 1904 betrok Van der Windt het pand waar nu De Zeeman in gevestigd is, Hoogstraat 205 (54). Hij had het gehuurd van ds Daniël den Breems, een zwager, die het weer van dokter Van Meegen had overgenomen (55). Van der Windt ging in dit huis, dat schuin tegenover zijn bedrijf lag, wonen.

Een uitvoerige beschrijving van het bedrijf van A. van der Windt vonden wij in het weekblad Handelsbelangen in 1921 (56). Het bedrijf telde verschillende afdelingen. In de kerverij stonden twee kerfbanken, één voor rooktabak en één voor pruimtabak. De tabaksbladeren werden eerst door de kerfbaas uitgelegd en dan door de kermachine tot plakjes geperst. Ook was er een slijpmachine, waarmee de bot geworden messen van de kermachine weer scherp geslepen werden. Met de walsmachine werden de tabaksstelen geplet, die dan verwerkt werden in de goedkoopste soort tabak. Het drogen van de tabak gebeurde in de „eest”. De tabak die hier uit kwam, ging via een soort jacobs ladder naar een hoger gelegen verdieping, waar de zeefmachine stond opgesteld. Daarmee werd het zand uit de tabak gezeefd. Na enkele dagen sorteerde men de gekorven tabak naar kwaliteit. De gesorteerde tabak alsook de voorraden ruwe tabak lagen op de eerste verdieping aan de noordkant.

De tabak werd veelal in grote houten vaten aangevoerd. Ze wogen 400 tot 700 kg. Aangevoerd per binnenschip bijvoorbeeld uit Rotterdam, werden ze gelost nabij de Visbank en met platte

Tabakssorteerkamer van De Zeeman omstreeks 1920

De Kerverij met eest van De Zeeman rond 1920

karretjes naar de fabriek aan de Hoogstraat vervoerd. Sommige Vlaardingers kunnen zich nog herinneren, hoe de grootste vaten van wel 160 cm doorsnede op straat door midden gezaagd moesten worden, want ze konden niet door het hijsgat (57). Terwille van de veiligheid van de nieuwsgierige omstanders sloot de politie de Hoogstraat ter plekke dan voor enige tijd af.

Een bekend product van Van der Windt was de „Gezondheidstabak”, die slechts één procent nicotine bevatte. Ter vergelijking: de meeste soorten Amerikaanse rooktabak bevatten ca vijf procent nicotine. De „Gezondheidstabak” werd voortdurend gecontroleerd door het Bureau van Chemisch en Microscopisch Onderzoek van dr F. P. van Hamel Roos en A. Harmens te Amsterdam. Het was een veel gevraagde tabak, die ook onder professoren uit Leiden en Groningen aftrek vond (58). Bij de bereiding van deze tabak werd het vocht er uitgeperst. De daarbij vrijkomende drab werd opgevangen en verkocht aan westlandse tuinders, die het gebruikten als bestrijdingsmiddel tegen insecten.

Zeer gewild in visserij- en scheepvaartkringen was de pruimtabak „BZK”, voluit „Beste Zware Kauwtabak”. Met dit merk had De Zeeman zeer veel succes. Het verdubbelde de omzet. Tot in Lerwick, op de Shetland Islands, waar tijdens de haringteelt de hollandse vissersvloot havende, kon men BZK kopen, daar „Dutch curl”, hollandse krul genoemd (59). Heel bekend was ook „BP” oftewel „Beste Pruimtabak”, waar rum,

vijgensiroop en andere, geheime, ingrediënten in verwerkt waren (60). BP met extra rum werd ook wel in vaten naar landen in westelijk Afrika geëxporteerd. Een ander, in 1921 nog nieuw merk, was „Picadura”, een lichte, zeer geurige tabak, die geen warme tong tot gevolg had. Deze tabak gaf weinig rook en werd daarom als een echte salontabak aangemerkt. Het was maar één van de vijftig soorten tabak die in De Zeeman verwerkt en gemixt werden. Dat was heel wat, want in de nederlandse tabakshandel kende men toendertijd zo'n zesenvijftig soorten.

De fabriek van Van der Windt produceerde ook snuiftabak, vooral de echte carottensnuif (61). De carotten (strengen tabaksbladeren) kwamen van een carottenfabriek in Gelderland. Daar werden de vaten met carotten een tijd lang in de grond bewaard. Kwamen ze in Vlaardingen aan, dan moesten de carotten eerst uitgeloozd worden in de kerfbakken en konden daarna pas tot snuiftabak verwerkt worden. Deze echte snuif (in tegenstelling tot de chemisch vervaardigde niessnuif) was geparfumeerd, bijvoorbeeld tot rozensnuif. Van der Windt verkocht zijn snuiftabak in heel Nederland, gewoonlijk in spanen doosjes, soms ook wel los. Tot in de jaren twintig van deze eeuw hadden vele oudere vrouwen nog de gewoonte te snuiven.

Een andere afdeling van de fabriek van Van der Windt was de koffiebranderij (62). Het branden geschiedde met een speciaal daarvoor ingerichte installatie, die een ronddraaiende, van gaatjes voorziene, trommel bevatte. Daaronder brandde een

De weegkamer van De Zeeman omstreeks 1920

flinke gasvlam. Door de roterende beweging schudden de bonen heen en weer en werden zo geleidelijk gebrand. De koffie werd in balen of pakjes gepakt. In de pakkerij stonden allerlei machines voor het aanbrengen van plaketiketten, droog- en persapparaten en in 1921 ook een banderolleermachine. In het emballagemagazijn lagen allerlei soorten, soms zeer artistiek uitgevoerde, etiketten en verpakkingsmateriaal. Voor de Gezondheidstabak bijvoorbeeld waren er, naar gelang de kwaliteit, etiketten in verschillende kleuren. Van dit fraaie reclamemateriaal van Van der Windt is gelukkig nog het een en ander bewaard gebleven (63).

Op de theepakkerij vond men thee uit vooral Java, maar ook van China en Ceylon, verpakt in zakjes, busjes en trommeltjes. Enkele merken en soorten: gruissthee, China Afternoon Tea, bladthee, Breakfast (Engelse *mélange*), Broken Orange Pecco, Broken Java Tea. Het mengen van de verschillende soorten thee geschiedde volgens eigen recepten. De theebreek- en mengmachines stonden op de hoogste verdieping van het gebouw.

Behalve het fabriekspand met winkel aan de Hoogstraat had het bedrijf in 1921 ook nog een drukke winkel aan de Tweede Van Leyden Gaelstraat hoek Aert van Nesstraat, een sigarenkiosk aan de Binnensingel bij het Verploegh Chasséplein en een groot filiaal „De Posthoorn” (van 1791) in Den Haag. De kiosk aan de Binnensingel was lange tijd bemand door A. J. van Velzen. In 1925 vierde deze Van Velzen zijn zilveren jubileum bij De Zeeman. De zoon van Van der Windt haalde hem per auto (iets bijzonders) naar het versierde kantoor, waar hij werd gehuldigd (64). Hij kreeg een gouden horloge met inscriptie aangeboden.

Het waren intussen moeilijke tijden voor het bedrijf geworden. Reeds vóór de eerste wereldoorlog klaagde Van der Windt over stijgende prijzen bij een gelijk blijvende omzet (65). Het uitbreken van de oorlog betekende ontwrichting van handel en scheepvaart; veel soorten tabak waren niet meer te krijgen (66). De theeprijzen stegen met 25 procent. De prijs van de goedkoopste gekorven tabak liep op van 23 cent per halve kilo in 1915 tot 50 cent in 1916. In 1917 kostte goede tabak bij De Zeeman 2 gulden per halve kilo. Koffie en thee kwamen in dat jaar onder rijksdistributie. Na de oorlog was De Zeeman de eerste onderneming in Nederland die weer Engelse thee op de markt bracht (67).

De verplichting, in 1921, tabak in gebanderolleerde verpakking te verkopen betekende voor vele tabaksfabriekjes en winkels de doodsteek (68). Behalve de aanschaf van een dure banderolleermachine moest men immers ook een grote voorraad gebanderolleerde tabak gaan aanleggen, waarover men aan de fiscus accijns betalen moest. Men kon nu ook geen losse tabak in de winkel meer verkopen. Het sigarettenverbruik nam in de jaren twintig en begin dertig sterk toe (69). Kostbare reclamecampagnes waren nodig om de omzet te handhaven, want

Pakken en banderolleren van tabak in De Zeeman omstreeks 1920

Joop en Mietje Stigter van De Zeeman uit 1979

de concurrentie uit het buitenland, vooral van de kwalitatief mindere soorten tabak, werd groter. In 1932 werd de accijns op thee ingevoerd en in 1933 werd de accijns op tabak weer verhoogd.

In deze tijd werd de tabaksfabriek nogmaals door brand getroffen, zij het niet zo erg als in 1888 (70). Het dak werd verwoest. In 1933 werd de fabriek in- en uitwendig wat gemoderniseerd en de winkel kleiner gemaakt (71). In de Verslagen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Vlaardingen komt de fabriek De Zeeman vanaf 1934 niet meer voor. Van der Windt, zeventig jaar geworden, ging het kalmer aan doen. De handelsmerken die De Zeeman voerde, en de klanten van de fabriek werden overgedaan aan de Fa Van Rossum te Rotterdam (72). De winkel werd verplaatst naar het woonhuis van Van der Windt, in het huidige pand Hoogstraat 205 (73). In 1936 tenslotte trok Van der Windt zich geheel uit de zaken terug. Het winkelbedrijf en de kiosk verkocht hij aan Jan van der Sar, die in 1950 ook het huis en het winkelpand kocht (74). Hij zelf verhuisde naar Driebergen, waar hij op 13 januari 1940, vijfenzeventig jaar oud, overleed (75).

WINKEL DE ZEEMAN (JAN VAN DER SAR, 1936-1975; JOOP STIGTER, 1975-HEDEN)

Van der Sar nam, om precies te zijn, op 13 april 1936 het eens zo grote bedrijf De Zeeman over (76). Hij zelf stond in de winkel aan de Hoogstraat en had tot aan de tweede wereldoorlog ook nog een loopjongen in dienst. De familie Poot bediende voor hem de kiosk aan de Binnensingel en het filiaal aan de Aert van Nesstraat. Van der Sar mengde zelf nog thee en brandde ook nog, eens in de week, koffie, die verkocht werd onder het merk De Zeeman. Hij leverde ook aan andere winkels. Nog lange tijd gebruikte hij de cliché's van Van der Windt voor drukwerk e.d. Tijdens de oorlog was het moeilijk iedereen te gerieven. De zakjes tabak werden daarom gehalveerd. Snuiftabak werd in de winkel afgewogen in hoeveelheden van 5 tot 20 gram, al naargelang de wensen van de klanten. De vissers kochten veel rookwaren bij De Zeeman, met name vlak voor de haringteelt. Tot aan de oorlog kwamen traditiegetrouw de boeren uit de omgeving er 's woensdags en 's zaterdags hun rookwaren bestellen en dronken dan koffie in de winkel. Na de oorlog deed Van der Sar de kiosk en het filiaal van de hand en bleef alleen nog de winkel De Zeeman aan de Hoogstraat over.

Op 4 augustus 1975 verkocht Van der Sar, na veertig jaar, de winkel aan Joop en Mietje Stigter (77). Ook nu zijn er weer – het lijkt wel traditie bij De Zeeman – relaties met de haagse tabakshandel en -industrie, en wel met de bekende Fa De Graaff en Zn. Zij voeren de merken pijptabak (kerftabak) „De Zeeman”, „Baey Toeback No 1”, „Virginy”, „Portorico”, „Fijne Engelsche

De Zeeman, in koffie, thee en tabaksartikelen, Hoogstraat 205, in 1979

Mixtuur" en „Seamen's Club". Daarnaast worden er, zoals vanouds, koffie, thee, sigaren, sigaretten en snuif verkocht. Joop Stigter is ook grafisch ontwerper. Hij heeft de hand in de lay-out van veel drukwerk in Vlaardingen en wijde omgeving en ook in de presentatie van vele tentoonstellingen, zoals in het Visserijmuseum. Wij mogen dan ook verwachten, dat De Zeeman, evenals in de tijd van Van der Windt, zich weer in fraai en artistiek reclamemateriaal zal presenteren. Dat is wel besteed aan een bijna honderdvestigjarig bedrijf.

Jan P. van de Voort.

BIJLAGE

Verkorte weergave van de boedelscheiding van Corstiaan Gerrit-
van Dusseldorp, 4 mei 1875 (78).

A BATEN

1	Meubelen, huisraad	f	4.239,—	
2	Juwelen, goud, zilver	f	1.560,95	
3	Contanten	f	24.000,70	
4	Effecten, waardepapieren	f	6.324,85	
5	Hypotheken, met nog te ontvangen rente	f	26.876,20 ^s	
6	Onroerend goed, met nog te ontvangen huur (79)	f	89.415,44	
7	Rijstpellerij en rijsthandel:			
	–voorraden	f	174.825,99	
	–goede debiteuren	f	65.936,36	
	–dubieuze debiteuren			
	(f 4.152,88)	f	—,—	
	–contanten	f	304,—	
	–wissels	f	1.055,79 ^s	
		f	242.122,14 ^s	
	–af: crediteuren	f	77.746,12 ^s	
		f	164.376,02	f 164.376,02
8	Fa W. J. van der Boor:			
	–voorraden	f	27.698,85 ^s	
	–goede debiteuren	f	28.478,85	
	–dubieuze debiteuren			
	(f 6.382,32)	f	—,—	
	–contanten	f	1.548,97	
		f	57.726,67 ^s	
	–af: crediteuren	f	7.528,02 ^s	
		f	50.198,65	f 50.198,65
	Bij een bedrag van (80)			f 199,45
				f 367.191,26 ^s

B LASTEN

1	Hypothecaire schuld	f	2.009,33
2	Huiselijke en andere schulden	f	3.335,86
		f	5.345,19

BATEN
LASTEN

f	367.191,26 ^s
f	5.345,19
f	361.846,07 ^s

VERDELING

Helft aan weduwe
-af: doodschulden

f	180.923,03 ^s
f	199,45

Hiervan $\frac{1}{4}$ aan weduwe

f	180.729,58 ^s
f	45.180,89 ^s

Voor de 5 kinderen
Per kind

f	135.542,69
f	27.108,54

NOTEN

- 1 Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen, Notariële archieven Vlaardingen 1620 - 1842 (hierna aan te halen als NAV 1620 - 1842), inv. Sigal nr. 101, akten 42, 43 en 48. Voorzover hierna niet anders wordt vermeld, komt alle bronnenmateriaal van de vlaardingse archiefdienst.
- 2 De hier genoemde genealogische gegevens over Maarten Johannes van der Boor en zijn familie zijn ons medegedeeld door de gemeentearchivaris van Delft.
- 3 Archief Gemeentebestuur Vlaardingen 1813 - 1962 (hierna AGV te noemen), register van patentschuldigen, 1823 nrs 2 en 52.
- 4 NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 162, akte 164.
- 5 Zie noot 2 en ook: AGV, register volkstelling 1830, wijk E nr 7, gezin 680.
- 6 Zie noot 2.
- 7 AGV, register van patentschuldigen, 1823 nr 18.
- 8 Idem, 1826 nr 26 en 1831 nr 12.
- 9 NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 167, akte 23.
- 10 Idem inv. nr 115, akte 27.
- 11 Idem inv. nrs: 180, akte 119; 181, akte 92; 189, akte 65.
- 12 Naamlijst der haringschepen in Zuid- en Noord-Holland uitgerust, benevens derzelver boekhouders en stuurlieden. Vlaardingen, 1837 - 1851.
- 13 NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 186, akten 82 en 141.
- 14 Idem inv. nr 162, akte 164.
- 15 Idem inv. nr 165, akte 148. Zie ook: Enquête door de staatscommissie benoemd krachtens de wet van 19 januari 1890 (Staatsblad no 1); derde afdeeling, bedrijven in onderscheiden gemeenten der derde arbeidsinspectie. Zonder plaats en jaar. Gezien bij Gemeentearchief 's-Gravenhage.
- 16 NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 161, akte 218, en inv. Sigal nr 115, akte 36.
- 17 Idem inv. nr 166, akte 64.
- 18 Idem inv. nrs 187, akte 324, en 188, akte 148.
- 19 Idem inv. nr 187, akte 329.
- 20 Idem akte 491.
- 21 Notariële archieven Vlaardingen 1843 - 1895 (hierna te noemen NAV 1843 - 1895), notaris J. H. Knottenbelt, 1846 akte 71.
- 22 NAV 1843 - 1895, notaris J. H. Knottenbelt, 1843 akte 36.
- 23 NAV 1843 - 1895, notaris J. H. Knottenbelt, 1850 akte 128.
- 24 AGV, kadastrale leggers ca 1855 - ca 1875, artikelen 41 en 1107.
- 25 NAV 1843 - 1895, notaris J. H. Knottenbelt, 1860 akte 89.
- 26 Voor deze en volgende overlijdensdata zie AGV, overlijdensregisters burgerlijke stand 1811 - 1882.

- 27 AGV, register van patentschuldigen, 1867 nr 34.
- 28 C. Postma. Korte geschiedenis van Vlaardingen. Vlaardingen, 1958. blz. 52 en 67.
- 29 NAV 1843 - 1895, notaris J. van Stipriaan Luiscius, 1872 akte 7.
- 30 AGV, register van patentschuldigen, 1872 nrs 50 en 95.
- 31 NAV 1843 - 1895, notaris J. van Stipriaan Luiscius, 1875 akte 7.
- 32 Idem akte 83.
- 33 Verslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken in de gemeente 's-Gravenhage over 1878, blz. 20-21.
- 34 AGV, register van patentschuldigen, 1875 nr 52, 1876 nr 52, 1877 nr 51, 1878 nr 50.
- 35 Idem 1879 nr 104, 1883 nr 45. Zie ook: Verslag van burgemeester en wethouders aan den raad der gemeente Vlaardingen van den toestand dier gemeente, 1888 (hierna te noemen Gemeenteverslag). blz. 105.
- 36 Nieuwe Vlaardingsche Courant van 25 augustus 1888 (hierna NVC te noemen). Zie ook Gemeenteverslag 1888, bijlage R.
- 37 Handschrift, voorlopig cat. nr 10-E-127.
- 38 Handschriftenverzameling, cat. nr 137.
- 39 Mededeling van de heer P. van den Broek en mevrouw A. C. van den Broek - Van der Windt te Vlaardingen. Aan ons gesprek met de heer en mevrouw Van den Broek ontlene wij vele welkome gegevens uit dit artikel. Zie verder NVC van 28 juli 1933.
- 40 AGV, register van patentschuldigen, 1889 nr 68, 1891 nr 50.
- 41 Gemeenteverslag 1889, blz. 89.
- 42 Enquête staatscommissie 1890. a.w.
- 43 Bijvoegsel Nederlandsche Staatscourant van 21 januari 1898, nr 17.
- 44 NVC van 10 maart 1900.
- 45 NVC van 30 april 1900.
- 46 Bij de heer J. Stigter, De Zeeman, Hoogstraat 205, Vlaardingen.
- 47 NVC van 14 juni 1900.
- 48 Mededelingen van de al genoemde heer en mevrouw Van den Broek - Van der Windt. Mevrouw Van den Broek is A. van der Windt's dochter Agatha.
- 49 Zie noot 48 juncto 39.
- 50 E. Poons. De Zeeman. in: Handelsbelangen; jrg 31 (1921), nr 1601, 7 september 1921. Dit artikel verscheen in het engels in: The Export Recorder, number 1568, October 1921.
- 51 Idem.
- 52 AGV, register van patentschuldigen, 1900, folio 105 - 106.
- 53 J. H. van Linden van den Heuvell. Het geslacht Van Dusseldorp. in: De Navorscher; jrg 81 (1932). blz. 49 - 63.

- 54 Zie noot 48 jo 39.
- 55 Mededeling van de gemeentearchivaris van Vlaardingen.
- 56 Zie noot 50.
- 57 Zie noot 48 jo 39.
- 58 Idem.
- 59 J. Beenhakker. Vader kocht pepermunt; herinneringen uit het oude Lerwick, in: Visserij; jrg 28 (1975). blz. 43. Hier wordt gesproken van „Dutch hurl”, wat duidelijk een zetfout is.
- 60 Zie noot 48 jo 39.
- 61 Idem.
- 62 Zie noot 50.
- 63 Bibliotheek Archiefdienst, voorlopige cat. nrs 8-F-106, 8-F-107 en 8-F-771; Streekmuseum Jan Anderson te Vlaardingen; eveneens bij de al genoemde J. Stigter.
- 64 NVC van 14 juli 1925.
- 65 Verslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Vlaardingen, 1908 en 1911.
- 66 Idem 1914 en volgende jaren.
- 67 E. Poons. a.w.
- 68 Zie noot 48 jo 39.
- 69 Verslag Kamer van Koophandel en Fabrieken te Vlaardingen, 1928 en volgende jaren.
- 70 Zie noot 48 jo 39.
- 71 NVC van 28 juli 1933.
- 72 Zie noot 48 jo 39.
- 73 Mededelingen van de heer J. van der Sar te Vlaardingen.
- 74 Mededeling van de gemeentearchivaris van Vlaardingen.
- 75 NVC van 15 januari 1940.
- 76 Zie noot 73.
- 77 Groot Vlaardingen (advertentieblad) van 17 juli 1975.
- 78 NAV 1843 - 1895, notaris J. van Stipriaan Luisius, 1875 akte 83.
- 79 Woonhuis en pakhuis van Van Dusseldorp aan de westzijde van de haven; nog een herenhuis aldaar; pelmolen De Liggende Os; de stoomrijstpelmolen; vlietland aan de Middelvliet in Maasland. Verder de via zijn vrouw Susanna van der Boor aangekomen onroerende goederen zoals: het winkelpand aan de oostzijde van de Hoogstraat; de woning De Drie Baarsjes in Vlaardingerambacht; verschillende percelen weiland en dergelijke in de Holiërhoekse en Zouteveense Polder en in Maasland. Het pakhuis met erf aan de Dayer was in 1865 afgestaan door ruiling met Jan van Roon, winkelbediende.
- 80 Zonder bijtelling van deze 199 gulden 45 cent klopt de optelling van de lasten niet met het in de akte genoemde totale bedrag aan lasten van 367.191 gulden 26,5 cent. De som van 199 gulden 45 cent blijkt de betaling der doodschulden te zijn.

ILLUSTRATIES

- 1 (blz. 9) De Koningin-Wilhelminahaven (aquarel Charles Kemper 1979, Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 2 (blz. 10) Kruidenierswinkeltje aan het Veerplein op de hoek van de Biersloot (tekening L. Kornaat 1944, door Historische Vereniging Vlaardingen in 1978 geschonken aan Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 3 (blz. 14) Het boenhok in het Streekmuseum Jan Anderson Scheepvaart Museum te Amsterdam (Streekmuseum Jan Anderson)
- 4 (blz. 16) Overzicht van de tentoonstelling Piet Vrijland, Schilder van de Visserij, in 1978 in het Visserijmuseum (foto Visserijmuseum te Vlaardingen)
- 5 (blz. 21) Ds. H. A. Heijer, hervormd predikant te Vlaardingen (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 6 (blz. 22) De in 1928 afgebroken villa Maaswijk aan de Schiedamseweg tegenover de Eendrachtstraat (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 7 (blz. 24) Het Achterom met omgeving, in 1928 afgebroken om plaats te maken voor de Kornelis Speelmanstraat (foto's Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 8 (blz. 25) Bouw van moderne arbeiderswoningen in 1928 aan de Kornelis Speelmanstraat (foto's Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 9 (blz. 28) Auto en reclametekst van garage Romein bij café-biljart De Romein aan de Maassluisdijk omstreeks 1928 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 10 (blz. 29) De Arbeiderstoneelvereniging Kunst en Strijd (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 11 (blz. 31) De tol tussen Schiedam en Vlaardingen omstreeks 1928 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 12 (blz. 43) Het Zeemanshuis aan de Westhavenplaats omstreeks 1928 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 13 (blz. 44) Bassie en Adriaan uit het kinderprogramma van de TROS-TV uit 1978 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 14 (blz. 49) De gebouwen van de Volksbond tegen Drankmisbruik aan de Oosthavenkade in 1954 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 15 (blz. 51) P. Neelemaat, directeur Gemeentelijk Woning-bedrijf 1959-1978 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)

- 16 (blz. 54) Katharina Verhoeff-Torn, muzieklerares en dirigente (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 17 (blz. 56) Mejuffrouw E. B. J. Voorbrood, verloskundige, (foto A. Gagestein te Vlaardingen)
- 18 (blz. 58) Het op 5 september 1978 geïnstalleerde college van burgemeester en wethouders (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 19 (blz. 61) Vechtlustige jongelui en politie bij de rellen op de grens van Schiedam en Vlaardingen in oktober 1978 (foto's Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 20 (blz. 63) Brand in de meubelfabriek Het Oude Ambacht, voorheen Sprij, aan de Westhavenkade op 8 november 1978 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 21 (blz. 65) Bewoners van de Oostwijk demonstreren voor goedkope woningen op 21 november 1978 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 22 (blz. 71) Vlaardingen vanaf de haven gezien in 1765 (aquarel J. Swertner, Rijksmuseum Nederlands Scheepvaart Museum te Amsterdam)
- 23 (blz. 73) Het uitzeilen van de vlaardingse haringvloot in 1765 (aquarel J. Swertner, Rijksmuseum Nederlands Scheepvaart Museum te Amsterdam)
- 24 (blz. 77) Getuigenis over het zeer voorspoedige vissersjaar 1737 (handschrift Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 25 (blz. 79) Titelblad van een preek bij het uitvaren van de vlaardingse haringvloot in 1775 (handschrift Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 26 (blz. 84) Het programma van Orpheus' eerste optreden, 1905 (Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 27 (blz. 85) Maarten Groeneveld, dirigent van Orpheus van 1905-1911 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 28 (blz. 86) Vlaarding's Mannenkoor Orpheus' vóór 1909 (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 29 (blz. 87) Paul van der Putten, dirigent Orpheus 1911-1936, zoals de Nieuwe Vlaardingsche Courant hem zag (Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 30 (blz. 88) Paul van der Putten op de foto. (foto Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 31 (blz. 90) Leden van Orpheus gereed voor een uitstapje naar het kopje van Bloemendaal, in 1924 (foto A. van der Steen, Vlaardingen)
- 32 (blz. 92) Jubileumportret van Orpheus uit 1929 (foto Ton Stolk te Vlaardingen)

- 33 (blz. 97) Jos Vranken junior (I), Orpheus' dirigent van 1936-1952 (foto Ton Stolk te Vlaardingen)
- 34 (blz. 103) Jos Vranken junior (II), dirigent Orpheus 1959-1969 (foto Jos Vranken junior II te 's-Gravenhage)
- 35 (blz. 109) Orpheus in 1979 (foto Ton Stolk te Vlaardingen)
- 36 (blz. 113) Aanplakbiljet van de veiling van het sloepschip Willem den Eersten in 1835 (Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 37 (blz. 117) Brief van de fabrikant in tabaksartikelen en handelaar in koffie en thee W. J. van der Boor uit 1885 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 38 (blz. 121) Briefhoofd van de Stoomtabaksfabriek, koffiebranderij en theehandel De Zeeman van 1907 (Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen)
- 39 (blz. 123) Tabakssorteerkamer van De Zeeman omstreeks 1920 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 40 (blz. 124) Kerverij met eest van De Zeeman rond 1920 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 41 (blz. 125) De weegkamer van De Zeeman omstreeks 1920 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 42 (blz. 127) Pakken en banderolleren van tabak in De Zeeman omstreeks 1920 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 43 (blz. 127) Joop en Mietje Stigter van De Zeeman uit 1979 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 44 (blz. 129) De Zeeman, in koffie, thee en tabaksartikelen, Hoogstraat 205, in 1979 (foto J. Stigter te Vlaardingen)
- 45 (omslag) Vlaardingen gezien vanaf de Maassluisdijk in 1729 (tekening Gerrit van Giessen, Gemeentearchief 's-Gravenhage)

V L A A R D I N G
200 als het zich vertoont op den Maasdyk
van Maasfluit komende

